

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

sabitfikir.com

sabitfikir

Bir kitap dünyadan daha büyüktür

109

MART 2020

KITAP EDEBİYAT

Yüz Yıl Sonra
Ömer Seyfettin'e Bakmak

Haşim Şahin:
İvo Andrić Nasreddin Hoca'yı Okumuş Mudur?

Kaan Murat Yanık ile Söyleşi

Nazan Kesal:
Furuğ Hepimize Cesaret Veriyor

Ali Ural:
Ahmet Haşim Üzerine

MAKBULE ARAS EİVAZİ

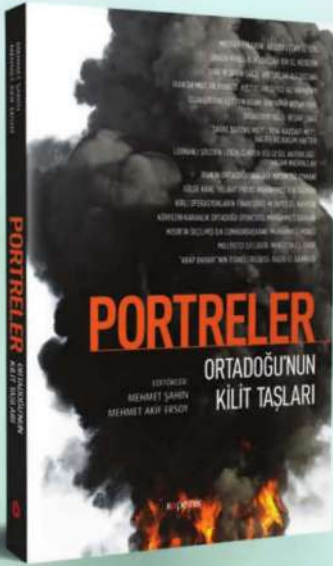
"VE BU BENİM, YALNIZ BİR KADIN"

FURUĞ FERRUHZAD

FMKT 200 TL

ISSN 2146-2127

PORTRELER

ORTADOĞU'NUN
KİLİT TAŞLARI

EDİTÖRLER:
MEHMET ŞAHİN
MEHMET AKİF ERSOY

TÜM
SEÇKİN
KİTABEVLERİNDE

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

CUMALİ ORDUGÂHI

On Günlük Manevranın Hatırası
29 Ağustos-8 Eylül 1909

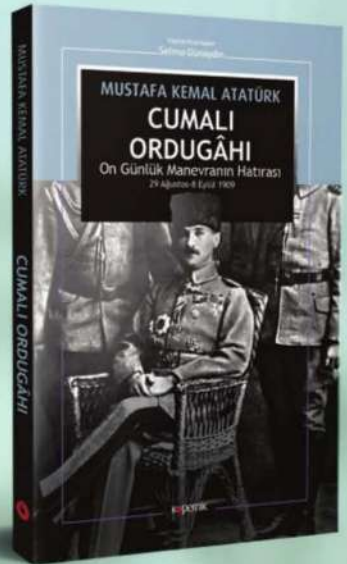
Yayına Hazırlayan:
Selma Günaydın

kopernik

"Türkiye'nin Entelektüel Akılının Buluşma Noktası"

kopernikkitap.com

f t w @ /kopernikkitap

Yayın Türü: Aylık Yaygın Süreli Yayın
Sayı: 109 - Mart 2020
ISSN: 2546-2127

SAHİBİ:
Türkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
Tuzel Kişi Temsilcisi ve Genel Müdür
Yasemin Gebeş

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Akar

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Hakan Keleş

EDİTÖR
Melike Yıldırım

GÖRSEL YÖNETMEN
Mehmet Tunçel

KATKIDA BULUNAN
Yunus Arslan

KAPAK VE SAYFA TASARIMI
Sema Türk

KAPAK İLLÜSTRASYONU
Serkan Yelcu

BEKLEM
Nalan Demircioğlu Yazıcı
(0212) 937 00 00 / 0212
ndemircioglu@turkuvaz.com.tr

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Şefik Çalk

BASIM YERİ
Türkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
Akınlar Mah. Basın Basi Cad. No:4
Sancaktepe - İSTANBUL
Tel: (0212) 937 00 00
Netbas Sanitika No: 1285

YÖNETİM YERİ
Türkuvaz Deriş Grubu
Barbaros Bulvarı, Cam Han, 153,
33349 Beşiktaş, İstanbul
Telefon: (0212) 354 30 00

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRIZ?
Tüm DERGİlerden 7 TL karşılığında

Bizi takip edin!
www.facebook.com/sabitfikircom
www.twitter.com/sabitfikir
Ne düştüğünüzü bilmeniz isteniyor,
editorsabitfikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.
Bu dergiye girilen yazı, resim, fotoğraf ve
diğer görseller elektronik ortamda da
kayıtlı olarak korunmaktadır.
Türkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş. ya da
yazı işleri müdürlüğü tarafından.

EDİTÖRDEN

MUSTAFA AKAR
editor@sabitfikir.com

BİR ŞAİRİN GÖZLERİ KAPANINCA DÜNYADA GÖRÜLECEK ŞEYLER AZALIR

Seneler önce başka başka vesilelerle tanıştığım ve içindeki şiir söyleme gücüne hayran kaldığım Didem Madak şöyle diyor bir şiirinde:

*Vasiyetimdir
Dalgalığınızda gelmek istiyorum
Ve kaybolmak o dalgalılıkta*

Sabitfikir için Furuğ dosyası hazırlama fikri ortaya çıktığında yeniden Didem'in şiirlerini düşündüm. Epi topu üç şiir kitabında Didem'in yaptığını çok az şiir yapabilmişti. Anlatımcı bir şiiri vardır Didem Madak'ın. İçinde hep öyküler doluşur durur bu şiirlerin. Sonra o öyküler bir yerde çatlayıp taşar. O yüzden bir taşkınlık da vardır şiirlerinde. Ama bir yerde taşkınlık gelip de bir duvara çarpıyor. Didem hep o duvarın öbünde söküklüklerini dikmeye çalışan bir terzi gibi.

Didem Madak, 2011'de 41 yaşındayken hayata veda etse de bugün en çok okunan kadın şairler arasında, Müstesna bir yere sahip. Okurları tarafından var edilen şairlerle, kendi okurunu var eden şairler her zaman çatışır durur şiirin yüksek tarihinde. Didem okuru tarafından var edilen şairlerdendir. Her kuşak yeniden keşfeder onun şiirlerini. Annesizlikten şair olsa da, çekişli şiirler yazmak isteyip sonunda hep acıya yatsansa da, Didem'in bir direniş şairi olduğunu düşünürüm ben.

*"Çok şey öğrendim geçen üç yıl boyunca;
alt katında uyumayı bir ranzanın,
üst katında çocukluğum...
Kâğıttan gemiler yaptım kalbimden,
ki hiçbirini karşıya ulaştırmadım;
aşk diyorsunuz,
limanı olanın aşkı olmaz ki bayım!
- Siz Aşk'tan N'alışsınız Bayım?"*

Annesini çok erken yaşta kaybeder Didem. Teyzesi sayesinde şiirle tanışır. Talihsiz bir serüvenden sonra Hukuğu bırakır. Bu dönemde şiir gelir bulur onu. Anlatımcı şiirinin kökeninde kendi hayatından sözüdüklü vardır aslında. Yetimlerin hakkını gözetir; yoksullar, kediler, çilingirler, çökel kâğıtları, çocuk romanı anneleri, grapon, ahlar ağacı, kâğıttan gemiler... Şiirlerinin insan ve nesne kadrosu epey kalabalıktır. Okuruna doğrudan konuşabildiği için muhabatını hemen bulur Didem Madak şiiri. Kızına yazdığı mektubunda içimizi sızlattırcasına, "Canım kızım, cehaletimden şair oldum... Annesizlikten. Sen sakın şair olma!" der. Annesi gibi hayata erken veda eden Didem için söylenmiş gibidir şu söz: "Bir şairin gözleri kapanınca dünyada görülecek şeyler azalır." Bir başka kadın şairi, Furuğ Ferruhzad'ı anlattığımız bu sayımız Didem Madak'a da armağan olsun.

*"Ölen her kadın için bir şiir yazdım.
Onları Muc'a evin karşılığında verdim
Çok ucuza.
Artık bütün üzgün oluşların adı:
ANNE!"*

İÇİNDEKİLER

06

HABERLER

10

VİTRİNDEKİLER

20

GÜNCEL

Duygu Karşlı
Eseri Olmayan Bir
Sanatçı: Ludwig

30

KEŞFSEVER

Zeynep Merdan
Eski Aşk, Yeni Kadın,
Aynı Sis

42

KARARSIZ OKUR

50

RÖPORTAJ
Melike Yıldırım

Dünyasızlar: Post
Modern
Bir Harut
İle
Marut
Masalı

62

Selahattin
Demirci

Kahir Kuvvet Sosyal
Medya: DMT

72

ŞİİRİN CEHREŞİ

Murat Güzel
Okur Şiire Dâhil: Eren
Safî'nin Şiirleri

12

EGOİST OKUR
Gülenay Borekçi

Bayan Behn, Bu
Çiçekler Size...

22

PROFİL

Ali Necip Erdoğan
Yüz Yılı Sonra Ömer
Seyfettin'e Bakmak

32

GÜNCEL

Fatih Baha Aydın
Popüler Ambalajlı
Ciddi Kitap: Bunu
Herkes Bilir

44

GÜNCEL

Alperen Karapınar
Eros'un
Kahkahası&Chul-
Han'ın İstirabı

54

HİKMET

Nurettin Koltaş
Burckhardt'ın Hakikat
Yolculuğu

64

GÜNCEL

Kerem Görkem
Yazar Yazara Karşı:
Bernhard'in Cırağı

74

GÜNCEL

Ömer Yalçınova
Nedensiz İylikle
Kötülüğün Nedeni

14

ŞAİRİN ŞAİRLERİ
Ali Ural

Şiirden Ayrılmadı Hiç:
Ahmet Haşim

24

HUZUR KAÇIRAN
KITAPLAR

Güven Adıgüzel
Calvino'nun Ataları
ya da İnsanlığın
Soykütüğü

34

POLİŞİYE

Harun Candan
Kurt Puslu Havayı
Sever: Kurtların Saati

46

RÖPORTAJ
Melike Yıldırım

"Furuğ, Hepimize
Cesaret Veriyor"

56

YERDENİZ'DEN

Yağmur Dinç
Distopyaya Yolculuk:
Tokyo'nun Son
Cocukları

66

SİNEMA

Farhad Eivazi
Aralık Kalan
Son Perde

76

GÜNCEL

Birol Biçer
Kurgu Değil, Gerçek
Kahramanlar

16

DÜNYA ÖYKÜSÜ
KITAPLIĞI

Necip Tosun
Amerikan Çehov'u:
John Cheever

26

SİNEMA

Bilal Sert
Bir Yönetmenin
Günüğü:
Sinematograf
Üzerine Notlar

36

GÖRÜŞ GÜNÜ
Selahattin Yusuf

Hatıra Ormanı Yandı

48

MÜMKÜN

EVRENLER
Murat K. Murat
Orta Dünya'ya Son
Ziyaret

58

GÜNCEL

Doğukan İşler
Ertelenen Nobel
ve Türler Arasında
Salınan Rahatsız Edici
Bir Roman

68

ADIM ADIM
YAZILAR

Halil İbrahim İzgi
Kitaplarda Kendimizi
Arama Sanatı
Bibliyografi

78

YAYINEVİ
HİKAYESİ

Melike Yıldırım
"Farklı Alanlarda Da
Kitap Yayınlamayı
Hedefliyoruz"

80

GÜNCEL

Abdullah
Harmancı
Uzaklık Yaralar
Yakınlık Yorar

38

DOSYA

Makbule Aras
Eivazi

"VE BU BENİM,
YALNIZ BİR KADIN"
FURUĞ FERRUZHAD

ALMAN DİLİNİN EN BÜYÜK YAZARLARINDAN, NOBEL ÖDÜTLÜ HERMANN HESSE'NİN "GENÇLİK GÜNAHI": HERMANN LAUSCHER

Hesse'nin henüz yirmi yaşında kaleme aldığı HERMANN LAUSCHER (Hermann Lauscher'den Kalan Yazılar ve Şiirler) bir tür "kendini arayış" olarak değerlendirilebilir.

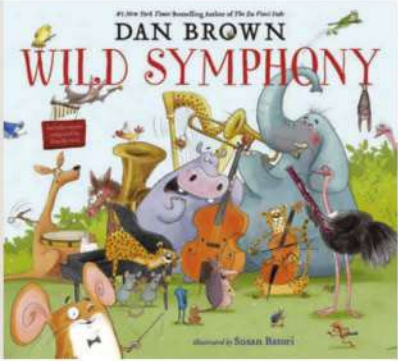
Hesse, sonrasında "gençlik günahı" diye nitelediği kitabının ilk baskısına yazdığı Önsöz'de HERMANN LAUSCHER'de yer alan metinlerin gizemini şu sözlerle açıklar: "Hermann Lauscher ismi bu kitapla ilk kez kamuoyu önüne çıkıyor. Lauscher'in yabancı bir isimle basılan yazıları, fazla geniş sayılmayacak belli bir okur kitlesince çok iyi bilinmektedir. Ne yazık ki bu dünyadan göçüp gitmiş yazar, sırrını açıklamamı ve ölümünden önce basılmış yazılarını kendisine mal etmemi yasaklamış bulunuyor."

Özgüvenimiz olmadan beşikteki bebeklerden farkımız yoktur.
/ Virginia Woolf

Ustası olacaksın içine girdiğin tellerin/ hangi sızıyla
titrer içinde, hangi sesle / büyük bir aşk, hangi sesle ölür,
bileceksin / Birhan Keskin

DAN BROWN DA ÇOCUK KİTABI YAZDI

Dan Brown'ın resimli ve müzikli ilk çocuk kitabı *Hayvanlar Senfonisi*, yazarın çocuklar için bestelediği klasik müzik albümüyle eş zamanlı olarak Altın Kitaplar tarafından yayımlanacak. Susan Batori'nin çizimlerini yaptığı *Hayvanlar Senfonisi*'nde Maestro Fare'nin elinde bagetle çitalardan kangurulara, fillerden mavi balinalara birbirinden farklı pek çok hayvan dostuna yaptığı ziyaretleri anlatılıyor. Dan Brown'ın yazarlık kariyerindeki ilk resimli çocuk kitabı olacak olan "Hayvanlar Senfonisi", yazarın kendi bestelerini de içerecek. Multi-sensör teknolojisi kullanılan kitap, hem çocuklar hem de yetişkinler için sesli ve müzikli bir okuma deneyimi sunacak. Kitaptaki QR kodlar sayesinde her hayvan için düzenlenen orijinal müzikler dinlenebilecek.

TÜRKİYE'NİN KÜLTÜREL ZENGİNLİĞİ UNESCO LİSTELERİNDE

Ülkelerin gelenek ve göreneklerindeki zenginliğin göstergesi olarak kabul edilen ve UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi gereğince hazırlanan Somut Olmayan Kültürel Miras envanter çalışmasına göre, Türkiye'den 29 kişi ve bir topluluk Yaşayan İnsan Hazinesi, 112 unsur ise Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri içerisinde yer alıyor. Türkiye UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri'ne kaydettirdiği 18 unsur ile 178 ülke içinde en çok kültürel değer kaydettiren ilk 5 ülke arasında yer alıyor. Türkiye'nin Yaşayan İnsan Hazinesi listesinde Karagöz sanatçıları, sedefkârlar, minyatür sanatçıları, keçe ustaları, nazar boncuğu ustaları, aşıkler, ahşap baskı ve yazma ustaları gibi yok olmaya yüz tutmuş zanaatların ustaları yer alıyor.

SANCAKTEPE BELEDİYESİ 2020'Yİ ÖMER SEYFETTİN YILI İLAN ETTİ

Sancaktepe Belediyesi, vefatının 100. yılında Türk hikâyesinin büyük ismi Ömer Seyfettin'i unutmadı. 2020 yılı, 6 Mart 1920'de vefat eden büyük öykücümüz Ömer Seyfettin'in vefatının 100. Yılı dolayısıyla Ömer Seyfettin Kültür Sanat Yılı ilan edildi. Sancaktepe Belediye Başkanı Şeyma Doğücü, Ömer Seyfettin Yılı ile ilgili "Ömer Seyfettin benim çocukluğumun kahramanı ve hikâyelerinde her zaman milli duygularını aktaran bir değer. Kalbimizi ferahlatan bir edebiyatçıydı. Ben istedim ki benim çocukluğumda yaşadığım maneviyatı şimdiki gençlerimiz de tatsın. Milli ve manevi duygularımızı bugünün diliyle en iyi aktaracak isim de Ömer Seyfettin olduğunu düşünüyoruz" dedi. Ömer Seyfettin Yılı sebebiyle okullarda Ömer Seyfettin etkinlikleri gerçekleştirilecek, gençler büyük yazarın hayatı ve eserlerini öğrenecekler. Sancaktepe İlçesi dahilindeki tüm ortaöğretim okullarında gerçekleştirilecek "Dersimiz Ömer Seyfettin" etkinliğinde usta isimler, gençlere hem Ömer Seyfettin anlatarak hem de onlara usta yazarın kitaplarını hediye edecekler. Ayrıca Eylül 2020'den itibaren "Pembe İncili Kaftan" tiyatrosu tüm Sancaktepelilerle buluşacak. Ekim 2020'de ise uluslararası bir Ömer Seyfettin oturumu düzenlenecek.

DÜNYADA KONUŞULAN 7 BİN DİLİN YARISI YOK OLMA TEHLİKESİ ALTINDA

Hacettepe Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Yunus Koç dünyadaki 7 bin kadar dilin en az yarısı, belki de daha çoğunun bu yüzyılda ortadan kalkacağını söyledi. Koç, bir dilin kullanım alanlarının daralması ile iletişim işlevinin ortadan kalkması ve o dili konuşan kişi kalmamasının dil ölümü olduğunu söyledi. Bu durumun, ekonomik fırsatlar, değişimler, endüstrileşme, çalışma modelleri, göçmen iş gücü, göç, resmi dil politikaları, ayrımcılık, savaş gibi nedenlerden kaynaklandığını ifade eden Koç, "Dünyada bugün bulunan yaklaşık 7 bin kadar dilin en az yarısı, belki de daha çoğu bu yüzyılda ortadan kalkacak. UNESCO'nun öncülüğünde başlatılan Tehlikedeki Diller Programı'na bu yüzyılda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan diller arasında Türk dil ve lehçeleri ile Türkiye'deki diller de bulunuyor. UNESCO'nun bu program kapsamında hazırladığı Dünya Tehlikedeki Diller Atlası'na göre 50'ye yakın Türk dil ve lehçesi ile Türkiye'deki 15 dil tehlike altında. Kapadokya Yunancası, Mlahso, Ubiha Türkiye'de bu yüzyılda ölen dillerden" diyor. UNESCO'ya göre farklı tehlike seviyelerinde olmakla birlikte Abazca, Hemsince, Lazca, Pontus Yunancası, Cingene dilleri, Süryanice, benzeneyen Suret, Anadolu'da konuşulan Ermenice, Gagavuzca, Türkiye Yahudilerin dili olan Ladino, Süryanice ve Siirt'te konuşulan Hertevin, Abhazca, Adige, Kabar-Çerkes dilleri ve Zazaca gibi diller de Anadolu'da tehlike altında olan dillerden.

TANPINAR'IN HATIRALARI BEYOĞLU'NDA YAŞATILIYOR

Beyoğlu Belediyesi ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi iş birliğinde hayata geçirilen "Edebiyatın İzinde Beyoğlu" projesi ile ilcede yaşamış yazarların evlerine bilgilendirme tabelaları asılıyor. Proje kapsamında *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, *Huzur*, *Beş Şehir* gibi klasiklerin kitapların yazarı Ahmet Hamdi Tanpınar'ın vefatının 58. yılında Beyoğlu Gümüşsuyu'ndaki evine bilgilendirme tabelası asıldı.

KORKUT ATA İLE YAKINDAN TANIŞMA ZAMANI

Türk dünyasının sözlü kültürüne, efsanelerine, anlatılarına biraz aşina iseniz Korkut Ata ismini duymuşsunuzdur. Bilmeyenler için de Ötügen Nesriyat tarafından *Türk Dünyasının Velâyet Sahibi Bilgesi* üst başlığıyla yayımlanan eser Korkut Ata'nın yakından tanınmasını sağlayacak. Prof. Fuzulî Bayat'ın bu çalışması; kültür tarihimizin önemli sembollerinden Korkut Ata'yı layıkıyla yeni nesillere tanıtmayı hedefliyor. 2 ana bölümden oluşan kitapta 1. bölüm "Samandan Evliyaya Korkut Ata veya Türk Dünyasının Velâyet Sahibi Bilgesi" adını taşıyor. Bu bölümde etimoloji Dede Korkut anlatıları, Korkut Ata'nın işlevleri gibi başlıklar irdeleniyor. 2. bölüm olan "Korkut Efsaneleri"nde ise Korkut'un doğumundan, adının verilmesine, ailesine, kopuzu nasıl yaptığına, tabiiliğine, ölümden kaçışına kadar pek çok başlık yer alıyor.

Bir nesil, bilginin cezalandırıldığı ve cehaletin saadet olduğunu öğrenerek yetiştiriyor / Ursula K Le Guin

Kadınlardan yalnızca birer hanımefendi gibi bahsetmenizden, onların aslında rasyonel varlıklar olduğunu anlamamanızdan nefret ediyorum. Hiçbirimiz hayatlarımız boyunca sakın sularda yüzmek istemeyiz / Jane Austen

BEETHOVEN 250. DOĞUM YILINDA İSTANBUL'DA

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKS) tarafından 2-25 Haziran tarihleri arasında gerçekleştirilecek 48. İstanbul Müzik Festivali "Beethoven'in Aydınlik Dünyası" temasıyla 2020 yılında tüm dünyayla eş zamanlı olarak Ludwig van Beethoven'ın 250. doğum yılını kutluyor. Festival, müziğiyle insanlığın kültür mirasından önemli bir yer edinen Beethoven'ın ikonik eserlerine, besteciden esinlenen yeni projelere yer veriyor. Festivalin programı, festivalin ana temasını destekleyici şekilde, "doğa sevgisi", "insan sevgisi", "yenilikçi ve ileri görüşlü müzik dili" gibi bestecinin önemli yönlerini sunan alt temalar üzerinde kurgulanmış. Beethoven'ın ileri görüşlü ruhu, 48. İstanbul Müzik Festivali'nde seslendirilecek yeni proje ve eserlerle müzik dünyasını büyülemeye devam edecek.

4. ULUSLARARASI ZEYTİNBURNU ÖYKÜ FESTİVALİ BAŞLIYOR

Türkiye'den ve dünyadan öykücüler, 2-7 Mart tarihleri arasında 4. Uluslararası Zeytinburnu Öykü Festivali'nde bir araya geliyor. Program 5 gün boyunca 8 yabancı, 16 yerli toplam 24 öykücünün katılacağı öykü okumalarına, panellere ve okul etkinliklerine ev sahipliği yapacak. Festivalde öykü okumaları, kurgu atölyeleri, hayal kurma atölyesi dijital çağda hikâye anlatmak gibi farklı bölümler yer alıyor.

İstanbul Modern'in Ekim 2018'de İstanbul Kalkınma Ajansı'nın (İSTKA) desteğiyle başlattığı Uluslararası Misafir Sanatçı Programı, farklı coğrafyalardan 10 sanatçıyı İstanbul'daki zanaatkarlarla birlikte üretim yapmak üzere buluşturdu. Zanaat ustalarıyla çalışmalar yapan sanatçıların yeni yapıtları 26 Şubat-23 Ağustos tarihleri arasında *Misafirler: Sanatçılar ve Zanaatkarlar* adlı sergide izleyiciyle bir araya geliyor. Sergi, izleyiciyi İstanbul'un köklü zanaat geçmişini çağdaş bir mercekten düşünmeye davet ediyor. İstanbul'un küresel ölçekte tanıtımını ve görünürlüğünü artırmayı da amaçlayan programa katılan misafir sanatçılar, İstanbul'da ahşap oymadan halı dokumaya, metal sıvamadan yorgancılığa kadar pek çok zanaatın ustasıyla bir araya gelerek üretimlerini gerçekleştirdi. İstanbul'daki zanaatkarlardan ilham alarak ortaya çıkan üretimlerin sergilendiği *Misafirler: Sanatçılar ve Zanaatkarlar* sergisi 10 uluslararası sanatçının çalışmalarına yer veriyor.

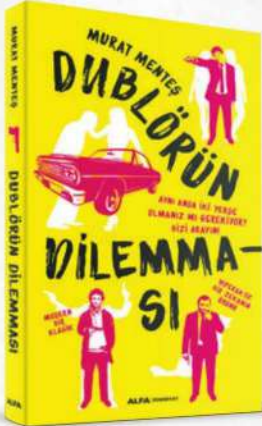
ADALET DERGİSİ TÜRK HUKUK TARİHİ ÖZEL SAYISI ÇIKTI

1873'te Ceride-i Mehkâmî adıyla yayın hayatına başlayan ve hukuk tarihi açısından önemli kaynaklardan olan 147 yıllık Adalet Dergisi'nin yeni sayısı yayımlandı. Adalet Bakanlığı'nın Türkiye'nin hukuk birikimine ve hukuk tarihine önemli katkılar sunan ve 147 yıldır yayımlanan dergisi Adalet Dergisi'nin yeni sayısı, "Türk Hukuk Tarihi Özel Sayısı" olarak hakemli yayımlandı. Adalet Dergisi, 62-63. sayılarında itibaren hakemli olarak yayımlanacak. Derginin bu sayısı akademik olarak hakem incelemesinden geçen yazılardan oluşuyor. Adalet Bakanlığı'nın eski yayınlarından olan Adalet Dergisi, yayın hayatına hem matbu hem de dijital olarak devam edecek. Ayrıca derginin 1873 yılından günümüze kadarki tüm arşivleri de tarandı. Eski sayılar, dijital ortamda yakın zamanda adaletdergisi.adalet.gov.tr internet sitesi üzerinden okurların hizmetine sunulacak.

MURAT MENTEŞ

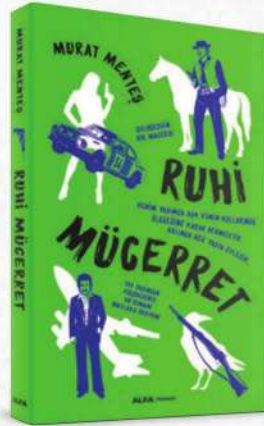
BÜTÜN ESERLERİYLE

ALFA'da

DUBLÖRÜN DİLEMMASI

GÜLDÜREN, AFALLATAN, DERİN DÜŞÜNCELERE
GARK EDEN BİR KÜLT ROMAN!

RUHİ MÜGERRET

ZİYADESİYLE KAHKAHA VE BİR NEBZE
GÖZYAŞI İÇEREN BİR SERÜVEN!

DERDE DEVA RANDEVU 2

çizen Hakan Karataş

ZAMANDA EDEBİ BİR SEYAHAT!

Tüm hayatı denizlerde geçen, İspanyol ve Venedik donanmalarına karşı büyük zaferler kazanarak Avrupalı denizcileri titreten ve Akdeniz'in bir Türk gölü olması için yıllarca mücadele eden büyük bir denizci: Turgut Reis, nam-ı diğer Dragut. Osmanlı İmparatorluğu'nun üç kıtaya hükmettiği bir dönemde, ticaret yolları üzerinde bulunan denizler ondan sorulurdu. Turgut Reis, 22 parelik donanması ve ona gönülden bağlı cevval leventleriyle birlikte tüm Akdeniz'de İslam'ın bayrağını dalgalandırdı. Bu büyük denizci hiç kimseye, hatta Osmanlı İmparatorluğu'nun en kudretli padişahlarından Kanunî'ye bile biat etmedi. Ta ki Fatıma ile karşılaşana dek... Zamanı dervisi Mim Kemâl Öke, "kahramanım" dediği Turgut Reis'e vefa borcunu *Biât'a* ödüyor.

BIÂT-BİR TURGUT REİS HİKÂYESİ

Mim Kemal Öke
TURKUVAZ KİTAP

GECEYE UYANANLAR

Cahide Birgül
KAFKA KİTAP

Bir aileyi aile yapan nedir? Cahide Birgül, ikinci romanı *Geceye Uyananlar*'da semboller, çatışmalar ve gerilimle kurgulanmış bir olay örgüsü çerçevesinde bu soruyu sorarken, suç mahalli olarak evi, suç ortaklığı olarak da aileyi mercek altına alıyor. Cahide Birgül suçların, organize kötülüğün en masumane ve en kabul edilebilir olandan filizlenmesini, aile yadigarı nesne ve sembollerin psikanalitik dökümünü soluksuz bir akış içinde verirken, aslında hiç yabancı olmadığı halde, ürkütücülüğünün ayırıcısına mesafe koymadan varamadığımız meseleleri karanlıklardan, gölgelerden ve uykulardan çekip çıkararak gözler önüne seriyor. *Geceye Uyananlar*, Meltam Güle'nin değerli sunuş yazısıyla, yeniden okurlarıyla buluşuyor.

İnsanı saran ve sarsan o gücü, sözün büyüsunü kuşanan ilk ozan ne Homeros'tu ne de son ozan Nâzım... Ancak bu coğrafyada ve dünyada 'dilde destan' olan iki büyük ozandı onlar... Kenan Sarioğlu'nun bu eseri, Antik Yunan'dan Modern Türk Edebiyatı'na şiir ve felsefe ilişkisini ele alıyor. Felsefenin şiiri konu edinişini, ontolojik (Aristoteles), idealist felsefe (Hegel), sanat ontolojisi (Hartmann), fenomenolojik (Bachelard), varoluşçuluk (Sartre) ve nihilist felsefe açısından (Cioran) inceliyor.

HOMEROS'TAN NÂZİM'A

Kenan Sarioğlu
FOL YAYINLARI

BİR KADININ YÜREĞİ

Maya Angelou
Çev. Doğan Dilçun Doğan
EVEREST YAYINLARI

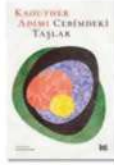

Şair, romancı, müzisyen ve yaşamıyla 20. yüzyıla damgasını vurmuş aktivist Maya Angelou, otobiyografik romanı *Bir Kadının Yüreği* ile bizi 1950 ve 60'ların Amerika'sına götürerek ırkçılık gerçeğiyle yüzleştiriyor. Billie Holiday, Malcolm X, Martin Luther King gibi isimlerle arkadaşlığının arka planını anlattığı bu romanda, yalnız bir anne olarak yetiştirdiği oğluyla olan çok özel ilişkisini de gün yüzüne seriyor. Tek başına siyah bir kadının, bir annenin Amerika'daki siyah hareketinin öncüsü haline gelme süreci herkesi çok etkileyecek.

Zenginliklerimiz'in ödüllü yazarı Kaouther Adimi'nin yeni kitabı *Cebimdeki Taşlar*, başkent Cezayir ile Paris arasında, iki farklı kültürün ortasında ait olduğu yeri bulmaya çabalayan genç bir kadının hüznü ve mizahla harmanlanmış öyküsünü anlatıyor. Toplumun dayattığı evlilik baskısı ve cinsiyetçi klişelerden yılmış, ne "Batılı" ne de "Doğulu" olmayı başaramış kültürlerin kadınlarını keskin bir dil ve etkileyici bir anlatımla yansıtan *Cebimdeki Taşlar*, aynı zamanda cebine doldurduğu taşlarla nehre atlayarak intihar eden Virginia Woolf'a bir saygı duruşu niteliğinde.

CEBİMDEKİ TAŞLAR

Kaouther Adimi
ÇEV: Damla Kellecioğlu
DELİDOLU

HAKİKAT İNCİNMESİN

Fatma Barbarosoğlu
PROFİL KİTAP

Hakikat İncinmesin dört kadının iç içe geçen hayatlarını; ölüm, mahremiyet, masumiyet, hatıralar, yaşlılık ve gençlik üzerinden başlatılan bir sorgulamaya dönüştürüyor. Fatma Barbarosoğlu bu romanında okuyucusunu yakın tarihin değil, yakan tarihin bellek duraklarında ağırlıyor. "İnsan kaderine doğru mu gider yoksa kaderi mi her hâlükârda insanı gelip bulur? Kader kendisine gittiğimiz midir, kendisinden kaçtığımız mı? Gidişlerin ve gelişlerin yolu sandığımız kadar net değil. Bazen gidiş zannettiğimiz şey, kaçmaya çalıştığımız yere hızlı bir dönüş olabilir."

İngiliz edebiyatının yenilikçi yazarı Gabriel Josipovici, *Barnes'taki Mezarlık* romanında, eşinin ölümünden sonra Londra'dan Paris'e ve oradan da bir Galler kentine taşınan bir çevirmenin şehir değiştirdiği dönüşüme uğrayan hayatına odaklanıyor. Üç farklı mekânın anlatıları yapboz parçaları gibi bir araya geliyor. Shakespeare ve Du Bellay'nin şiirleri ile Monteverdi'nin ünlü opera eseri Orfeo'nun izinde bir hafıza yolculuğu başlıyor böylece; dün ile bugün kavuşuyor. Kitap sayfalarından sokaklara, müzik notalarından mezarlıklara sızan bir öykü çıkıyor karşımıza. 2018'de Goldsmiths Ödülü finalisti seçilen *Barnes'taki Mezarlık* edebiyat, aşk, ölüm ve arzunun alacakaranlık dünyası hakkında, muammalarla örülmüş bir roman.

BARNES'TAKİ MEZARLIK

Gabriel Josipovici
ÇEV: Elif Ersavcı
ÇINAR YAYINLARI

TOP SENDE

John ve Yves Berger
ÇEV: Özgür Tecimen
METİS KİTAP

John Berger ve oğlu Yves Berger'in sanat ve hayat hakkındaki yazışmalarından oluşan *Top Sende-Sanat Üzerine Yazışmalar* Metis'ten çıktı. Kitabı yayıma Müge Gürsoy Sökmen hazırlamış, kitapta baba-oğul, Albrecht Dürer'den Antoine Watteau'ya pek çok sanatçıyı ele alıyor. Yves Berger, babasıyla olan ilişkisini şöyle anlatıyor: "Babam evimizin samanlığına benim için bir atölye yapmadan çok önce orada pinpon masası vardı. Birlikte oynamayı çok severdik. Ben ergendim, o altmışlılardaydı. Aşağı yukarı denk oyuncularıydık; bazı günler ben kazanırdım, bazı günler de o. Ama maçın sonucunun bir önemi yoktu, bizi oynamaya sevk eden başka bir şeydi: Esas arzumuz şansı ne kadar zorlayabileceğimizi görmek ve alıp verme oyununu bir lütfâ çevirmekti."

BAYAN BEHN, BU ÇİÇEKLER SİZE...

"Bütün kadınlar birleşip Aphra Behn'in mezarına çiçekler serpiştirmeliler, çünkü akıllarından geçen her ne varsa yazıya dökme hakkını kadınlara kazandıran odur," diyor Virginia Woolf, bir çeşit manifesto niteliği taşıyan ünlü eseri *Kendine Ait Bir Oda*'da.

Aphra Behn sadece roman türünün ilk örneklerinden birini ortaya koymakla kalmamış, daha köleliğin kaldırılması yolunda mücadele başlamadan çok önce kölelikle mücadele eden bir metin kaleme almıştı.

Oyun yazarı, şair ve çevirmen Aphra Behn, sadece İngiltere'nin değil, belki de dünyanın ilk "profesyonel" yazarı. Hayatını yazıyla kazanan ilk kadın olarak tarihe geçen Bayan Behn'den önce yaşamış kadın yazarlar ve şairler hiç kuşkusuz vardı ama onlar aristokrat ya da zengin ailelere mensup olduklarından, paraya ihtiyaç duymamışlar, salt kendi zevkleri için yazmışlardı. Eserlerini ancak "Bir Hanım" gibisinden anonim adlarla yayınlatabilen bu isimli yazarlar kitaplarının başlarına da türlü çeşit özürler içeren garip ön-sözler koymuşlardı. Aphra Behn ise bütün bu hanımlardan

farklıydı; ne izin istiyordu, ne de yazma heveskarlığından ötürü okurlarından özür diliyordu.

Virginia Woolf'un *Kendine Ait Bir Oda*'da anlattığına göre, orta tabakadan gelen bu parlak zekâlı kadının "avam sınıflara özgü" bir mizah duygusu, canlılığı ve hayran olunacak bir cüretkarlığı vardı. Kocasının ölümünden sonra beş parasız kalmış, geçimini sağlamak için de çeviri yapmaktan ve yazmaktan başka yol bulamamıştı. Yazmayı bir kadın için vakit öldürme ya da boş zaman doldurma uğraşı olmaktan çıkarmıştı Behn ve bir kadının yazı yazarak pekâlâ para da kazanabileceğini kanıtlamıştı.

Bu sayede sonraki yüzyıllarda da sayısız kadın, çeviri yaparak ya da yazarlık evlerini geçindirdiler. Bu kitapların şahane işler oldukları iddia edilemezdi, dönemin klişelerinden beslenen, sıkıcı ve didaktik metinlerdi genellikle ama onları önemli kılan da iyi yazılmış olmaları değil, yazılmış ve yayınlanmış olmalarıydı zaten. Orta sınıftan kadınların kendilerini bir geçim kaynağı yaratmak adına yazmaya başlamasını tarihin en önemli hadiselerinden biri sayan Virginia Woolf'a göre bu öncü kadınlar olmasaydı eğer, Brontë Kardeşler, Jane Austen ve George Eliot da yazmazdı. Tıpkı Marlowe olmadan Shakespeare'in, Chaucer olmadan Marlowe'un ve öncülü sayılacak bütün o unutulmuş şairler olmadan Chaucer'in yazamayacağı gibi...

Woolf'la devam edelim: "Çünkü başyapıtlar tek başlarına, başkasının yardımı olmadan doğmazlar. Yüzyıllardır var olan ve insanların bir arada yaşamasıyla gelişen ortak düşüncenin sonucudur onlar, böylece kitlenin deneyimleri tek bir seste birleşir. Bu yüzden Jane Austen, Fanny Burney'in mezarına bir çelenk koymalı, George Eliot da Eliza Carter'in, sabah erkenden uyanıp Yunanca çalışabilmek için karyolasına çingirak takan o cesur yaşlı kadının ırı yarı gölgesine saygılarını sunmalıdır. Şimdi de bütün kadınlar birleşip Aphra Behn'in mezarına çiçekler serpiştirmeliler, çünkü akıllarından geçen her ne varsa yazıya dökme hakkını kadınlara kazandıran odur." (***)

İngiliz edebiyatı üzerine kitaplarda Aphra Behn'in edebiyat tarihinin ilk romanını yazmış olması ihtimalinden bahsedilmez. Oysa bu çok yetenekli kadının en başarılı eseri *Oroonoko* roman türünün temel özelliklerini taşıyan bir kitap, üstelik birçok eleştirmenin ilk roman saydığı Robinson Crusoe'dan 30 yıl kadar önce, yani 1688'de yazılmış bir kitap.

Prof. Dr. Mina Urgan şunları yazmış: "Aphra Behn'in romanı *Oroonoko*, Jean-Jacques Rousseau'nun yayınlattığı 'soylu vahşi' temasını işler: Afrikalı bir kralın torunu olan yiğit ve erdemli Oroonoko, kendisi gibi kara ırktan gelen İmoinda ile sevmektedir. Ne var ki, Oroonoko'nun yüz yaşını aşmış olmasına karşın İmoinda'ya göz

koyan dedesi, gençlerin birleşmesini engellemek için kızı sömürgelilere köle olarak satar. Derken Oroonoko da köle tüccarlarının eline düşer. Sonunda da, tutsak hayatı yaşamaya katlanamayan Oroonoko'nun önderliğinde, köleler efendilerine karşı baskaldırırlar. (...)”

Yitik Ülke Yayınları tarafından Türkçe çevirisi yayınlanan romanın en dikkat çekici özelliği, Behn'in sadece köleliğin aşkıllık ve ahlaksız olduğunu söylemekle kalmayıp "vahşiler" olarak nitelenen kölelerin efendilerinden çok daha ahlaklı olduğunu öne sürmesiydi. Gırtlığına kadar ikiyüzlülüğe batmış sömürgeci Batı toplumu için bu tamamen yeni bir bakış açıydı. Aphra Behn'in eleştirmenler tarafından uzun süre göz ardı edilmesinde bunun da payı vardır diye düşünmek gerek.

Charlotte, Emily ve Anne Brontë kardeşler bile başlangıçta erkek adlarıyla, yani Currer, Ellis ve Acton Bell olarak atılmışlardı yazı hayatına. Gerçekte kadın oldukları anlaşıldığında da yerden yere vurulmuşlardı.

İlk Kadın Edebiyatçılar

Enheduanna: MÖ 23. yüzyılda yaşadı. Akad Kralı Sargon ile Kraliçe Taşlultum'un kızı ve Ekişnugal Tapınağı'nın baş rahibesiydi. Aynı zamanda yazdıklarını kendi adıyla imzaladığı ve ilk şairdi.

Sappho: Milattan önce 7. yüzyılda yaşamıştı. Lir eşliğinde okuduğu şiirler yazıyordu. "Lirik" şiirlerinin pek azı günümüze kadar gelebilirdi.

Murasaki Şikibu: 10. yüzyılda, yani Heian Dönemi'nde yaşadığı ve imparatorluk nedimelerinden biri olduğu tahmin edilen Murasaki Şikibu'nun gerçek adı bilinmiyor. Murasaki Şikibu, *Murasaki Hanım'ın Günlüğü*'nün ve bazı kaynaklarca "ilk roman" kabul edilen *Genji'nin Hikâyesi*'nin yazarıdır.

Christine de Pizan: 15. yüzyılda yaşayan Fransız yazar, eleştirmen. Bugün çoğu unutulmuş olan kadın ressamları anlattığı biyografiler kaleme aldı. En önemli eseri, 1405 tarihli *Hanımlar Dıyari Kitabı*'ydı. Pizan bu kitapta erkeklerin giremediği bir şehrin alegorik hikâyesini anlatıyordu.

Gülbeden Begüm: 16. yüzyılda yaşamış olan Babür Şah'ın kızı prenses Gülbeden Begüm, *Humâyûnnâme* adlı hatıratıyla tanınır.

Fatma Aliye: Türk romanının ilk kadın romancısı Fatma Aliye Hanım, Ahmet Mithat Efendi'nin öğrencisiydi, yazmaya da 1800'lerin sonunda onun teşvikiyle başladı. Yakın zamanda *Turkuvaz Kitap* etiketiyle çıkan *Refet, Udi ve Levayih-i Hayat* adlı kitaplarıyla tanınır.

sabi

AHMET HAŞİM: ŞİİRDEN AYRILMADI HiÇ

Vivaldi Haşim'i okusaydı dört mevsimden beşinci mevsime geçer, bir enstrüman daha katardı "sözden ziyade müziğe yakın" olana. Haklıydı Yakup Kadri: "Ahmet Haşim'de mutlaka bizim bildiğimiz beş duyudan en az bir iki tane fazlası vardı." İçinde gizli suların aktığı bir ormanda ne mevsimler yaşıyordu kim bilir!

Hayalden ayrılmadı hiç.

Hayal havuzunun sularına düşmeden hiçbir varlığın şiire dönüştürebileceğini biliyordu Haşim. Havuzdaki yansımadaki bir fotoğraf sadakati değil, şekillerin varlık yokluk arasında dalgalanmaları vardı. Şiir buydu belki de; görüntüyü kaybolacakları yakalamak. Paul Verlaine "Dumanlısı güzeldir türkülerin; / Öyle hem seçik olsun hem kapalı," derken bunu kastediyor olmalıydı; Archibald Macleish, "Bir şey dememeli şiir / Ama demeli," derken bunu.

"Seyr eyledim eşkâl-i hayatı
Ben havz-ı hayalın sularında"

Her şeyin hayale büründüğü yerde sevgili de bu tülü omuzlarına alacaktı. 46 yıllık hayatının sadece iki ayına bir kadın girip kayboldu. Hayal tülüne bürünemediği için bir yer bulamadı gerçeğinde Haşim'in. İlk şiiri "Hayâl-i Aşkın/Aşkınım Hayalî" olan bir adam karanlık hayatının çıplak ufkunda bir çiçek görmüştü: Sarı, dağınık, solgun bir çiçek. Ve sarı çiçeğe, "Neden rengin sarıdır," demek cesaret isterdi. Gecelei kimi zaman yüreklendirir kimi zaman korkutur insanı. Çocukluğunda tatmıştı geceyi Haşim, kinin gibi acı fakat şifalıydı. Annesi elinden tutuyordu çünkü. Dicle'nin karanlık sularında yanıp sönüyordu akisleri.

"Annemle karanlık geceler bânı çıkardı;
Boşlukta denizler gibi yokluk ve karanlık
Sessiz uzatır tâ ebediyetlere kollar..."

Geceden ayrılmadı hiç.

Hayal edebilmek için geceye ihtiyacı vardı. Gözü alışmıştı bir kere karanlığa. Bir kez geceyi sevmeye görsün insan, bütün

adlarını sayıklar dururdu. Kâh leyl olurdu gece, kâh şeb. Güneşle arasına mesafe koydu bu yüzden: "Güneş, hayale müsaade etmeyecek tarzda her şeyi açık ve berrak gösterdiği için, yalnız gözlerimizle yaşadık ve hiç eğlenmedik," diyordu bir kır gezintisinin ardından. Acı sözler söyleyen bu arkadaşın bir an önce kurtulmalıydı. Varlığını hissettirdiğinde yakıyordu güneş ve bir merheme ihtiyacı vardı Haşim'in. Güneşten bunalanları ancak ay teselli edebilirdi. Yine de güneşle akşamüstleri barışabilirli pekâlâ. Eteklerinde güneş rengi yapraklarla ağır ağır çikabilirdi merdivenleri. Yeter ki "Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta," diyebilisin.

Melâlden ayrılmadı hiç.

Melâl kelimesi Haşim sayesinde yasıyor. Çünkü "Melâlî anlamayan nesle âşina değiliz," mısırayla yalnız kendi çağının gençliğini değil gelecek nesilleri de sorguladı şair. "Melâlî anlamayan nesil" "Duyarsız nesil," midir yalnız dokunabildiğine inanan. Kim bilir? Fakat "O Belde" ütopyasıdır Haşim'in: Bir his ülkesi. "Kadınlar orda güzel, ince, saf, leylidir," leylî yani geceye bağlı. Geceye bağlanamaz herkes. Gecenin bitmeyeceğinden korkar ve uyuyarak kaçır gündüze. Üç noktadır: "Sen", "Ben" ve "Mavi deniz." Gecenin değil, hissin bitmeyeceğine delildir. Hasrete ebediyen mahkûm olanlar sormaktadır: Hangi hayalî kıtadadır o belde? Hangi uzak nehirle sınırlı? Yalan bir yer midir? Yoksa var olan ancak ele geçmeyecek bir düş sığınağı mı?

Mevsimlerden ayrılmadı hiç.

Ayrılmamak, bütün mevsimleri tek tek aynasına çağırırmaktı. Bahar, "büyüleyici bir sevgilinin hayale dokunan ipekli örtüsü"; yaz, "durgun sularla yakan bir gölge" ve "göklerde

nurunu kıran, büyük, derin, avare bakışlı mavi bir yıldız" olarak düşüyordu aynasına. Sonbahar, "dağınık saçlara girip gizli gizli ağlayan bir rüzgâr"la hissettirirken kendini; kış, "ağlayan bir duman", "yuvasız dolaşan iniltili kuşlar" ve "yaprak kâfileleri"ydi. Vivaldi Haşim'i okusaydı dört mevsimden beşinci mevsime geçer, bir enstrüman daha katardı "sözden ziyade müziğe yakın" olana. Haklıydı Yakup Kadri: "Ahmet Haşim'de mutlaka bizim bildiğimiz beş duyardan en az bir iki tane fazlası vardı." İçinde gizli suların aktığı bir ormanda ne mevsimler yaşıyorodu kim bilir!

"Kalbim
Benim bir ormandı,
İsimsiz, âsude,
Bir büyük orman..."
Şiirden ayrılmaıdı hiç.

Şiir bir baş belasıydı, Haşim'e göre, radyum gibi elde edilmesi güç bir madde. Dağlar kadar söz yığınlarından bazen bir katresi bile damlamazdı.

Fakat bir kez tanışmıştı şiirle. Ne kadar uzaklaşmaya çalışsa dönüp dolaşıp bulacaktı onu. Daha yolun başında uyarımişti Fransızca hocası Ziya Bey. Sözlüye kaldırıp şiirden uzak durmasını istemişti.

"- Haşim Efendi, dedi, sen şiir yazıyormuşsun!
Kıpkırmızı oldum. Sanki utanılacak bir hareket yapmıştım.
Derhal inkâr ettim:
- Hayır efendim...
Ziya Bey, buna inanmadı. Fakat inanmış görünerek:
- Ben senden daha ciddi şeylerle meşgul olmanı arzu ederdim, dedi.

Bu bana uzun müddet için ders oldu: Tamam üç sene şairliği bıraktım. Mekteb-i Sultanî'nin ikinci sınıfına geçtiğim zaman

hastalıklı tekrar nüksetti. Dedim ya, yeniden şiire de başla-mıştım."

Haşim şiiri bırakamazdı. Şiir ciddi bir işti ve kader onu saf şiirin temsilcisi olmaya hazırlıyordu.

Aruzdan ayrılmaıdı hiç.

Aruz demek musiki demekti onun için. Herkes şiirde anlam peşine düşerken o seste aradı büyüü. Bûlbûlü avcılarının oklarından korumaya çalıştı ömrü boyunca. Serbest nazım zannedilenin aksine son derece zordu. Yetersiz şairler için tehlikeli bir alanken, mahir ellerde zengin bir musiki zemini olabiliirdi.

Anlamsız şiirler yazmadı, hayır. Fakat anlama hâşmetmedi kendini. "Göllerde bu dem bir kamış olsam," mısraından hiçbir şey anlamadıklarını söyleyenlere keşke Mesnevî'nin ilk beyitlerini hatırlatsaydı: "Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor, ayrılıkları nasıl anlatıyor / Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryadından erkek kadın herkes ağlayıp inledi. / Ayrılıktan parça parça olmuş kalp isterim ki, iştiaık derdini açayım. / Âsında uzak düşen kişi, yine vuslat zamanını arar."

Neyse ki hayra dönüştü kaos. Nasıl hastalığı *Frankfurt Seyahatnamesi* gibi harikulade bir deneme kitabı kazandırdıysa Türk edebiyatına, şiirine yapılan hücumlar, 'Şiirde Mana ve Vuzu' adlı manifestonun yazılmasına vesile oldu. Haşim'in şiir kalesini teslim etmeye niyeti yoktu: "Büyük şiirin kapıları, tunc kanatlı, müstahkem şehir kapıları gibi, sımsıkı kapalıdır. Her el o kanatları imteze ve o kapılar bazan insanlara asırlarca kapalı durur."

Topraktan ayrılmaıdı hiç.

Yeryüzünün taşları ve bitkileri renkli bir yansımadan ibaretti onun için. Yeniden kurgulayarak tabiattaki durağanlığı ortadan kaldırmaya çalışıyordu. "İnciden çiçekler" vardı orada, "gümüş böcekler." "Kesik bir bastı güneş", "dağınık tüllerdi" yarasalar. Kuğular "yaka bağır açık sarhoş gözlerle" yürüyorlardı. "Hayal ve uyku âleminin fanı kuşları ufukla toprağın esiriydi."

Ahmet Haşim misafirlerine yemeleri için kil ikram ediyor, itiraz edenleri, "Hele bir tadın, bakın ne kadar memnun olacaksınız, ağzınızın içinde sanki bütün bir peyzaj eriyor," diye ikna etmeye çalışıyordu. Tadını güzelleştirmek için kakule bile katıyordu kile. Toprakla bir yakınlık kuruyor olmalıydı.

Hayattan ayrılmaıdı hiç.

Hangi şair öldüğünde hayattan ayrılmış! Bakır zirvelerin ardındaydı ölüm ve şair bu kan rengi süvariye korkusuzca bekliyordu. Bir akşam dostlarına "Ölüm, büyük ölüm geliyor!" dedikten sonra şu mısraları okumuştı:

"Şu bakır zirvelerin ardından / Bir süvari geliyor kan rengi / Başlıyor şiimdi melul akşamda / Son ışıklarla bulutlar cengi" (eee)

AMERİKAN ÇEHOV'U: JOHN CHEEVER

John Cheever, sade, yalın, doğrudan anlatımıyla Amerikan öykücüler arasında en çok Hemingway'e benzetilir. Ancak Hemingway'den farklı olarak eleştirel bir Amerika okuması vardır. Onunla ilgili belki de en doğru yakıştırmaya Tomris Uyar'ındır: "Cheever, Amerika'dan taşra manzaraları çizerken bir Çehov burukluğundadır; özellikle de küçük kaçamakların, küçük tutkuların, küçük kıskançlıkların -kişioğlunun 'küçük' saydığı her şeyin- aslında ne kadar büyük olduğunu, nelere patladığını anlattığında."

John Cheever, Amerikan rüyasının başat bir anlayış olduğu zaman diliminde, bu rüyanın nasıl insanı yıkımlara neden olduğunu ve her alanda bir yazışmayı doğurduğunu klasik-leşecek yaklaşımlarla örneklemiştir. Aile içinde, iş yerinde, yolculukta ve sanatta; her şeyin kişisel çıkar, para etrafında döndüğünü, yükselme arzusunun insanı nasıl küçük düşür-

düğünü çeşitli olaylar ve durumlarla gün yüzüne çıkarır.

Cheever'in öykü anlayışı panoramiktir. Geniş açıda tüm toplumu, şehri, anlayışları, durumu tarar. Sanki bir kahramanı anlatır gibidir ama tersine onun üzerinden tüm toplumu öyküye sokar. Bu yüzden her şeyi dinleyen bir radyoyu ya da bir şehri öyküsünün ana karakteri yapar. Bazen de geniş bir almayı bir tatil kasabasına toplar, onların geçmişini, bugünü hikâye eder. Çünkü o öykülerinde bir toplumsal panorama çıkarmak amacındadır. Ya da 'Merhem'de olduğu gibi kahramanını karısından ayırır onu şehrin sokaklarına salarak şehir enstantaneleri aktarmaya başlar.

Bol tasvirler, dolaylı göndermeler onun öykülerinde yoktur. Okur, bir televizyon dizisi izliyormuş gibi olup bitenlerle birden yüz yüze gelir. Anlatıcı kestirmeden, direkt meseleye odaklanır. Diyaloglarla örülen öykü sayfa sayfa açılarak ilerler ve öyküye pek çok olay, durum, kahraman girer. Dostunun evinden hırsızlık yapan kahramanı, gencecik kıza aşık evli adamı sokağa salarak onların vicdanlarıyla yaptıkları savaş hâline bakar. Hırsızlık suçunun ağırlığı altında vicdan azabı içindeki kahraman, eşini aldatan ve aşk acısı çeken kahraman bunu aşmanın yollarını arar.

Eleştirel Amerika okuması

Sadelik, yalınlık, doğrudan anlatım pek çok Amerikan öykücüler gibi onun da temel anlatım biçimidir. Ancak bu, basit, sıradan bir anlatım değildir. Onunki bilinçli bir sadelik ve yalınlıktır. Anlatım biçimi Hemingway'e benzer. Ancak Hemingway'den farklı olarak eleştirel bir Amerika okuması vardır. Ernest Hemingway'in, Sherwood Anderson'un

John Cheever

öykü dünyasıyla özdeş bir yaklaşımla akraba öyküler yazar. Hemingway'den anlatım tarzı (sade, diyaloglara yaslı anlatım, serinkanlı yaklaşım, doğrudan anlatım vb.) Anderson'dan ise Amerikan hayat tarzı eleştirisini harmanlamıştır denilebilir. Özellikle değişim krizi, kapitalizm eleştirisi onu Amerikan sol yazarlarına yaklaştırmıştır. Amerikan eleştirmenleri ise yaygın olarak onu F. Scott Fitzgerald ile John Updike arasına yerleştirmektedir. Onun hakkındaki yaygın adlandırmaya ise "Amerikan Çehov'u" tanımıdır. Tomris Uyar da böyle düşünür: "Cheever, Amerika'dan taşra manzaraları çizerken bir Çehov burukluğunda; özellikle de küçük kaçamakların, küçük tutkuların, küçük kıskançlıkların -kişioğlunun 'küçük' saydığı her şeyin- aslında ne kadar büyük olduğunu, nelere patladığını anlattığında."

Onun öykülerinde özellikle insanlar arasındaki iletişimsizlik, yalnızlık, çağdaş hayatın getirdiği olumsuzluklar, aile içi anlaşmazlıklar işlenir. İnsanları bir araya getiren nedenler temelsizdir ve en ufak bir darbeye yıkılmaya, toz duman olmaya mahkumdur. Amerikan rüyasına belli belirsiz alternatifler sunulur: "Düzeni devam ettirebilmek için o kadar enerji harcanıyor ki, herkesin tek gelecek kavramı var: Daha çok banliyö treni ve daha çok parti. Bence bu sağlıklı bir durum değil. Bence insanlar gelecekle ilgili yüce hayaller kurabilmeli. Bence insanlar sınırsız yüzcelikte hayaller kurabilmeli." Öyküler hep bir yolculuk atmosferinde verilir. İnsanlar durmaksızın yer değiştirmektedir. Uçak yolculukları, tren yolculukları, araba yolculukları...

Kapitalizme öfkeli öyküler

Onun öykülerinde işlediği önemli temaların başında Amerikan yaşam tarzına getirdiği eleştiri vardır. Kapitalizmin, Amerikan tarzı yaşamın ezip, öğütüp bir kenara bıraktığı işçileri, striptizcileri, bahisçileri gündeme getirir. Bu hayat tarzının kıyaya vurduğu yalnız insanları sıklıkla işler. Bu yalnızlar bir şekilde kıyaya vurmuşlar ve toplumdaki kopmuşlardır. Çeşitli durumlarla yalnızlıklarını yenmeye çalışırlar ama insan iletişimsizliğinin önüne geçemezler. Bu anlamda Cheever, buhran dönemi dramalarını aktarıran kapitalizme yönelik öfkeli de öykülerde yer bulur.

Cheever'in *Yüzücü* kitabındaki 'Dev Radyo' onun öyküde yapmak istediklerinin âdeta bir örneği gibidir. Bir çift evlerine aldıkları radyo ile tüm apartmanı dinleyebildiklerini görürler. Öyle ki apartmanda olup bitenler radyonun içinde canlı olarak yer alır. Öyküde radyo üzerinden toplumun para düşkünlüğü, ikyüzünlüğü, hırsızlıkları ve ahlak düşkünlükleri net bir şekilde ortaya konur. Hiçbir insan görüldüğü gibi değildir. Dışarıya yansıtıkları yüzleriyle gerçek yüzleri farklıdır. Öyle ki bir süre sonra karı-koca radyo dinlemekten vazgeçerler. Çünkü gerçek yüzlerini gördükleri insanlara hayatta katlanmaları mümkün değildir. Bir süre sonra radyonun, hayatın yeniden yalan yüzüne dönerler, klasik müzikler dinlemeye başlarlar. Ne var ki zamanla karı-kocanın da eleştirildikleri komşularından hiç farkı olmadıkları, hırsızlık ve ikyüzünlüğü onların da yaptıkları ortaya çıkacaktır. Öykü

bir karnaval anlatım şeklinde çok sesli bir metne dönüşür. Böylece insanların gizleri ortaya döküldüğünde nasıl katlanılamaz oldukları ortaya konur. Cheever bu öyküyle bir rüya olarak gösterilen Amerikan yaşam tarzının ne kadar çürük olduğunu örneklemiştir.

Karnaval öykü anlayışı

'Yüzücü' onun başarılı, ünlü öykülerinden biridir. Evine kestirmeden su yoluyla dönmek isteyen kahraman, yüzme havuzları zincirini izleyecek yüze yüze evine dönecektir. Evine alışmadık bir yoldan gitmek onda bir gezginci, bir kâşif duygusu uyandırır. Anlatıcı, kahramanın her girdiği yüzmeye havuzunda karşılaştığı insanları tanıtır, onların dünyalarını öyküye katar, onlarla ilgili bilgiler aktarır. Kahraman havuz partilerini, sessiz havuzları izleye izleye evine kadar gider. Âdeta kasabayı baştan sona bize tanıtır. Bu onun çok sesli, karnaval öykü anlayışının bir yansımasıdır.

'Güle Güle Kardeşim' de benzer bir iz üzerinde yürür... Aile ocağında tatillerini geçirmek üzere toplanmış aile bireylerinin anlatıldığı öyküde, insan ilişkileri, kişilikler psikolojik tahlillerle izah edilir. Yaşadığı her şeyi karamsar bakan ve insanlara bulundukları âni zindan eden kardeşe karşı öfkelenen ağabeyi dersini verir. Çünkü kardeşi yıllardır bağımlılık ve hoşgörüsüzlüğü sağlam kişilik sanmaktadır. Bu bakış açısıyla her şeyi gerginleştirmekte, tatsızlaştırmaktadır. Herkesin hayatını zehir etmektedir: "Rüzgâr çıkmış, deniz kabarmış, Lawrence dalgaların sesini duydudaysa, diye düşündüm, onu bütün karanlık sorularına verilmiş karanlık yanıtlar gibi algılamıştı, şenlik ateşlerimizin küllerinin sulara gömülüşü olarak yorumlamıştı."

Gerçekten de o büyük olayları değil, küçük olayların, durumların büyük etkilerini öyküleştirir. Kurmaca anlayışını şöyle izah eder: "Kurgu, üstü kapalı otobiyografi değildir. İhtişamı, otobiyografiye dayanmamasından gelir. Biyografiye de dayanmaz. Otobiyografi ile biyografinin, bilginin (verilere dayalı bilgi, tinsel bilgi, sezgisel bilgi) çok zengin bir karışımıdır. Bambaşka unsurları bir araya getirerek estetik, ahlaki ve uyumlu bir şeyi dönüştürmektedir."

John Cheever'in *Yüzücü* kitabı Tomris Uyar'ın eşsiz çevirisiyle bir kat daha değerlenirken, öykü kitaplığının da vazgeçilmezleri arasında girmeyi hak ediyor. (***)

YÜZÜCÜ

John Cheever
ÇEV: Tomris Uyar

EVEREST YAYINLARI

"O, KALEMLE YAZMAYI ÖĞRETENDİR"

2016 yılında yapımına başlanan Millet Kütüphanesi, 125 bin metrekare üzerine kurulmuş. Yapı 5 bin kişiye hizmet verebilecek özellikte. Kütüphanede 4 milyon basılı, 120 milyonun üzerinde elektronik yayın var. Ayrıca 550 bin e-kitap ve nadir eser bulunuyor. Raflarının 201 kilometre uzunlukta olduğu kütüphane ziyaretçilerine 24 saat hizmet veriyor.

Kültürel belleği oluşturan biraz da mekânlardır. O mekânları var eden yapılarıdır. Bizim yapılarımız yaşayan mekânlardır bu anlamda. Mesela cami mimarimizin en önemli özelliklerinden biri topplayıcılık unsurudur. Kütüphaneler de öyledir. İlk gençliği kütüphanelerde geçmiş biri olarak Cumhurbaşkanı Millet Kütüphanesi'nin açılışına gittiğimde ilk aklıma gelen detay, mekânın yaşayan bir yapı olarak tasarlanması fikri oldu. Dışarıdan bakıldığında Selçuklu, Osmanlı ve çağdaş mimariden izler taşıyan yapı, içeri girildiğinde de detaylarıyla insanı büyütüyor. Bir kütüphane meraklısı olarak dünyanın hemen her yerindeki önemli kütüphanelerin fotoğraflarının peşinde koşmuşumdur hep. Açıkçası gezip gördüğümde, internette rastladığımda da gönenmişim bir sürü kütüphane vardı. Millet Kütüphanesi kesinlikle bu açıyla fazlasıyla kapatıyor diyebilirim. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, cami, sergi salonları, kongre merkezi ve şimdiki kütüphanesiyle geçmişle geleceği buluşturan bir bütünlüğü yansıtıyor.

Bizde asırlık kütüphaneler İstanbul'dadır. Bu kütüphaneler de genelde başka bir yapıdan dönüştürülüp kütüphane yapılmış mekânlardır. Anadolu'daki kütüphaneler ise bir devlet dairesini andırır. Bazı şehirler zamanla bu açığı kapatıyorlar gördüğüm kadariyle. Kütüphanelere biraz özgürlük tanımasak, bu mekânların özünü oluşturan "muhayyile"yi anlayamayız.

24 saat açık

Millet Kütüphanesi, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi içerisinde bulunuyor ve tam anlamıyla Külliye'den bağımsız olarak özgün bir yapı gibi uzaktan bakıldığında da hemen dikkatleri üzerinde toplayabiliyor. Açılış töreninde Cumhurbaşkanımızdan öğrendiğimize göre 2016 yılında yapımına başlanan kütüphane, 125 bin metrekare üzerine kurulmuş. Yapı 5 bin kişiye hizmet verebilecek özellikte. Kütüphanede 4 milyon

basılı, 120 milyonun üzerinde elektronik yayın var. Ayrıca 550 bin e-kitap ve nadir eser bulunuyor. 24 saat açık olacak olan kütüphaneye e devlet üzerinden kayıt olunduktan sonra cipli bir kimlik kartıyla giriş yapılabilecek.

Başkan Erdoğan'ın öncülüğünde başlanan çalışmalara çeşitli çevrelerden kültür insanları, yazarlar, şairler, sahafarlar, kütüphane yöneticileri, sivil toplum kuruluşları temsilcileri katılmış. Mimari yapısından, mekânın iç tasarımına, kitapların seçimine kadar tamamen konunun uzmanlarıyla çalışılmış. Ayrıca Başkan Erdoğan'ın da açılış konuşmasında belirttiği gibi yazar ve yayıncılardan da bağışlar bekleniyor bundan sonrası için.

Bağışçılar Eygi, Gölpinarlı, Ortaylı

2017'den itibaren kütüphanede yurt dışında yayımlanmış kitaplarla birlikte, dergi ve gazetelerden de birer nüsha saklanmaya başlanmış. Yine ülkemizde yayınlanan tüm

Başkan Recep Tayyip Erdoğan'ın öncülüğünde başlanan çalışmalara çeşitli çevrelerden kültür insanları, yazarlar, şairler, sahaflar, kütüphane yöneticileri, sivil toplum kuruluşları temsilcileri katıldı. Mimari yapısından, mekânın iç tasarımına, kitapların seçimine kadar tamamen konunun uzmanlarıyla çalışıldı.

yayınlardan birer kopya gelmeye başlamış. 201 kilometre uzunlukta raf bulunan Millet Kütüphanesi'nde 100 farklı ülkeden 134 farklı dilde basılı kitap ile 120 milyon makale ve rapor bulunuyor. Bu amaçla Türkiye'nin en büyük kütüphanesi olan Millet Kütüphanesi'nin dünyadaki sayılı kütüphaneler arasında girmesi bekleniyor. Çalışmalar bu hedefle yapılmış.

Kütüphaneye ayrıca önemli isimlerin katkıları da ciddi bir içerik sağlamış. Bağışçılar arasında Başkan Erdoğan başta olmak üzere, gazeteci yazar Mehmet Şevket Eyyi, tarihçi Prof. Dr. Abdülhakî Gölpinarlı, tarihçi İlber Ortaylı, bestekâr

Cinuçen Tanrıkorur, şair ve yazar Mustafa Şerif Onaran, Cemil Meriç gibi isimler dikkat çekiyor. Ayrıca tarihimizdeki 16 Türk devletini temsilen 16 sütunun bulunduğu Cihannüma salonu, 3 bin 500 metrekare alanda, 224 kişilik oturma kapasitesi ve yaklaşık 200 bin kitaptan oluşan bir koleksiyona sahip. Salonun kubbesine Alak Suresi'nin "O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir" şeklindeki 4 ve 5. ayetlerinin yazılması da kütüphanenin ihtiva ettiği anlamın altını kalın harflerle çiziyor. Millet Kütüphanesi yalnızca bir kültür hazinesi değil, aynı zamanda bu topraklardaki varlığımızın, medeniyetimizin de bir remzi ve anlamı. (100)

ESERİ OLMAYAN BİR SANATÇI: LUDWIG

www.Tayfun.Yagci

Manuel Benguigui'nin Türkçede yayımlanan ilk kitabı *Alman Koleksiyoncu'su* da sanatta ve sanatla anlam bulan bir estetin, aynı zamanda bir mizantropun hikâyesini okuyoruz. Ludwig'in sanat eserinin tam olarak kendisini açığa çıkardığı andaki deneyimi ya da yazarın deyişle rüya halinin bir benzerini kitap ilerledikçe okuyucu da yaşıyor, belki de yazarın eserle amaçladığı noktaya ulaşıyor: Ludwig ile okuyucu birleşiyor. Tıpkı Ludwig gibi usanmadan güzeli aramaya, güzel ile birlikte olmaya devam ediyor.

Hic yazarını tanımadığınız halde, sadece arka kapak yazısına vurulup aldığınız bir kitap oldu mu? Arka kapak yazıları kitapların konusuna dair birer tanım niteliğindedir. Editörün kitap hakkındaki yorumu ya da eserden alıntılarla, okuru meraklandırarak kitaba çekmek bu kısacık metinlerin elindedir. Buna rağmen kimi yayınevleri arka kapağı boş bırakarak hem kendileri hem de okuyucular açısından risk almayı tercih ediyor. Orada da okurun kitabı almasında yayınevine duyulan güven, kitabın tasarımı ya da çevirmen tercih sebebi olabiliyor.

Manuel Benguigui'nin Türkçede yayımlanan ilk kitabı *Alman Koleksiyoncu'su* nun arka kapağı, ilk okuyuşta aşk diyebileceğim müthiş bir heyecana sebep oldu. Kitabın kahramanı

Ludwig'i anlatan paragraf bende, tıpkı Ludwig'in tablolar karşısında duyduğu his gibi, eseri bir an önce okuyup benimsemek için kuvvetli bir itki yarattı. "Ludwig çok küçük yaşta beri kendini sanata kaptırmıştı. Eserlerle, eserler için yaşıyordu, başka bir şey için değil. Onlara bakmak, sadece bakmak bile onun temel besin kaynağı idi. En başta da tablolar, tuvaler ve panolar. Ludwig dünyayı ve sakinlerini hiç umursamıyordu. O sadece sanatı seviyordu, sadece sanatı görüyordu, arkasındaki insanlar değil. Bu arada sanatçılar paçayı kurtarırlarsa ne âlâ. İnsanlık onu ilgilendirmiyordu, o sadece insanlığın yarattığı şeyleri görmek istiyordu".

Bu cümlelerle daha kitabı okumaya girişmeden sıra dışı bir roman kahramanıyla karşı karşıya olduğumuz anlaşılıyordu.

Ludwig görmenin ve görmekten alınan estetik hazzın mülkiyet gerektirmediğini vurguluyor. Ona göre bir sanat eserine sahip olmak estetik haz için şart değil. Sergi gezmek, müzelerde tabloların karşısında vakit geçirmek, sanatla doğrudan ilişki kurmak sanat açlığını gidermek için yeterli. "Ludwig hiç durmadan eserler görmek zorunda; onlardan çok uzun süre uzak kalırsa ölecek. Bu eserler ona ait değil ama onları şöyle bir görmesiyle, hoşuna gittikleri sürece ona ait olurlar."

Öyle görünüyordu ki Ludwig bir estetti, aynı zamanda bir mizantrop. Sanatta ve sanatla anlam buluyor, onun için dünyayı ancak sanat çekilir kılıyordu. Arkadaşlık, dostluk ve bilimum insan ilişkileri onu asıl önemli olandan, sanattan uzaklaştıran gereksiz unsurlardı. Nitekim romanın daha ilk sayfalarında, 1914'te Birinci Dünya Savaşı'na katılan Ludwig'in savaştan, ölümden ya da yoksulluktan değil, sanat eserlerini görememekten şikayet ettiğini, estetik güzelliklerden mahrum kalmanın dayanılmazlığını vurguladığını okuyoruz.

Görmenin estetik hazzı

Ludwig görmenin ve görmekten alınan estetik hazzın mülkiyet gerektirmediğini vurguluyor. Ona göre bir sanat eserine sahip olmak estetik haz için şart değil. Sergi gezmek, müzelerde tabloların karşısında vakit geçirmek, sanatla doğrudan ilişki kurmak sanat açlığını gidermek için yeterli. "Ludwig hiç durmadan eserler görmek zorunda; onlardan çok uzun süre uzak kalırsa ölecek. Bu eserler ona ait değil ama onları şöyle bir görmesiyle, hoşuna gittikleri sürece ona ait olurlar. Ludwig'in sahip olduğu olağanüstü vizyon gücü, sahip olmaya gerek kalmaksızın onu bu eserlerin sahibi yapıyor. Ve o zaman bu güç onu neredeyse bütünüyle özetliyor",

İki savaş arası sanata doyması için müthiş bir fırsat olsa da, yazık ki uzun sürmüyor. 1938'de İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Ludwig askeri esarete geri dönüyor. Ama boş durur mu, tuvalette de olsa katalogları inceliyor, adının tuhaf çıkması pahasına bulduğu her fırsatta sanata sarılıyor. Bu sırada savaş bütün karanlığıyla devam ederken Ludwig için bir ışık doğuyor. Führer 1940'ta ERR adlı bir birim kuruyor ve Ludwig buraya atanmak için elinden geleni yapıyor, başarılı da oluyor. ERR, Fransa'daki özel koleksiyonlarda bulunan eserlerin sayımını ve kataloglamasını yaparak, toplanan değerli eserlerin Hitler'in favori şehri Linz'de kurmayı planladığı dünyanın en büyük müzesine götürülmesini amaçlıyor. Bu bağlamda Nazi ölçütlerine göre yoz bulunan tablolar ya satılıyor ya da yok ediliyor. Yahudiler, izlenimciler ya da iki kusuru birden taşıyanlar Nazilerin yoz sanatçı kategorisinde, örneğin Van Gogh bunlardan biri.

Kendi usulünce bir yaratıcı

Ludwig'in bu yeni işi sayesinde günleri Louvre'un koridorlarında gezerek, eserlerle hemhal olarak geçiyor. Az uyuyor, uyanık olduğu her vakit işinin başına, sanata koşuyor. Tanrı

vergisi görme yeteneği sayesinde bасыpıtların kokusunu hemen alıyor. Ludwig sanatta klasik dönemden yana, Rönesans resmini özellikle de Flamanları tutuyor. Modernleri de yok saymıyor ama. Ona göre sanat bir bütün. "Her şeyin bir birine bağlı olduğunu, hal böyleyken, modernmiş klasikmiş, pek de önemli olmadığını, işin aslının sanat olduğunu düşünür". Rejimin yoz sanat terimine de karşı çıkıyor. Meslektaşlarının sırf Yahudi olduğu için ressamdan saymadıkları sanatçıları hakkında atıp tutmalarından tiksiniyor. Görmenin herkesin harcı olmadığını bilse de kalamayı kabul etmiyor. Hem bu nedenle hem de romanın son çeyreğinde kalbini ilk defa sanat dışında çalan aşkın vasiyetine uyarak değerli eserleri gören gözlerle sıklamak üzere kaçıyor.

Ludwig'in kendisinde kusur olarak gördüğü tek şey resim yapmayı bilmemesi. Çizim yeteneğinin olmasını istedi. Ancak yine de kendisini görme yeteneği sayesinde bir tür yaratıcı olarak adlandırıyor. "Ludwig kendi usulünce bir yaratıcı. Eseri olmayan bir sanatçı. Çünkü görmek, yaratmak demek. Yine de görmenin, vizyonun bir aura taşıması gerekir, yoksa genişlik zihinde beliremez. Ludwig bu açıdan zengin". Kitabın arka kapağında başlayarak duyduğumuz estetik haz, Ludwig'in olağanüstü yeteneğini anlatan satırlarla ayyuka çıkıyor. Ludwig'in sanat eserinin tam olarak kendisini açığa çıkardığı andaki deneyimi ya da yazarın deyişle rüya halinin bir benzerini okuyucu yaşıyor, belki de yazarın eserle amaçladığı noktaya ulaşıyor: Ludwig ile okuyucu birleşiyor. Güzel ve yetkin olan sanatın tadını alan okuyucu tıpkı Ludwig gibi usanmadan güzeli aramaya, güzel ile birlikte olmaya devam ediyor. Görmesini bilen gözlerle güzel de kendini açıyor. (Görsel)

ALMAN KOLEKSİYONCU

Manuel Benguigui
ÇEV. Aysel Bora
YKY 2020

ALİ NECİP ERDOĞAN

alierd1234@gmail.com

YÜZ YIL SONRA ÖMER SEYFETTİN'E BAKMAK

Ömer Seyfettin'in hayatına yakından bakmak, yıkılmakta olan bir köşkün (saray mı demeli) çıkardığı seslere, toza toprağa, enkaza ve yıkılma biçimine şahit olmak demektir. Bereket, o ve onun gibiler köşkün iskeletine sahip çıkmaya gayret etmiş; temeli, sütunları ve çatıyı destekleme niyetiyle iskeletin ayakta kalmasını sağlamışlardır. Köşkü yeni anlayışlarla imar etmek de sonraki nesillerin mücadelesine dönüşmüştür. İmarın biçimiyle ilgili tartışmalar süredursun, Ömer Seyfettin'in sesine kulak vermek en azından iskeletin ilanihaye muhafazası için hayati değer taşımaktadır.

Düşünce dünyamızın 1700'lerden itibaren kısırlaştığı ve köklerinden koptuğu biliniyor. Düşünce geleneğimizi sürdürmediğimizden, öncelikle kimi paşaların Batılı devletlerin etkisiyle onların ekollerini hâkim kılma arzusu ve girişimleri, sonrasında da özellikle Tanzimat'la birlikte edebiyatçıların ve gazetecilerin düşünce dünyamıza yön verme çabaları ve yine bu yön verme çabalarının Batı etkisiyle farklı zihniyetlerin çatışmasına dönüşmesi bugün acı da olsa biliniyor ve kabulleniliyor. Vaktiyle bize üflenen ruhun zihinlerimizden, dolayısıyla fiillerimizden türlü sıyrıngalarla çekilip çıkarılması için küresel sistemin var gücüyle çalıştığı da biliniyor.

Yahya Kemal'in üflenen bu ruhun kaynağı olarak Ahmet Yesevi'yi işaret ettiğini hatırlayalım: "Şu Ahmet Yesevi kim, bir araştırın göreceksiniz, bizim milliyetimizi asıl onda bulacaksınız." Yahya Kemal'in bizi ayakta tutacak ruha yaptığı işaret, Ömer Seyfettin'de (ve onun gibi birkaç kişi) ete

kemiğe bürünür. Ömer Seyfettin, hayatının ilk döneminden öldüğü ana kadar bir düşünce adamı gibi hem kendi kültürünü hem de tüm dünyayı etkisi altına almak üzere olan Batı kültürünü yakından takip etmiştir. Toplumun evrilmeye biçimi onun eserlerinde yakından izlenebilir. Varlığını, içinde yaşadığı topluma özdeşleştirmiştir. Onun mücadelesi, çatışmaları, var olma biçimi eserlerini şekillendirmiştir. Onu anlamak dönemini de anlamayı sağlar. Bu anlayış şekillenmekte olan geleceğimize de ışık tutacaktır.

İlkesizliği temsil eden karakter

Spordan ticarete, kadınların eğitiminden yeni lisana oldukça geniş bir yelpazede düşüncelerini söylemiştir. Bu yazıları mutlaka okunmalıdır. Öykülerindeki ateş damarlarımıza kan, düşüncelerimize zemin, fiillerimize mihenk olmuştur. Yaptığı eleştirilerle, yıkılmakta olan Köşkün resmini çizmiş,

yıkılışın gerekçelerini Efruz Bey karakteri üzerinden aydın-toplum ekseninde neredeyse maddeler halinde sıralamıştır. Âlimlerin, ilim adamlarının kendi düşünce geleneğimizin kopyalarıyla ortaya çıkan sapmanın yarattığı olumsuzlukları Efruz Bey karakterinde somutlaştırmıştır. Türk Edebiyatına Efruz Bey karakterini kazandırırken, düşünce ve fiili Efruz gibilerden kurtararak milliyet, ahlak (daha çok da iş ahlakı) kültür, inanç eksenine nasıl oturtulacağını da göstermiştir. Bu karakter (olunmaması gereken bir adam olarak) bütün olumsuzlukları kendinde toplayarak, kendisinin sonrakileri büyük oranda etkilemiş, belirlemiş ve mizah üreten bir tipe dönmüştür.

Kitabın girişinde Ömer Seyfettin aynen şöyle yazar: "Hayatımdan şu birkaç levhayı yazarken ihtimal biraz mübalağacı göründüm. Ne yapayım? Bu benim mizacım... Bunun için kızma. Beni affet! Hem emin ol ki, maksadım ne seni tahkir, ne de maskara etmek... Hakikati görüldüğü gibi, edebiyat yapmadan yazmak istedim. Muvaffak oldum mu? Bilmiyorum. Fakat okuyunca samimiyetimin derecesini herkesle beraber sen de anlayacaksın. Herkes seni -bizzat kendi kadar- tanıır. Efruzuçum! Bugün hiç kimse sana yabancı değildir; çünkü sen 'hepimiz' değilsen bile 'hepimizden bir parçasın...' Tamamlanmamış s romanı bir dönemi Efruz Bey karakteri üzerinden gözler önüne serer. "Hepimiz değilse bile hepimizden bir parça" olan Efruz Bey, "modernleşme öncüsüdür. Bu misyonunu bürokratlar ve siyasetçilerle birlikte yürütür. Bu yüzden halka/topluma tepeden bakar. Darbelerin yanında yer alır. Asla 'sivil' dili yoktur. Değişim geçirecek bugünkü 'entel' ama otoriter ve milliyetçi tipe kadar uzanır."¹

Dönemin ruhsuzluğunun cisimleşmiş hali: Efruz Bey

Efruz Bey, belki de son iki yüz yılın bütün olumsuzluklarını kendisinde toplayan ve bu ilkesizliği temsil eden bir karakterdir. Belki de Zübük/Zelig² tipinin atasıdır. Efruz, Farsça bir kelime olup 'aydın' anlamına gelmektedir. Romanın başkışısı Ahmet Bey, bu ismi Lugat-ı Osmaniye'den seçmiştir. Ömer Seyfettin, Edebiyatı Cedidicilerin nasıl olup da bu kelimeyi atladıklarına şaşırarak onlara da eleştirel bir gönderme yapar. Ahmet Bey'in anesi, bu isim değişikliğine tepki gösterir: "Sen Müslüman'sın, böyle gâvur ismi takınmaya utanmıyor musun?" der. Hürriyetperverliğini getirdiği bu isim değişikliği, köklerden kopuşun tescilidir. Zira Ahmet Bey olarak başladığı belirsizliklerle dolu memuriyetteki (üstelik padişah buyruğuyla işe başlamıştır) konumu Efruz Bey'e evrilir ve yine belirsizliklerle doludur. Kimilerine göre hafiye, kimilerine göre Jön Türk'tür. Paşalardan birinin de himayesindedir. Yarattığı izlenim ile zaten gölgelerinden korkan memur tayfası üzerinde büyük bir etki ve baskı oluşturmaktadır. Önce onlara sonra da herkeste hürriyetin (Kanun-ı Esasi'nin) ne anlama geldiğini anlatır.

Hürriyetin Kanun-ı Esasi demek olduğunu, Kanun-ı Esasi'nin de "bila tefrik-i cins ü mezhep" yani cins ve mezhep (din) ayrımı yapmamak olduğunu söyler. İsim değişikliğinden tutun da İkinci Meşrutiyeti kendisinin ilan ettirdiğini söyle-

yecek kadar kendini abartmasına kadar, dönemin ruhsuzluğunun cisimleşmiş halidir. Bilgisizliğinden ve cahaletinden aldığı cesaret (cürret) onu meydanlarda nutuk atmaya kadar sürükler:

"İnsan hür olunca eşit olur. Eşit olunca kardeş olur. Din farkı, millet farkı kalmaz. Hürriyet karşısında böyle şeylerin hiç önemi yoktur. Hele 'milliyet' kadar budalalık olmaz. Sakın böyle bir iddiada bulunmayınız, insanların hepsi hürdür. Kardeşler. Eşittir. Artık ayrılmaya mana var mı? Birbirinizin insanını bilmiyorsanız, esperanto dilini öğreniniz. Haydi, hepiniz birleşiniz! Öpüşünüz. Sevişiniz. 'Cins ve mezhep ayrımı olmayanlar' bayrağının altına gelmeyenler zorbalardır. Onlar bizim düşmanımızdır. Birakınız onları mabetlerine gitsinler. Bizim cinsimiz, bizim mezhebimiz birdir: İnsanlık... Haydi öpüşünüz. Manasız fikirleri, batıl inançları vahşilere, yamyamlara bırakınız. Medeni olmaya çalışınız..."

Köksüz yeni aydın

Ömer Seyfettin, Efruz Bey'in bu söylemi üzerinden yeni aydın tipini tüm çıplaklığıyla ve köksüzlüğüyle resmeder. Burada evrensellik iddiasındaki yapay bir dil olan Esperanto dilinin öğrenilmesi ve kullanılması üzerinden getirdiği eleştiri çok önemlidir. Dilin kültür ve medeniyete olan ilişkisinin göz ardı edilmesine getirilen eleştiridir bu. Yapay bir dilin varlık kazanamayacağına, dolayısıyla da hürriyetin, eşitliğin, ırk, cins, mezhep (din) ayrımlarının ortadan kalkacağına dair beklentinin boşanlığına gönderme yapılmıştır. Efruz Bey tipinin evrensellik (cihanşümuluk) iddiasının geçerli olamayacağı bugün tecrübeyle biliniyor. Zira medeniyet (!) getirdiği düşünülen Batının, insan haklarını sadece kendi insanları için cari kıldığı, diğer insanları umursamadığı (sömürme) devam etmek için her yolu denediği, devletler için ise bir baskı aracı olarak kullandığı apaçık ortadadır. Batı dışı devletlerin de bilgi ve tecrübelerinin arttığı ve Batı'ya karşı (Batı'nın anlayış ve mücadele araçlarıyla da donanarak) yeni donanımlar geliştirdiği de artık bilinmektedir. Bu da aydınların aslında sadece hak ve batıl ayrımı olarak tecelli ettiğinin göstergesidir. Avrupa Birliği tüm insanlığın dertlerini sıkıntıları gidermeye yönelik bir politika geliştirseydi ve bunu uygulaysaydı çok önemli bir iş yapmış olurdu. Fakat kendi çıkarı dışında hiçbir amaç gütmeyen Batının hak ve hakikat derdi, insanlığı geliştirme derdi olmadığının en net kanıtıdır. O halde hak olanın cari kılınması için verilen mücadele daha anlamlı ve desteklenmeye değerdir. Devletlerin menfaatli olur vicdanı olmaz, ilkesinin batıl bir ilke olduğu; devletin vicdanının olması gerektiği apaçık ortadadır. Ömer Seyfettin bunu, "Devletin adaleti sağlaması için tüm vatandaşlarına eşit şekilde kanunlarını ve mahkemelerini açması"³ olarak tanımlar. Gerçekten de ancak adaletin sağlanmasıyla devletin vicdanı varlık kazanır, cari hale gelir ve diğer bütün devletleri etkisi altına alır. (***)

¹ Necati Mert, *Ömer Seyfettin İslamcı, Milliyetçi ve Modernist Bir Yazar*, *Kaknüs Yayınları*, 2004, s. 420.

² Zübük, *Aziz Nesin'in tiplmesi*, Zelig, Woody Allen tiplemesi.

³ Ömer Seyfettin *Bütün Eserleri*, TDK, 2018, s. 573.

CALVINO'NUN ATALARI YA DA İNSANLIĞIN SOYKÜTÜĞÜ

Atalarımız serisi Italo Calvino'un, edebiyat dünyasının en büyük yazarları arasına gireceğinin bir işaret fişeği, ya da hayır, düpedüz delili. Bu olağanüstü masallar, sıra dışı karakterler, epik absürtlükler, kurgulanmış yarı-fantastik evrenler ve destansı anlatılar, toplamda Calvino'nun hamurunun karıldığı iç dünyalarının bir resmi. Atalarımız'ı okuyunca göreceğimiz şey, Calvino'nun kendi fantastik evreni içinde bile her zaman bugün olmayı başardığıdır.

İtalyan edebiyatına -bu bir başlangıç sayılırsa- Dante'nin kapısından girdim. Roma-Sicilya hatında bir müddet dolaştıktan sonra istikametimi bulmuş olsam da garip bir şekilde okuma rotam beni Buzzati'ye Calvino'dan daha önce ulaştırmıştı. Bunu bir kayıp olarak saymadan yolculuğuma devam ettim. Genel kabul şudur ki; Calvino yalnızca *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu ve Görünmez Kentler*i yazmış olsaydı bile, kendi efsanesini yaratmış olurdu. Şüphesiz bu iki anıt eser Italo Calvino'nun büyük bir yazar olarak anılmasına yetecek kadar güçlü/sıra dışı/büyüleyici metinlerdi, ama yazdıklarıyla ortaya çıkan külliyat Calvino'yu bir bütün olarak büyük okuma atlası içinde neredeyse bir mihenk taşı haline getirmiştir. Bunu yalnızca edebiyat tarihi adına değil, Calvino'dan yola çıkarak ulaşabileceğimiz toplam güzelliğin (keşif-okuma zevki) hatırına gözetmek için de söylemek mümkün galiba.

Bir kış gecesi eğer bir yolcu, olur da görünmez kentlere kadar ulaşsın, burayı bir zirve olarak kabul ederek; başka yollara, büyük dağlara ve diğer sırtı kentlere giden yollarını aramaktan vazgeçebilir. Bu sebeple Calvino evrenine soğuk savaş yıllarında yazdığı o meşhur uzun öyküleriyle dâhil olmaktan ziyadesiyle memnunum. 1960 yılına kadar yazdığı;

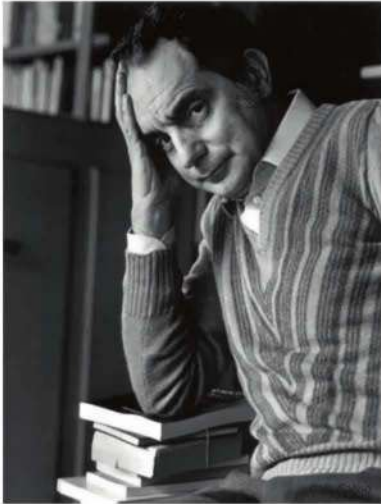
İkiye Bölünen Vikont, Ağaca Tüneyen Baron ve Varolmayan Şövalye adlarını taşıyan ve müstakil olarak da ilgi görmüş bu üç novellanın tek bir kitapta *Nostri Antenati (Atalarımız)* üst başlığıyla bir araya getirilmesi, bizzat yazarın iradi tercihidir. Bundan muradı da aynıyle şudur; dilerim çağdaş insanın atalarının soykütüğü olarak görülsün bu öyküler.

Calvino modern ölçütlere göre evrensel bir yazar ama ön adıyla da müsemma katıksız bir İtalyan aynı zamanda. "Fiabe Italiane" (İtalyan Masalları) kadar içerden bir "İtalo" hatta. Sözelimi Fante'nin İtalyanlığını *Toza Sor'a* gelmeden önce fark edersiniz, ama Calvino'da ilk göreceğiniz şey "direnmek" için değil, en olağan haliyle İtalyan olduğuna dair koyu bir izdir. Evet sonuna kadar partizandır da. İkinci Dünya Savaşı sonrası (1947) yazdığı -ilk kitabı olan- *Örümceklerin Yuvalandığı Patika* adlı novella da aslında bir partizan hikâyesidir. Calvino'nun bir yazar olarak yürüyeceği yolların bütün işaretlerini üzerinde/ruhunda taşır bu hikâye. Bir çağın genel ikliminden, ahlaki gerilimlerden ve kuşağının benimsediği edebiyat beğenisinden "doğduğunu" söylemekten çekinmez Calvino. İlk kitabının hikâyesi kabaca budur, parçalanmış değerler dünyasının bir anlatısı olarak tebarüz etmiştir yani. Anlatıcılığı da hep buraya ait olur zaten.

Üç direniş portresi

Calvino'nun *Atalarımız* serisinin ilk öyküsü; *İkiye Bölünen Vikont*, Türkler tarafından ateşlenen bir top güllesıyla simetrik şekilde ortadan ikiye bölünen bir vikontun hikâyesini anlatır. Vikont Medardo'nun, savaş sonrasında Terralba'ya dönen yarısı, aslında onun vahşi-yabani tarafıdır. Diğer yarısını kaybetmiştir. Vikontun iki yarısının, tam olmak üzere bir düello-da karşılaşmalarına kadar devam eder bu muhteşem hikâye. İnsanın bölünmüşlüğü, toplumun arada kalmışlığı, yarım kalan hikâyeler, yarım kalan hayat, yarım karakterler hep

o bütünlüğe ulaşma arzusu hakkında fantastik bir düşünme biçimini resmeder yazar. Bir iyilik-kötülük çatışması ya da gri alan güzelleşmesi değil, bölünmüşlüğün ve arada kalmışlığın destanıdır. İnsandan yola çıkarak, tüm öteki patikalarda dolaşıp yine insana ulaşmanın çiçeği.

Serinin ikinci öyküsü *Ağaca Tüneyen Baron*'da ise babasına kızın kahramanımızın (Cosimo) bir ağaca çıkıp orda tüneyerek, bir daha hayatı boyunca toprağa ayak basmadan 65 yıl yaşaması hakkında bir hikâye anlatılır. Tabii Calvino arka planda yine; aile, toplum, başkaldırı, itaatsizlik, bireysellik, otoriter zorbalık ve özgün benlik kavramlarını tartışmaya açarak, eleştirilerini toplumsal düzenin sınır uçlarına doğru yöneltir. Mevcut norm ve buna bağlı olarak gelişen dayatmalara karşı başkaldırı imgesini Cosimo üzerinden somutlaştırarak, kahramanın toplum dışılığını -ağaçlar üzerindeki yaşantısına rağmen- onu yabani bir çizgiye çekmeden resmeder. İzole olarak değil, toplumun içinde kalarak ilkelerini savunan Cosimo, hiyerarşik buyurgan düzeni onaylamasa da en radikal haliyle bile kendisini toplumdan soyutlamadan cevaplar aramanın ve otoriteyi sorgulayan içe dönük bireyselleşmenin en karmaşık parolasıdır.

Atalarımız'in son numarası *Varolmayan Sövalye*, çok beklenen eşsiz bir finalin ikna edici görkemi gibidir. Beklemeye değer bir güzelliği var elbette. Zırhının içindeki devasa bir boşlukla yaşayan bedensiz sövalye Agiulfo'un hikâyesidir bu. Varlığına tek delili iradesidir aslında, yani sövalye oluşu. Boşluk kendisini tekrar eder, Agiulfo da her seferinde yeniden var olur. Varolmayan Sövalye Agiulfo'ya seysis olarak atanan Gurdulu ise bedenden mevcut ama iradesi boşlukta salınmakta olan bir şahsiyettir. Vardır ama yok olduğuna dair bir ikna eylemidir sanki hayatı. Yokluk bulutunun içinde yaşar. Varolma biçimleri hakkında uzun bir yolculuğa çıkarır bizi yazar, bu iki (Agiulfo-Gurdulu) eksik varoluş birlikte tam

olamazlar yine de. Rambaldo, Bradmante ve Teodara da kusurlu varoluş karmaşasına dahil olurlar. Bir zırhın içinde yaşayıp var olamayanlar, bedenlen var olsalar da aslında yok sayılanlar, var olmak isteyenler, var olmaya çalışanlar, yok olduğuna hemen ikna olanlar, varoluş sancısı çekenler, aynada bile kendisini göremeyenler ve yüzünün yabancılarında ruhunu bulanlar, bulamayanlar... Toplumsal düzenin içindeki tüm varoluş biçimleri hakkında keskin bir eleştiri ve doyumсу bir mizahla selamlıyor finalini Calvino. Ama hiçbir şey bitmiş değil.

İnsan dünden gelen bir bugündür.

Atalarımız serisi Calvino'un, edebiyat dünyasının en büyük yazarları arasına gireceğinin bir işaret fişegi, ya da hayır, düpedüz delili. Bu olağanüstü masallar, sıra dışı karakterler, epik absürtlükler, kurgulanmış yarı-fantastik evrenler ve destansı anlatılar, toplumda Calvino'nun hamurunun karlılığı iç dünyalarının bir resmidir. Anlatıcı olarak durduğu yerden vaaz ettiği anlam, insanın felsefi sorunlarına karşı edebiyatın imkânlarıyla bir bakış denemesi fikriyle örtüşür. İnandığı-yaşadığı yerlerden ikiye bölünmüş ve hangi yarısına iman edeceğini bilemeyen vikontların, karşı çıktıkları otorite'nin bizzat kendisine benzememek için tünedikleri ağaçlarda topraktan ayrı düşmenin çözüm olup-olmadığını tartışan baronların ve yaşayıp-yaşamadıklarını bile fark etmeyen yüzlerce varolmayan sövalyenin hikâyeleri mesela, yalnızca fantastik bir evrene ait olmayan bugünlük anlatılar olabilirler mi? *Atalarımız*'i okuyunca göreceğimiz şey, Calvino'nun kendi fantastik evreni içinde bile her zaman bugün olmayı başardığıdır. İnsan dünden gelen bir bugündür çünkü. Calvino bunu bilir.

Atalarımız'i şu sözlerle selamlıyor yazarımız: "Bu üç öyküyü dilediğiniz gibi yorumlamak da sizin bileceğiniz iş, şimdi onların doğuş aşamaları üstüne anlattıklarım sizi bağlamasın. Ben, varlığını insanoğlu olarak gerçekleştirme yolundaki deneyimleri konu alan bir üçlü yazmak istedim: *Varolmayan Sövalye*'de varlığın fethedilişi, *İkiye Bölünen Vikont*'ta toplumun dayattığı kırımların ötesinde bir bütünlüğe ulaşma arzusu, *Ağaca Tüneyen Baron*'da bireysel bir kendini belirleme eylemine bağlılık sayesinde ulaşılacak bireysel olmayan bir bütünlüğe ilten bir yol: düğürlüğe yaklaşmanın üç basamağı. Aynı zamanda 'açık' diye adlandırılan türden üç öykü olsun istedim ve her şeyden önce, görüntülerin mantık çerçevesinde birbirlerini izleyişinden dolayı, birer öykü olarak ayakta dursunlar, ama gerçek yaşamlarına okuyucuda uyandırdıkları ve önceden kestirilemeyen soru-yanıt oyunlarıyla başlasınlar istedim. Dilerim çağdaş insanın atalarının soyağacı olarak görülsünler, çizdiğimiz her yüzden çevremizdeki kişilerin, sizin, benim kendimin bazı hatırlarımız sezilsin." (s.66)

ATALARIMIZ

Italo Calvino
Çev. Rekin Teksoy, Filiz Özdem,
Neyyire Gül İşik

YAPİ KREDİ YAYINLARI

BİR YÖNETMENİN GÜNLÜĞÜ: SİNEMATOGRAF ÜZERİNE NOTLAR

Bresson ısrarla ve büyük bir titizlikle duygulardan arındırılmış bir ruhsallığı öne çıkarır, mesafeli ve soğukkanlıdır. Bütün melankolisine rağmen gerçekçidir; kendisini ve sanatını da aynı soğukkanlılıkla tanımlar. Sinematograf Üzerine Notlar'da şöyle diyor: "Başarımız ne kadar büyükse başarısızlıktan o ölçüde kıl payı kurtulmuşuz demektir. Tıpkı bir resim şaheserinin kötü bir resim olmaktan kıl payı kurtulması gibi."

"Gerçekle sahtenin karışımı
sahteyi verir."

1950'li yılların başından itibaren Bergman, Fellini ve Bresson biçimsel ve estetik olarak sinema sanatına dair söylenebilecek hemen her şeyi söylemişlerdi. Sinema onların elinde hem yeni bir anlam kazanmış hem de ana gövdeden koparak bağımsız, özgün ve sıra dışı bir kimliğe kavuşmuştu. Bu yeni anlayış sinemada saf ve katıksız olanı arıyor ve onu yepyeni bir forma dönüştürüyordu.

Yorgun bir çağın geride bıraktığı yıkımlar ve hezeyanlar, yalnızlık ve çaresizlik içinde ruhları çepeçevre istila eden kaygı ve endişe, Tanrı'ya sığınma ve kesif bir umutsuzluk... Özellikle Bergman ve Bresson'un filmlerinde rastladığımız anisotik karakterler, sembolik olarak bir umutsuzluğun ve terk edilmişliğin çaresiz çırpınılarıdır. Sessizlik korkunç bir cezadır. İman şüpheyle kapışmaktadır. Ve sonuç değişmez: Şüphe her zaman kazanır, iman hiçbir zaman kaybetmez. Bergman'ın ve Bresson'un karakterleri daima "tehlikeli belki"nin gölgelediği bir maveraya açılır.

Bresson yakın zaman önce yayınlanan *Sinematograf Üzerine Notlar*'da şöyle diyor: "Gerçekle sahtenin karışımı sahteyi verir." Bu nefis cümle hatalarında bile değerli ve anlamlı bir tutarlılık yakalamış olan sanatçı/yönetmen kuşağının amentüsü gibidir: Saf olana ulaşana dek yapılan her şey boş bir cadadır; imgeyi yığınları arasında bocalamak ve duyguların karmaşası içinde aradığını bir türlü bulamadan yorgun düşmektir.

Burada temel mesele "gerçek"le kurduğumuz bağın keyfiyeti: sanat gerçeğe yaklaştıkça katlaşıyor ondan uzaklaştıkça buharlaşıp başka bir mecraya akıyor. Bu bütün sanatların özünde var olan ilham verici, baştan çıkarıcı bir paradoks: Sanat dünyayı taklit etmeyecek, bu da onu açıklamayacak; yine de var oluşun muğlaklığını, öngörülemezliğini, tuhaf ve anlaşılmasız olan karşısındaki şaşkınlık ve çaresizliğimizi bir suretin arkasına gizleyerek kederin, şüphenin ve gerçeğin

Robert Bresson

ağırlığını hafifletecek. Çünkü Nietzsche'nin buyurduğu gibi "Hiçbir şey 'gerçek'ten daha tehlikeli olamaz!"

Bresson ısrarla ve büyük bir titizlikle duygulardan arındırılmış bir ruhsallığı öne çıkarır, mesafeli ve soğukkanlıdır. Bütün melankolisine rağmen gerçekçidir; kendisini ve sanatını da aynı soğukkanlılıkla tanımlar. *Sinematograf Üzerine Notlar*'da şöyle diyor: "Başarımız ne kadar büyükse başarısızlıktan o ölçüde kıl payı kurtulmuşuz demektir. Tıpkı bir resim şaheserinin kötü bir resim olmaktan kıl payı kurtulması gibi." Olmakla olmamak arasında ince bir çizgi, hafif bir dokunuş, belirsiz bir an: Bir yönetmen için bu yöntem fazlasıyla poetik bulunabilir ancak sonuçlar yöntem tartışmasını anlamsız kılacak kadar parlaktır.

SİNEMATOGRAF ÜZERİNE NOTLAR

Robert Bresson
 çev. Nilüfer Güngörmüş
 KÜRE YAYINLARI

Bong Joon-Ho

ALTIN PALMİYE'DEN OSCAR'A BONG JOON-HO

Bong Joon-Ho, her yönüyle ilginç bir yönetmen. Benim için hem bir hayal kırıklığı hem bir başarı dyküsü. Yönetmen sanatla popüler kültür arasındaki tehlikeli çizginin her iki tarafında da olabilen bir isim. Aksil halde, *Parazit* ve *Cinayet Günlüğü* filmlerini yöneten kişinin - ucuz bir Hollywood filminin Güney Kore uyarlaması gibi duran- *Yaratık* (Gwoemul, 2006) filmini de yönetmiş olduğuna inanmak çok zor olurdu.

Bong Joon-Ho bu karmaşık filmografisine rağmen 2003 yılında yapmış olduğu *Cinayet Günlüğü* ile sayıca az ama hatırı sayılır bir kitlenin ilgisini çekmeyi başardı. *Cinayet Günlüğü* bir cinayet filmi olmanın ötesine geçerek metruk bir coğrafyada ölümden daha ağır bir yalnızlığın, maktullerin cesetlerinden daha soğuk ve kaskatı kesilmiş bir zamanın çerçevelerini sunuyor bize. Bong Joon-Ho belli ki çok iyi bildiği bir coğrafyayı samimiyetten uzaklaşmadan anlatıyor. Başarısını yalnızca samimiyetine borçlu değil; zira samimiyet çabuk tükenen bir malzemedir ve birçok başarısız filmin mayasıdır; büyük fikirler ve idealler gibi o da tehlikelidir. En yakın yüzleşme ya da sınavına anında sessizce ortadan kaybolur. Bong Joon-Ho *Cinayet Günlüğü*'nde bu tuzaklardan

kurtulmayı başararak, sinema tarihindeki yerini alıyor. Ama onu popüler bir yönetmen olarak bütün dünyanın ilgisine sunan asıl başarı *Parazit* (*Gisaengchung*, 2019) ile geliyor.

Bir sınıf çatışması parodisi: Parazit

Parazit Altın Palmiye'den Oscar'a giden yolda üzerinde en çok konuşulan filmlerden biri oldu. Övgüler eleştirileri geride bıraktı. Film Oscar tarihinde ilk defa şahit olduğumuz bir dizi yeniliği beraberinde getirdi. Bütün bunlar bir yana hem ülkemizde hem de yabancı dergilerde dikkatimi çeken yazıların odak noktası filmin bir sınıf çatışması eleştirisi olduğu yönündeydi. Açıkçası *Parazit* bazen öylesine politik olma arzusuyla doluyor ki sırf bu yüzden politik iddiasını yitiriyor.

Film komediden trajediye, politik göstergeleri yedeğine alarak kararsız bir seyir takip ediyor. Filmin işaret ettiği iki ayrı dünya arasındaki kesin çizgiler ve kontrastlar öylesine belli ki arka planda, kurmacanın abus silüetini görüyoruz sürekli. Aynı kurmaca hissi, yoksul ve asalak Kim ailesinin bütün fertleriyle Park ailesinin villasına sinsice yerleşmesiyle kendini bir kere daha hatırlatıyor. Ucuza komedi filmlerinde görmeye alışkın olduğumuz ne komik ne de gerçekçi olan bu tür numaralar filmin başarısına gölge düşürüyor.

Her nasılsa, Kim ailesi Park'ların villasına yerleşmeyi başarıyor. Bay ve Bayan Park'ın yoksul ve sıradan insanları aşağılarken onların iğrenç kokularından bahsediyor olması da galiba bu sınıf farkının en keskin göstergesi olarak karşımıza çıkıyor; ancak yine fazlasıyla kurmaca bir dünyanın sınırlarında kalarak ve gerçeklikten koparak... Bu haliyle *Parazit* sınıf çatışmasını anlatan politik bir başyapıt gibi durmuyor, aksine sınıf çatışmasının parodisine dönüşüyor.

En iyi özgün senaryo ödülüyle taçlandırılan *Parazit* gözden kaçmayan, bağışlanamaz dramatik hatalarla malul: Gereksiz derecede uzatılmış bir final; inanılmazı güç sürprizler; tatsız, zorlama ve son derece kabaca planlanmış tesadüfler...

Bütün bu zaafıların gözden kaçması ya da yok sayılması biraz da sinema sanatının bugün geldiği noktayı işaret ediyor. Çünkü dikkatler ve ilgiler mutantan bir gösteriye odaklanmışken, ruhun derinliklerinden çıkarak ışığa, sese ve renge dönüşen sahici hikâyeleri fark edilemiyor oldukça zor.

Parazit 92. Oscar Ödülleri'nde En İyi Film, En İyi Yönetmen, En İyi Uluslararası Film ve En İyi Orjinal Senaryo olmak üzere toplam 4 Oscar kazandı.

SIYAHIN BEYAZLA, VİNYETİN ROMANLA MÜCADELESİ

Çizgi romanın bile bir edebiyat unsuru olduğunun daha yeni yeni kabul edilmeye başlandığı günümüzde romanların, öykülerin veya şiirlerin bulunduğu mecralarda yer alan resimler veya vinyetler, genelde gözden kaçan, ama bir yandan da bulunduğu mecranın kapsamını genişletmek anlamını zenginleştiren unsurlar olarak göze çarpıyor. İlk bakışta fark edilmezken, okuyan zihnin 'yan cebe atarak' araçsallaştırdığı bu unsurlar, aynı zamanda edebi üretimin tekilliğinin kırılarak çok yönlüleşmesini sağlayan, kolektif bir kültür üretiminin öncüleri olarak önümüze çıkıyor.

Öncelikle başlıktaki ayırık otu kelimeyle başlayalım; vinyet; bir metinde yer alan fikrin veya ilişkili olduğu anlatıdaki kilit noktaların gene o metnin/anlatının yayınlandığı mecra içerisinde görsel olarak ifade edilmesini sağlayan görsel araca verilen addır. Bu adın kapsamı, metin arası basit grafikler veya figürleşmiş harflerden tam sayfa illüstrasyonlara kadar uzanır. İçinde bulunduğuuz bu sayfada -muhtemelen- yer alan çizimde olduğu gibi vinyetler metni desteklemeye, görsel bağ aracılığı ile hikâyenin görsel kapsamını genişletmeye yarar; 19. yy novellalarında veya masal kitaplarında bolca karşımıza çıkar. Vinyetler günümüzde daha çok alt yaş grubuna hitap eden yayınların vazgeçilmezi olarak bilinir; ancak dergi vs. türüvi yayınlarda da sık kullanılır. Basit bir tanımla 'resimli kitap'lardaki resimler, esasında vinyettir.

Kelimelere sığmayan suretler

Vinyetlerin hükmettiği anlatıların yaratıcısı Tuncer Erdem, önceleri çizirliği öne çıkar. Salt çizimlerden oluşan metinsiz ve karanlık siyah beyaz hikâyelerini 80 sonrası mizah dergileri aracılığıyla bizlere ulaştırır. Sonrasında ise bir ressam olarak başladığı kariyeri, görselleşen bir edebiyat etrafında biçimlenir; zamanla kısa öyküler ve şiirler bu siyah beyaz anlatılara eşlik etmeye başlar. Erdem'in bu kapsamlı işlerinin en önde gelenlerinden biri ise, Bilge Karasu'nun şahısma en zor metinlerinden olan Gece'nin (Metis Yayınları, 1985) kısmen konu edildiği Gece Kitabı'dır (Metis Yayınları, 2012). 'Gece'yle kurduğu ilişkideki kişiselliği kendi tarzında muazzam resmeden Erdem, gene kendine ait anlatılarda metinle vinyetler arasında görünmez bir duvar çekerek ilerler. Bu çizimlerde genel olarak tekinsizlik

hâkimdir; çizimlerinin çizgi romandan ayrışarak bir konuk gibi eşlik ettiği bu hikâyelerde Tuncer Erdem anlatıyı iki koldan taşımaya tercih eder. Son kitabı *Ölüm Gölgesinde Suretler*'de ise Erdem, yarattığı karakterlerin ölümlüğüne odaklanır. Kitabın girişindeki kısa metinde insanın fotoğrafik temsili sınıfsallığa yönelik yaratabileceği farklılıklara sosyolojik açıdan dikkat çekerken, kitabın devamında tam sayfa çizimler üzerinden anlatısını sinematografik ve demeden öyküleşmeye doğru ilerleyen bir dile dönüştürür. Siyah beyaz ve iri lekelerden oluşan suretlerle doldurulan her sayfa sessiz bir film karesiymişçesine karşı sayfasında yer alan kısa bir cümle ile desteklenir. Sorgulamadan mağlubiyete, aforizma niteliğindeki cümlelerine çizimler eşlik ederken, bazı kısımlardaysa çizimler, bitişiklerindeki cümleler aracılığıyla konuşuyor gibidir. Erdem, benzerine az rastlanan bu yöntem aracılığıyla insan suretlerine yönelik nev-i şahsına münhasır anlatısını yaratır. Şiirle öykü arasında gidip gelen bir metne sahip bu kitapta Erdem, çizimle yazı arasında paslaşarak insanın görsel temsiline dair hazırladığı soruları, kendine has sözel ve görsel dilin aracılığıyla bizlere tekrar sordurmaktadır.

ÖLÜM GÖLGESİNDE SURETLER

Tuncer Erdem

KIRMIZI KEDI 2019

Çizgi öncesi ve çizgi sonrası metinler

Hakan Günday, yeni nesil genç edebiyatçıların en heyecan verici isimlerinden biri olarak 2000'lerde parladı ve sonrasında her kitabıyla kendi hayran kitlesini genişletmeyi bildi. "Yeraltı Edebiyatı" tanımının hakkını veren anlatılarında yarattığı edebi karanlığı her seferinde okuyucularına hissettirmeyi başardı. *Kinyas ve Kayra*'dan (Doğan Kitap, 2000) bugüne uzanan yazarlığını, beraberinde Dot'taki oyun yazarlığıyla da çeşitlendirdi. Ancak belki de yaratıcılığındaki en ilginç manevraları, kitaplarının karakteristik kapaklarını tasarlayan Emre Orhun'la gerçekleştirmeye başladı. İkili, *Kinyas ve Kayra*'nın on sekizinci yıl dönümünde çıkardıkları özel baskıyla (*Kinyas ve Kayra: 18. Yıl Resimli Özel Baskısı*, Doğan Kitap, 2018) işbirliklerini farklı bir aşamaya getirdi. Orhun'un karakteristik çizgileriyle ve kullandığı gravürle yakınsayan 'scratchboard' tekniğiyle görsellerine kavuşan kitap, çizerin dokunuşuyla daha da karanlıklaştı, tekinsizleşti ve belki de ilk baştan hak ettiği kıvama geldi. Orhun, kullandığı teknik aracılığıyla standart çizim yöntemlerinin tersine, kâğıda boştan doluya değil, doludan boşta ilerleyerek yaklaştı ve hikâyesinin bu katmerli halindeki farklı görsel dili de bu şekilde oluşturdu.

Günday ve Orhun 2008'den beri tasarlamayı sürdürdükleri ve nihayet tamamladıkları resimli romanları *Kana Diz Kana** ile tekrar ve bu sefer daha derinlikli bir işbirliği ile karşımıza çıkıyor. Kitabın ana kahramanının dizinden yaralanması ve bu yarayı satın almak isteyen bir palyaçıyla karşılaşması üzerinden ilerleyen hikâye, bazen metnin çizginin üzerine çıktı; bazen de çizginin metni bastırarak paralellikte devam eden depresif bir duruma dönüşüyor. Kitaba yönelik en oyuncaklı kısım ise çizim aşamasında oluşturulan esas metnin kitapta ek olarak ayrıca yer alması. Yani, Günday'ın Orhun'un esas hikâyesinden bihaber şekilde, çizimlerden fikir edinerek oluşturduğu diyalogların paralelinde gene çizer Orhun'a alt hikâyedeki öz diyalogları da kitap içerisinde incelemek mümkün. Bu sayede Günday ve Orhun, çizim öncesi düşünülen metinlerin, çizim sonrasında oluşturulan metinlerle nasıl çektiğini veya çektiğini okura sunarak, daha önce pek de örneği görülmemiş bir denemeye imza atıyor. Bu durum, çağdaş romanın popüler isimlerinden olan Günday için de oldukça cesur ve yaratıcı bir girişim olarak büyük bir alkış hak ediyor.

Peki çizgi, romanın neresinde?

Yukarıdaki iki örnek üzerinden ilerleyecek olursak, resmin romandaki, hatta genel anlamda tüm edebiyattaki rolünün hâlâ keşfe değer, sınırları belirsiz ve konvansiyonellikten oldukça uzak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çizgi romanın bile bir edebiyat unsuru olduğunun daha yeni yeni kabul edilmeye başlandığı günümüzde romanların, öykülerin veya şiirlerin bulunduğu mecralarda yer alan resimler veya vinyetler, genelde gözden kaçan, ama bir yandan da bulunduğu mecranın kapsamını genişleterek anlatımı zenginleştiren unsurlar olarak göze çarpıyor.

İlk bakışta fark edilmeyen, okuyan zihnin 'yan cebe atarak' araçsallaştırdığı bu unsurlar, aynı zamanda edebi üretimin tekilliğinin kırılacak çok yönlüleşmesini sağlayan, kolektif bir kültür üretiminin öncülleri olarak önümüze çıkıyor. Gerek Erdem'in tek başına altından çıkarttığı edebi kombinasyonlarda, gerekse Günday ve Orhun'un sıra dışı işbirliğinde olduğu gibi, yazınsal üretime yönelik mecraların teknik açıdan sorulanması ve sınırlarının zorlanması, hem yazarlar, hem de çizerler için oldukça iddialı ve mesakatlı, ancak bir o kadar da değerli bir sınava dönüşüyor.

KANA DİZ KANA

Hakan Günday - Emre Orhun

FLANEUR 2020

* *Kana Diz Kana*'da yer alan neredeyse bütün çizimler, 19 Mart'a kadar bağımsız sanat dükkanı Big Baboli Sarkoteri'de yer alan Emre Orhun sergisinde görülebilir.

ESKİ AŞK, YENİ KADIN, AYNI SİS

Unamuno, âşık etme hırsı, etkileme taktikleri, güç savaşına dönmüş egosantrik mücadelelere dönmüş modern ilişkileri tek cümleyle özetliyor gibi: "Benimle bir piyon gibi oynamak istiyor..." Yalnız buna değil, bir âşıkta, aşıkta olması gereken aşk ahlakının da peşine düşüyor ve ona sahici bir güzelleme yapıyor.

"Kovacs'tan My Love eşlik edebilir bu yazıya

1886 yılında yayımlanan, Osmanlının ilk kadın dergilerinden olan *Şükufezar*'ın sayfaları, "Biz ki saç uzun aklı kısa diye erkeklerin hande-i istihzasına (alaylı gülüşlerine) hedef olmuş bir taifeyiz. Aksini ispat etmeye çalışacağız. Erkekliği kadınlığa, kadınlığı erkekliğe tercih etmeyerek, şah-rah-i sa'y-u amelde (çalışmanın doğru yolunda) payendaz-ı sebat (ayak direten) olacağız," böyle açıyordu. Yüzyıllar geçmesine rağmen kadın sorunu çözüme kavuşabilmiş, üzerindeki sis dağılabilmiş değil. Kadın konusıyla beraber çözülemeyen kadim bir konu da aynı dertten mustarip. Her yüzyılda peyda olan yeni bir maşuk, yeni bir kadın tipine karşılık aşk daha çok eskiyor. Fakat sis hep aynı sis.

Yeni kadın

Geçen yüzyılda Ali Şeriatî, *Fatıma Fatıma'dır* kitabında kadının kapitalist düzende "cazibesi ölçüsünde alınıp satılan ekonomik bir meta konumunda" olduğunu söylemişti, bu yüzyılda da haksız çıkmış sayılmaz. Furuş Ferruhzad ise "Bedenini, kimliğini, benliğini 'keş'f'e çıkmış bir genç kadın. Sadece kendi ülkesinin değil, dünyanın ve belki tüm uzayın yabancılığında, yapayalnız. Tek amacı kendi olmak" diye tabir ettiği bir kadın tipinden bahsetmişti. Bu keşfin zahmetinden uzakta, mutluluğu aynasında arayan, biriciklik iddiasında yeni kadın tipolojisi baş gösterdi. Kadınların hemen hepsinde, sahip olduğu güç/güzellik/özellik her ne ise varlığını onun üzerinden güzelleyip, diğer hemcinsleriyle ayırtıran bir beğenilme arzusu var bugün. Hemcinsleriyle rekabet/husumet geliştirmek dışında bir paylaşım kuramayan, narsistik dünyasında her şeyin kendi etrafında döndüğünü zanneden, ölümüne ayrıcalık, nezaket ve jest bekleyen kadınlara evrilen bir kadın tipolojisi yaygınlaşıyor gitgide. Elbette bu yazının çerçevesi kadın etrafında; meselenin erkek boyutu daha da trajik. Kadınların -ve de erkeklerin- cinsiyetlerinden kaynaklı ayrıcalık beklentilerini yarıdımaya geçekten ihtiyacı olan insanlara yöneltmesinin zamanı gelmedi mi?

Feminizm; kuramları, saygın temsilcileri ve ciddi bir okuma bilinci ile hazmedilerek okunsaydı popülist, radikal feminizm bu yıkıcı tarzıyla öfkeli ve yaralı kadınlara böyle trajik nüfuz etmezdi belki de. Feminizm, kendini daha sağlıklı ifade etmenin yollarını aramalı bu yüzden.

Zihinsel şiddet: Radikal feminizm

Yeni kadın tipinin en büyük tetikleyicilerinden, makul feminist öğretilerin çarpık bir formu olan Radikal Feminizm; mental, duygusal, fiziksel, ruhsal ihtiyaçları tatmin edilmemiş ve buhranlarına şifa bulamayan kadınlar yaralandıklarında temas ediyor en çok. *Kadınların Zamanı* makalesinde Julia Kristeva, radikal feminist akımları "mevcut herhangi bir iktidar rolüyle özdeşim rolüne eşleştirilmeyi toptan reddediyor ve ikinci bir karşı-toplum" olarak var olmak isteyen gruplar olarak tanımlıyor. Bu karşı-toplum düşüncesi travmaları iyice besliyor. Travmalar şifa bulmadan fikre büründüğünde ise zihinsel şiddet yaratıyor. Kadın Meselesi, Radikal Feministlerce yıkıcı ve "eril bir dille" çözülmek isteniyor. Feminizm, kendini Fallokrasi'ye karşı antiteze indiriyor bazen. Bu trajik çelişki kadın meselesini daha karmaşık bir hale getiriyor. Ve sakıncalı mesajlar veriliyor.

Radikal Feminizmin popüler savunucularından Valerie Solamas'nın *Erkek Doğrma Cemiyeti Manifestosu* kitabında korkunç fikirler yer alıyor mesela: "Eril olmak kifayetsiz olmak, duygusal olarak sınırlı olmak demektir. Kadınların üremek için erkekleri ihtiyacı yoktur." Kitabın yazarı Valerie Solamas, korkunç travmaları yaşamış, Şahsi travmasını onu takip eden kitleye de buluşturma ortaya da bu fikrinsel veba kalmış. Keske şifa bulsaymış... Mesaj, ilgi çekmeyi arac olarak kullandığını ileri sürdüğü halde; ilgi çekiş mesajın ve amacının önüne geçiyor ve mesajın verilme şekli istismar yaratıyorsa burada amaca zarar veren ve mesajı çarpık hale getiren eylemle ve fikrinsel bir yanlışlık vardır. Feminizm; kuramları, saygın temsilcileri ve ciddi bir okuma bilinci ile hazmedilerek okunsaydı popülist, radikal feminizm bu yıkıcı tarzıyla öfkeli ve yaralı kadınlara böyle trajik nüfuz etmezdi belki de. Feminizm, kendini daha sağlıklı ifade etmenin yollarını aramalı bu yüzden.

Çelimsiz benlikler, Femme Fatale maskesi

Radikal feminizmin sakıncalı sonuçlarından bir diğeri ise tehlikeli, tehdit uyandıran kadın tipolojisi yaratması. Bunun arz edilmesinde ise erkeklerin payı olduğunu söylemek mümkün. Erkeklerdeki şeffak uyandıran kadınlara meydedi; kendilerini güçlü hissetme ihtiyaçlarıyla doğrudan ilintili. Cüretkârlığa meydedi de bu ihtiyacın tatmininden sonra ikincil bir haz olarak devreye giriyor. Erkek modernleştiği cüretkâr kadın tipolojisiyle meydedi. Çünkü istediği kadar harika sıfatlarla kuşansın cüretkâr, tehditkâr olmayan kadını av olarak konumlayan bir içgüdüye sahipler. Kadın bu içgüdüyle teşhis etmekle kendini sadece nesne durumundan kurtarmayı başarıyor. Özne durumuna getirebilmesi için karşısındaki erkeğin onu kendine denk bir özne olarak konumlayabileceği bir bilinç düzeyinde olması gerekiyor. Yeni kadındaki femme fatale özentsi tam da bu erkeğin nesnesi

olmama farkındalığı yüzünden. Fakat yeni kadın cüretkâr olabilmek adına içindeki naifliği hinle katlediyor. Geriye de derinlikten uzak, altı boş, ölümcül kadın maskesi kalıyor. Daha hazine, yeni erkek ya yönetilmek için kendine efendi olarak kadın inşa etmeye çalışıyor ya da yeni tutkularının kölesi yapmak adına yeni bir kadın talep ediyor ve yeni kadın da bu güncel talebe tüm bir kimiksizliği ile format atıyor.

Aşk ahlâkı

En aşk kadını kadar sislî diğer bir konu olan aşk mevzuuna ise Miguel de Unamuno *Sis* romanında eşsiz katkılar yapıyor. Unamuno, aşık etme hırsı, etkileme taktikleri, güç savaşına dönmüş egosantrik mücadelelere dönmüş modern ilişkileri tek cümleyle özetliyor gibi: "benimle bir piyon gibi oynamak istiyor..." Yalnız buna değil, bir aşıkta, aşıkta olması gereken aşk ahlâkının da peşine düşüyor ve ona şahici bir güzellere yapıyor: "Ama başka kadınlar yok mu? Evet, öteki için başka kadınlar var! Ama birisi gibi, onun gibisi, o biricik gibisi hiç yok! Bütün kadınlar onun, biricik, benim tatlı Eugenia'mın kopyası gibi. O, birisi yani öteki adam bedeneni ona sahip olabilir; ama gözlerinin gizemli ruhsal ışığı benim"

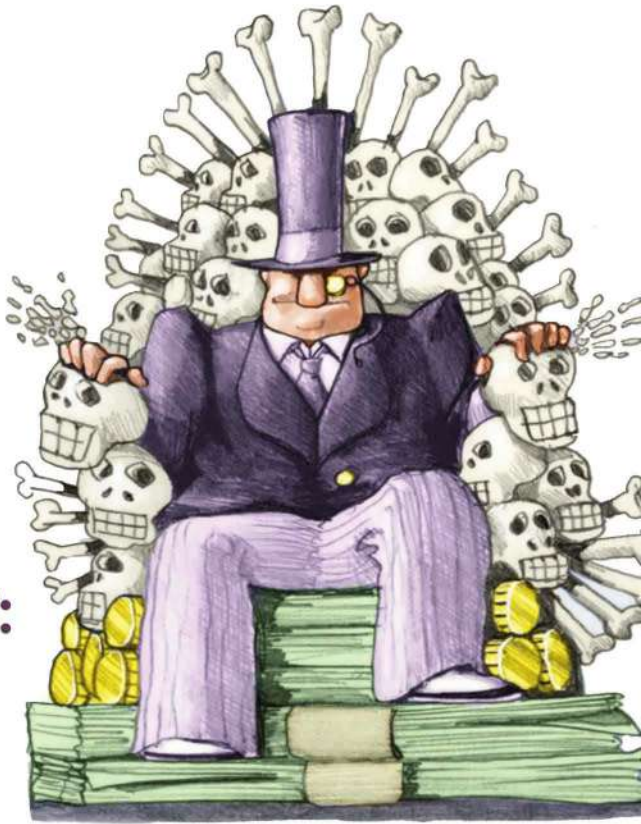
"Fırtına sıkı"tan kaynaklanmayan, öğrenilmiş, çalışılmış tesir kudreti sihirbazlık numaralarına benzer. Çözemediğimiz oranda baş döndürücüdür. Bir ikonun stili, bir sanatçının üslubu, bir yazarın retorisi, bir kadının cazibesi, bir adamın jestleri olabilir bize sihir gibi gelen o şey. Ve her sihirbazlık numarası gibi, numarayı çözdüğümüz an; sihir bozulur. Bunu en güzel "en iyi gizlenme biçimi kendini göstermektir" sihrini bilen, görünmeyen yerlerde ararken herkesin, sihrini gösterenlerin ortasına bırakan o sihirbazın gözünün içine "numaranı biliyorum" bakışını atarken anlarız. Tek romanı *Aynadaki Yalan*'da Necip Fazıl, kadınlık sanatı diye "kendini damla damla vermeyi bilmek ve testiği asla boşaltmamak sanatı"ndan bahsediyordu aşık olduğu kadını; Belma'yı anlatırken. Maşukunun sihrini çözen, aşık kalabilir mi ki?

Kalamazdı muhtemelen. Maşukunun sihrini çözenin gözündeki sis dağılır. Tıpkı Unamuno'nun biten aşktan, dağılan sisten sonra söylediği gibi: "Bir başkasının gömütü üzerinde doğan ve büyüyen bir aşk daha da acıdır, tıpkı humuslu toprakla, yani başka bir bitkinin kokusuyla beslenen bir bitki gibi." Erkek bedensiz, kadın ruhsuz bir aşk istemiyor. Kadının ruhudaki aşık etme hırsı ve erkeğin bedenindeki "sahip olma hırsı" gibi iki haris gücün doğmuyor aşk. Unamuno, romanında "uykuyu uyanıklığa, düşü gerçekle, özünü sahteyle karıştırmak; bütün her şeyi" karıştırdığı bir sisten bahsediyordu. Sis dağıldıkça; aşkın, hayatın, insanın, kadının anlamı daha net aydınlanıyor sanki. (Sevdi)

FATİH BAHA AYDIN
fatihbaha@gmail.com

POPÜLER AMBALAJLI CİDDİ KİTAP: BUNU HERKES BİLİR

Emrah Safa Gürkan, *Bunu Herkes Bilir*'de içerikten ve biçimden feragat etmeden tarihle hemhal olmayan okuyucunun seviyesine nasıl inileceğinin de güzel bir örneğini gösteriyor. Akademik kariyeri boyunca içtiği yanlış sorulardan yola çıkarak doğru cevaplara ulaşmaya çalışan yazarın kitabı *Bunu Herkes Bilir*, popüler olanın kötü olmak zorunda olmadığını ispat ediyor.

Hayatın, hatta kâinatın anlamını verdiğini iddia eden kitapların rafları doldurması, bütün dünyada olduğu gibi bizim ülkemizde de olağan bir durum. Evren ile nasıl bağ kurulur, başarının sırrı nedir, nasıl terfi alınır, plaza hayatının insanı bitiren boşluğuna nasıl anlam katılır? Hayatına mana katmak isteyen; okuyan, ama sandığı gibi iyi bir okuyucu olmayan beyaz yakalıya yazılır bu kitaplar. Formülasyon da gayet basittir: Kendini çok ciddiye alan bir imaj, ambalaj; içinde ise faydasız ve bayağı bir yığın bilgi... Emrah Safa Gürkan'ın kitabını okurken şunu fark ettim. *Bunu Herkes Bilir*, benim hayatımda okuduğum ilk "popüler ambalajlı ciddi kitap".

Bunu Herkes Bilir, kendini popüler bir kitap olarak konumlandırmış. Her "popüler" kitapta olduğu gibi, bu eserde de Sabri Ülgener, Ömer Lütfi Barkan, Max Weber, Mehmet Genç, İsmail Erünsal, Bernard Lewis, Ernest Renan, Walterstein, Braudel, Gunder Frank, Şevket Pamuk ve daha nice bilim adamının görüşlerine rastlıyoruz(!) Emrah Safa Gürkan, aslında henüz kitabın başında eserinin ne maksatla kaleme alındığını açıklıyor; "O yüzden bu kitabı, proletarya olduğunu bile fark etmeden penceresiz ofislerinde ömür törpüleyen, Viktoryen ahlakın tasallutunda mantık dışı hassasiyet ve özentileriyle özgürlük çağında kendini

Emrah Safa Gürkan, henüz kitabın başında eserinin ne maksatla kaleme alındığını açıklıyor: "Bu kitabı, proletarya olduğunu bile fark edemeden penceresiz ofislerinde ömür törpüleyen, tüketim toplumunun çaresiz bireylerini 'kişisel' gelişim kitaplarının pençesinden kurtarmak için yazdım."

prangalayan tüketim toplumunun çaresiz bireylerini "kişisel" gelişim kitaplarının pençesinden kurtarmak için yazdım." E. S. Gürkan bu anlamda eserini kişisel gelişim kitaplarının bir ikamesi olarak görüyor. Okuyucunun yaşamını zenginleştirme kaygısı güttüğü için buna katılmak mümkün. Fakat bence kitap, esas itibarıyla bir eleştiri kitabı.

Asıl sorun "soruların vasatlığı"

Bugünü anlamlandırmakta zorluk çeken kitlelerin, birtakım reflekslerinin tarım toplumuna ait ahlaki kaidelerden geldiğini ve bu değerlerin günlük yaşantı ile uyumsuz olduğunu görüyoruz. Emrah Safa'ya göre -ki ben de altına imzayı tereddütsüz atarım- geçmiş ile ilişkimiz fazlasıyla romantik. Tarihi genelde siyasi tavrımıza göre okuyoruz. Ve bu konuda oldukça ikiyüzlü bir pragmatik tavrı da yanlış bulmuyoruz. Spektrumun uçlarında iki radikal diskur var. Cumhuriyet öncesi bir sömür ve istibdat dönemi olarak görenler ile 1923 sonrası özünden kopuş ve istibdat dönemi olarak görenler. *Bunu Herkes Bilir*, tarihe bakarken yanlış sorular sordumuz, sorduğumuz yanlış sorulara da çok sık ve isimize yarayan cevaplar bulduğumuz gerçeğini yüzümüze vuruyor. Kitabı okurken hemen her satırda Emrah Safa Gürkan'ın "Tarihe dair çok saçma fikirlerin var, ben aslıni söylemeye çalışayım da, asıl sorun soruların vasatlığı" dediğini işiti gibi oldum. Hocanın bu serzenişinin, iki uça konumlanan "herkes"i muhatap aldığı çok açık.

Emrah Safa Gürkan, kitabında belki de akademik kariyeri boyunca ıstıttığı yanlış sorulardan yola çıkarak doğru cevaplara ulaşmaya çalışmış. Örneğin kendisine Osmanlıların neden geri kaldığı sorulunca, konuyu batı literatürünün bugün bile canlı bir meselesi olan Büyük Ayrışmaya (Great Divergence) getiriyor. "Biz geri kalmadık. Onlar hizlandı" diyor. Dünya tarihini de kendimizi merkeze alarak okuduğumuz için hocanın bu lafını anlamak zor olabilir. Ama esasında Emrah Safa Gürkan bir cümlede literatürü özetliyor. İşin acı olan kısmı şu ki, büyük addedilen hocalar bile geri kalma meselesini salt Osmanlı dinamikleri ile açıklama yanlışına düşüyor. Osmanlıların tarih sahnesinden çekilişini kapital birikimi yapacak enstrümanlardan yoksun olmasıyla, Batılı devletler gibi az maliyetle iç borçlanmamasıyla açıklamak yerine padişahların ordu başında sefere gitmemesi ile izah etmeye çalışmak sanırım kolaylarına geliyor.

Kitapta Türk insanının ön lobunu meşgul etmiş birçok meseleye değinmiş Emrah Safa Gürkan. Geri kalmışlığımız, Osmanlıların coğrafi keşifleri kaçırması... Kitap bütün bu meseleleri nasıl yanlış okuduğumuzu suratımıza çarpıyor.

Daha birçok mevzu da hocanın radarına girmiş; fakat bir bahse özellikle değinmek istiyorum: Matbaanın bize geç gelişi. Hoca burada içimin yağlarını eriten bir bakış açısıyla, başat faktörün düşük okuma oranı olduğunu, diğer bir ifade talep eksikliği sebebiyle matbaanın geç geldiğini söylüyor. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren kültür/sanat politikası kapsamında sadece arz tarafını uyarımayı seçmiş (Kitap bastırmak, etkinlik düzenlemek vb) ve bunda da bir arpa boyu yol alamamış ülkemizin, işin esas olarak talep yaratmaktan geçtiğini görebilmesi için Emrah Safa Gürkan'ın bu tespiti çok kıymetli buluyorum.

Sosyo-kültürel tenkitler

Bunu Herkes Bilir'in aslında bir eleştiri kitabı olduğunu söyledim. Hoca birçok yerde mizahi bir dille insanın canını acıtacak tespitlerde bulunuyor. Tarih disiplininin arşallaşması, akademinin içine düştüğü vasatlık batağı ve daha birçok şey... Dünyadaki önemli üniversiteler ile bizimkilerin kütüphanelerindeki kitap sayılarını karşılaştırırken, "Aradaki uçurum bizi okuyucuyu rakamlara boğma zahmetinden kurtarıyor" ifadesini kullanmak zorunda kalıyor mesela. Bu gibi dramatik tespitler okuyucunun yüzüne acı bir tebessüm konduruyor. Kendi kültürüne tapan insan ile ondan nefret edeni eşit derecede değersiz gören biri olduğundan, E. S. Gürkan'ın kendine has üslubuyla dile getirdiği sosyo-kültürel tenkitleri büyük zevk alarak okuduğumu ifade etmeliyim.

Makalelerin çalاکalem yazıldığı ve hemen hiç kimse tarafından okunmadığı akademik camiamızda, *Bunu Herkes Bilir* gibi geniş kitlelere sızmaya çalışan dopdolul bir eserin boy göstermesi sevindirici bir durum hakikaten. Komplike fikirlerin kasıkcı cümlelerle açıklanamayacağını düşünen biri olarak kitapta uzun ve derin cümlelere rastgelmek de güzel bir sürpriz oldu benim için. İçerikten ve biçimden feragat etmeden okuyucunun seviyesine nasıl inileceğinin de güzel bir örneğini göstermiş oldu Emrah Safa Gürkan. *Bunu Herkes Bilir*, hocanın sözünde de belirttiği gibi popüler olanın kötü olmak zorunda olmadığını ispat edebilmiş bir kitap. (***)

BUNU HERKES BİLİR

Emrah Safa Gürkan

KRONİK KİTAP 2020

KURT PUSLU HAVAYI SEVER: KURLARIN SAATİ

Kurların Saati, bir solukta okunan tertemiz bir polisiye. Kitabın sonu ise okuyucuyu ters köşeye yatan cinsten. Üstelik mantıklı sebeplerle bu sonu hem kolayca kabul ediyor hem de hayretimizi gizleyemiyoruz.

İskandinavya denilince insanın aklına pek çok şey gelir elbette. Artık bu çağrışmalar dizisine gönül rahatlığı ile eklenecek bir kavram daha var; İskandinav polisiyesi. İsveçli Hakan Nesser, İskandinav polisiyesinin dünya çapında on üç milyon satmış, başarılı yazarlarından. Ülkesinde epey yaygın kullanılan 'Håkan' ismi bizle alakasız; fakat İsveççe ve Türkçe arasında benzerlik olduğu iddiaları yok değil.

İmza attığı otuza yakın kitap, yirmi besten fazla dile çevrilmiş. Bir süre ortaokul öğretmenliği yapan yazarın bu metne konu olan kitabı, o dönemlerden izler taşıyor olabilir zira hikâyedeki soruşturmanın bir kısmı bir okulda geçiyor ve maktuller de öğretmen. Nesser'in 1993'te kaleme aldığı *Kurların Saati* (Mind's Eye) ülkemiz okurlarıyla 2019'da Indie Yayınevi vasıtasıyla buluşmuş. Nesser, Müfettiş Van Veeteren serisinin ilk kitabı olan bu eseri takiben, aynı kahramanın başrolde olduğu dokuz kitap daha yazmış.

Bir cinayet işlenir... Bir tane daha...

Tarih öğretmeni Janek Mitter, zil zurna sarhoş bir gecenin sabahına gözlerini güç belar aladığında karısı Eva Ringmar'ı küvette boğulmuş olarak bulur. Geceye dair dişe dokunur bir şey hatırlamak şöyle dursun, kendi adını dahi zor anımsamaktadır. Eva, Janek'in okulunda işe başladığında iki sene önce tanışmışlar, altı ay önce ise kendilerini bir ilişkinin içerisinde bulup ani bir kararla evlenmişlerdir. Karısının geçmişine dair bildikleri sınırlıdır. Eva'nın pek de sağlam olmayan ruh halinin ise, ilk evliliğinden olan çocuğunun vefatından yadigar kaldığını düşünmektedir. Fakat kendi psikolojisi de doğrusu çok sağlıklı değildir.

Avukat Rüger, romanın ilk kısımlarında davaya müdahil olarak Janek'e sorduğu sorularla karakteri tanımamıza ve olayı anlamamıza yardımcı oluyor. Bu hikâyenin esas yıldızı ise müfettiş Van Veeteren. Roman, yazarın oluşturduğu hayali bir şehir olan Maardam'da geçiyor. Hayliye şehrin bir polis departmanı ve burada Van Veeteren'in soruştur-

mayı beraber yürüttüğü polis arkadaşları var. Hikâyenin başında tıpkı polis gibi okur da Mitter'den şüpheleniyor. Deliller toplanıyor, tanıklar dinleniyor, jüri oy kullanıyor ve neticede mahkeme Mitter'i karısını öldürmek suçundan cezaya mahkûm ediyor. Talihsiz adam ise yapılan tetkiklerin ardından cezaevine değil, akıl hastasına gönderiliyor. Janek Mitter tedavi gördüğü hastanede, odasında ve dahi yatağında, defalarca bıçaklanmak suretiyle öldürülmüştür.

Bu aşamadan sonra soruşturma derinleşir ve müfettiş Veeteren sazi eline alır. İlk kurban Eva'nın yaşlı annesinden eski arkadaşlarına, pek çok kişiyle görüşüp ipucu arar. Katilin aynı kişi olduğuna şüphe yoktur. Daha vahimi ise akıl hastanesindeki Mitter'in karısının öldürüldüğü geceye dair zihninin berraklaşarak nihayet bir takım detaylar hatırlaması ve bunu katile bildirmesi sonucu öldürülmüş olma ihtimalinin bir hayli kuvvetli oluşudur. Karısını ve kendisini öldürecek katili o gece görmüştür. Hastaneden ona ulaşmasının tek yolu mektup yollamaktır.

Kurların Saati, bir solukta okunan, sürükleyici, okuyucuyu yoran ve boğan detaylardan arındırılmış, tertemiz bir polisiye. Dili son derece akıcı. Tek eleştirim, yazarın oluşturduğu karakterlere şahsiyet kazandırmak için başvurduğu küçük detaylar biraz eğreti durmuş. Kitabın sonu ise okuyucuyu ters köşeye yatan cinsten. Üstelik gayet doğal ve mantıklı sebeplerle bu sonu hem kolayca kabul ediyor hem de hayretimizi gizleyemiyoruz. Takdire şayan. *Kurların Saati* Hakan Nesser'in okuduğum ilk romanıydı, ancak son kitabı olmayacak. (5/5)

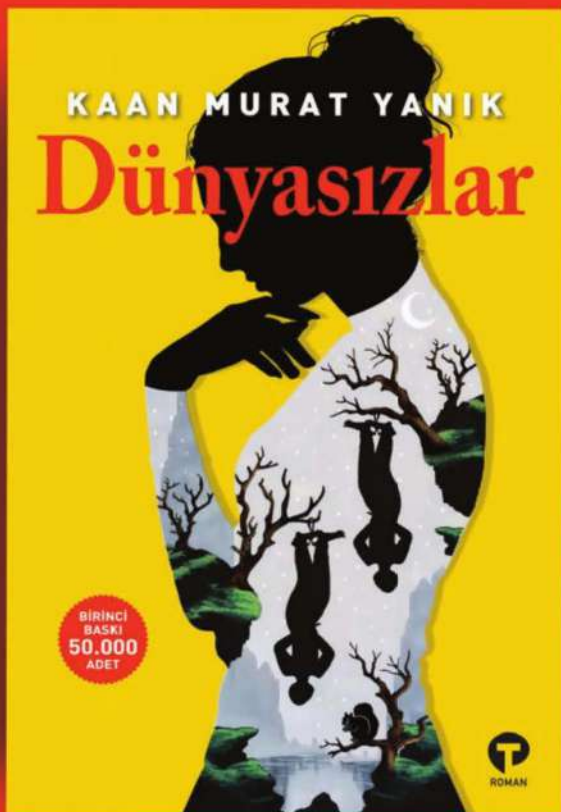

KURLARIN SAATİ

Hakan Nesser
Çev: Evgin Serbest

INDIE 2019

Kaan Murat Yanık'ın
merakla beklenen yeni romanı
tüm kitapçılarda!

"Gökyüzünde hepimizin yarasına yetecek kadar yıldız var..."

HATIRA ORMANI YANDI

Öğleye doğru Salortu yaylasının eteklerine vardığımızı üç el mermi sesinden anlıyoruz. Teybin sesi açılıyor. Yavaş yavaş biz de, kafilenin geri kalanı da açıklığa çıkıyoruz. Loş orman gözlerimizi bozmuş. Aydınlık birden üzerimize çullanıyor. Kafilenin ileride, kayalık geçitte birikmekte olduğunu bu yüzden biraz gecikerek fark ediyoruz. Az sonra müfrez cipleri ve askerlerle burun burunayız.

Çadırın önündeki dev çam ağaçları kömüre dönmüş. Söndü sönecek bir alev, kütüklerden birinin ucuna sarılmış duruyor hâlâ. Geceden küçük bir hatıra. Küçük yalın, küçücük bir ışı-ğı gecenin karanlık tünelden geçirip ertesi günün sabahına eristirmiş. Biteviye salınıyor. Kepenek, eski cecim ve kalın yün yorganların altında gözlerimi aralıyorum. Doğanın yas karşısında birdenbire ileri atılmış cesareti. Kıpırdama-dan, görüş açımı giren gürgenlerden birine bakakalıyorum. Annem şimdi yeleğimin içindeki keten gömleğimin cebinde. Zamanı, uyukladığım yeri ve içinde bulunduğum duru-mu kestirmeye çalışıyorum. Göğsümün üstünde, kat kat naylonlar içinde küçücük bir yükselti şimdi annem. Sonra parçalar birleşiyor ve bilincim gelip yerleşiyor. İri çiç damlaları dallarda. İpe dizili çamşarlar gibi asılmışlar. Yaşa-nacak daha. Selvinaz'ın gri, süngü ucu kadar sabit gözleri üzerinde. Akıl almaz dudakları paslı kilit altında. Annesinin koymunda. Gözlerini kaçırıp yeniden dikeyor bana. Vıda gibi saplanıp istediği yöne çeviriyor zihnimi. Uyuşmuş, put gibi kalmışım. Kendime dolaysız bağım güçlenecek baktıkça, Devam et Selvi,

★

Ormanların yamaçlardan aşağı muz gibi soyulduğu ve çıplak bıraktığı zirveler isabet almış. Kar mı? Gözlerimi alıyorum bu büyüden. Kar değil. Güneşin şom mızrağı. Celik mavisi göğün altına kadar sokulan kayalıklara carıp kalmış. Beyaz, keskin, suskun ışı. Oysa daha gece sayılır. Bu tuhaf çelişki hazzi zihnimi uyandırıyor ve Selvi'ye yeniden bakmaya cesaret ediyorum alacakaranlıkta. Bu kez -hesap-ta- saldırgan bir doğallıkla. Beni hissediyor. Yalnız ikimizin uyanık olmasından irkiliyor. Ormuz siliği önüne ediyor ba-sını. Hayır, dünya ve içindeki hiçbir şey kılmadıyor daha. İçinden sesleniyor: "Selvi..." Yorganların altından sıyrılan kaba erkek paltosunun içindeki çelimsiz vücut, o tarifiş yüzü kaldırıp dikeyor ayağa. Hâlâ uyuyan annesinin üzerin-den atarken dilini dudaklarının kenarına sıkıştırıyor. Yüklerin arasından geçerken tökezliyor. Çamin altında taş oluğa doğru yürüyor. Alacakaranlıkta bir yalın gibi. Gözlerim irin gibi tetikte. Basma eteğinin altında kalcıları akıl almaz bir uyumla geziniyor. Elini oluğun altına koyup birkaç kez içiyor. Kazağının ucuna eğilip yitiriyor ağzını. Dönüp yürüyor. Erken olgunlaşmış bir fikrin utancı çatal göğsünü dünyaya

doğru kabartmış. Bu fark edilecek. Geç başlağıdı okul erken bitecek böylece. Büyüklüğü duymuş olmalı vücudunun derinliklerindeki küçük kanlı depremi? Görmüş olmalılar dışıl top-rağının anı bir esrimeyle yükselverdiğini tepeçikler halinde. Sınırı izinsiz geçiveren müzik ruhuna korku ve ölçü, yüzüne yama gibi duran bir alık getirmiş. Ve iki sınıf altta "226" ya -bana- karşı apansız, sebepsiz bir karmaşa vermiş. İsteyerek değilmiş de sanki elinden başkaca bir şey gelmezmiş gibi gururlu ve gururlu olmak zorunda kaldığı için de kederli.

★

Hayatı ilerleyecek. Köyün zengin oğlunun cakalı, güneş gören arazili, nahırlı, sundurmasına "Maşallah" yazılı ve kapi sövesine geyik başı çakılı tuğladan evine doğru ilerleyecek. Bitecek hayatı. Hemençe püsküllüyle, kalın katır boncukla-nyla ve çiçek hevenkleriyle süslenmiş at verecekler altın-da. Çeyizinde gök mavi üstüne bordo iplikli "Kaderimse çekerim" yazılı kanavice. Yumuk yumuk harfler. Elle yapılmış binalar gibi nefis kusurlarla dolu. Her ilmeğini hatırlıyor harf-lerin. Çünkü gizli gizli Yüksel Özkasap ve Neşe Karaböcek koymuş düğüm yerlerine. "Sevdalık ettiğİ" erkeğe ulaş-manın günlük çile cetelesi bu. İğne oyasıyla aylarca, belki yıllarca, sofuca bir utanmazlık ve yılmaz tekdüzellik, gizlice yol almış "kaderini" çekmek için. Ve işte, nihayet! Arkasından düğünün cenaze alayı. Eylilik cüzdanı. Üstüne adı yazılmış mezar taşı Selvi'ye doğru simdiden yola cıkması bile. Bile-mez. Ben de bilemedim. Gözlerimden boşuna nefret ediyor bunların olacağına bilmek yerine. Aptal. Ve aynı anda da onlara tutkun. Sınır içinde. Bunları henüz nereden mi bilsin? Peki. Ve sonradan, üç gün yoldan sonra varacağız. Dağlarda okuyacağım kese kâğıdından bozma eski gazetelerin maga-zin sayfalarına eğilecek. Yüzü burnumda neredeyse. Kendini unutturuy sık sık. Kulak memesi ve saçının kokusu. Rüzgârda alkollenmiş dağ kekiği. Hikâye toplayacağım ona. Aptal. Re-sim altları okuyacağım ona, yazıları zar zor sökerek, kekele-yerek. Artist resimleri göstereceğim, hikâyeler uyduracağım. O hayatın cazibesini ve imkânsızlığını aynı anda duymanın burukluğu gözlerine bir bulut gibi sokulacak. Çubuğunun ucuyla dizlerini edeplice birleştirerek cimenlerin üzerine uzattığı bacaklarına varacak, dalgın dalgın. Renkli sayfaların sarhoşluğundan uyanmak onu can evinden varacak. Başını kaldırıp birden bana bakacak. Durgun sudaki halkalar gibi

yaklaşıyor olacak bana gözleri o vakit. Bir soru bu. Taniyacağım onu. Bütün cevapların sorulmamış yanlış sorusu. Bileceğim. Kasıklarında duyacağım. Sonraları, yıllar sonra yanı, yine aynı olacak kendi düşündünde. Atın üstündeyken o. Ben aşada yeryüzündeyken tek başıma. Ve bilmek ki bilincinde miydin o zamanlar; dünya durduka, hayattan bundan başka bir şey öğrenemeyeceğim. Okuduğum şehirlerde öğrenci bursuyla tepelere dadanacağım. Bakış açılarını ilaç olarak satan kentli esnafın tekinleri bulamayacak bile yerini. Bu ilk yangının. Hiç sönmeyen o kimsesiz alevin yerini. İlk gençliğin gecesinde bütün bir siiri tek başına sırtlayıp hayatımı boydan boya kat edecek olan o küçük yas hacısını yerini bulamayacaklar.

★

Nahir ve iki köyün kalabalık kafesi yola koyulmuş yeniden. Henüz alacakaranlık kanyonun dibinde kıvrıdayan bir leke. Daha dağlar asılacak ve bir kabalık geçesi daha olacak. Bu kez kara ormanları ve gür suları yere bırakmış, çıplak tepelere varmış olacağız. Yan yana yürüyoruz. Aramızda asılı kalan ağır sessizlik "başka şeyleri" çağrıştırmaya başlar başlamaz ineklere, köpeğe veya başka birine nafilenden seslenip bir bahaneyle çıkıyor o büyünün içinden. Bir an. O anın aramızda sessizce asılı kalarak mayalanmasına cesaret edemiyor. Aramızda üçüncü bir kişiyimsesine beliren "o öteki ürktüğü zamanı" gündelik doğal zamanın içine çekip boğuyor. Çubuğunu bir şey sallıyor ve onunla konuşuyor. Eteğinin yandan işaret parmağında doluyor. Kalın erkek paltonunun fermuarını açıyor, yeniden kapatıyor. Sadece ikimizin şahit olacağı bir şey, an veya nesne, ona kalırsa aramızda bir başı kuracak. "Gece dağlardan kurt uluması geldi, uyan-dın mı, korktun mu?" Sesimdeki "özel" tondan işkileniyor. Tehlikeli suların beylik bir karşı-cümleyle uzaklaşılıyor. Çubuğunu naylon lastiğinin burnuna denk getirip vurmaya başlıyor sürekli. Geceyi istemiyor konu olarak.

★

Başımı fesim düşecek denli geri itip tepelere bakıyorum. Biz hâlâ alacakaranlığın içinden tepeler bembeyaz. Biraz ferahlamak için derin derin soluyorum. "Doğu orası" diyor, ilgerim birden kopmasından ürkek ve dirseğinin kolu-ma sürtmesine izin vererek, "sınıfta öğrendik, güneşin doğduğu yere doğu denir." "Himm" diye mirlidaniyorum orali değilmiş gibi, bakışımı indirmeden tepelerden. Ama bu kadarlık sesime bile titreme sıvızıyor, engelleyemiyorum. Önüme bakıp içime dönüyorum artık. Hiç kusu yok ki bu bilgi. Öyle hissediyorum, başka hiçbir şey için değil de sırf babası yıldı iki ton fındık satabildiği ve altmış kuzulu koyun besleyebildiği için, doğu. Çünkü yönlere hepsini birden bilmek için bilgili değil, varlıklı olmak gerekir. Gecinebilmek için sadece çayır bichenler ve yil emeği çayın ancak nadir güneşli günlerde kurutabilleren için sadece iki yön vardır ha-yatta. Kuz ve güney. Hayat bu iki yönün kesin talimatlarına göre biçim alır yürür. Kuz güneşten uzakta, kara yoksunluk-ta bir ülkedir. Çayır sis içinde çürür orada. Annem, altında kaybolduğu devasa ot yükleriyle birlikte, sadece iki yön arasında yaşar, yaşamıştır. Yaşamışsındır. Öyle görmüşüzdür. Babamın gurbeti haric, tek varlığımız annemin bu bitmek tükenmek bilmeyen yolculuklarıdır. "Kızıcıklar oldu mu, se-lereler doldu mu heeeyi..." Birbir üstüne yığılı ot yüklerini sislerin içinden çıkarıp yüklenip kuzdan güneye taşır aylar boyy. Güney, az bulunur. Ve yegâne ekme kapısıdır. Kurur-tu, aydınlatır, yol gösterir. Dantelali, evcil kör talihimize bir

çesit şefkatle bakar güneye. Uzaklardaki umudumuz üzerinde parıldar. Çayırın güneye kalanlar ezelden kayınlımsıdır. Bu iki yönden ibaretti hayat. Bir çesit gösteriş ve ayıp gibi bir seydir o diğer ikisinin adını bilmek. "Kuz'u da yanı aslında kuzey mi peki?" "Kuz diye bir şey yok!" "Kuz'u tiksiniyle vurguluyor. Dilinin ucuna nasılsa gelivermiş bir çöp gibi tükürüyor onu. Annesinin çalınması diye üstüne diktiği kır-mızı ipikili naylon lastiğinin burnuyla yedeki taşlardan birini fiskeiliyor; "Kuz ne ya! Kuz yanlış. Öyle bi şey doğru değil!"

★

Öğleye doğru Salort yaylasının eteklerine vardığımızı öl el mermi sesinden anlıyoruz. Teyin sesi açılıyor. Yavaş yavaş biz de, kafilenin geri kalanı da açıklığa çıkıyor. Loş orman gözlerimizi bozmaz. Aydınlık birden üzerimize çullaniyor. Kafilenin ileride, kayalık geçitte biriktirme olduğunu bu yüzden biraz gecikerek fark ediyoruz. Az sonra müfrezce cipleri ve askerlerle burun burunuyor. En öndeki gurubun ayrıcalığı olan teyp -Erkan Ocaklı- susturuluyor. Kaflemiz birden siliklesiyor kişiliklesiyor o anda. Kadın erkek, çoluk çocuk birden ayrılaşıyor, susuyor ve istisnasız herkesin su-rtı asılıyor. Amcamın atık bir dikkatle geri dönüp babama; "La davran! La davran!" diye sertçe fışıldadığını duyuyorum. Babam atılıp "Devlet Başkanı Kenan Evren'in" sesini lastik kulpunu atlardan birinin yerine astığı radyoda susturuyor. O arada el çabukluğuyla Öndörtülü çıkarp yaşlı kadim-lardan birinin kuşağına soktuğunu fark ediyorum. Amcam ve diğer büyükler de öyle yapıyorlar. Bu tuhaf, ilk kez fark ettiğim silah sevkıyatı birkaç dakikada olup bitiyor. Ama kafilenin öndeki Samanların Mehmet diye, ihtiyarlıktan olacak, zamanında davranamıyor ne yazık ki. Ananeyi göre, yaylaya çıkıldığını ve yaza erişildiğini üç el mermiyle haber veren o olmalı. Bu eski zaman cetecisinin ilkyaza duydu-ğu hassas minnettarlık bir başçavuş tarafından oracıkta köreltiliyor. Saklaması imkânsız. Zaten atık hep nemli olan ihtiyar gözleri pınar olup akıyor Mehmet dayının. Uluvarak yalvarıyor neredeyse. "Allah namus için, Kalam-ı Kadim için efendiler! Başka kimim kimsen yok benim bu dağlarda!" Hayır, kâr etmiyor. Başçavuş ağızındaki tütünü yana tükürüp dik dik bakıyor. Care yok. "Urus ısgalinden" kalmalığını ve kekelemek (tutukluk yapmak) nedir bilmemeğini her de-fasında gururla anlatıyor "Orta Barabeni"si böylece özel ha-zinesinden Ordu envanterine geçecek ve yayladaki evi -ona da ev denirsel- dört ay boyunca yasa boğulacak. Barabani'nin zaten hal kalmamış sac ve hartama damı sanki içine kırk daha çökecek. O "haneden" kimsenin ağzını bıcağ acma-yacak yaz boyy. "Emanet" belindeken yaylaın vurulması (erkeklerin aşkamları dağdan malların dönüşünü beklerken elleri kilitlen üstüne salına salına yürüdükleri meydana) milletten çocuk gibi köşe bucağ kaçacak koca Mehmet dayı. Beylik gururunun hep gönderde duran görünmez bayrağı yaz boyy yarıya indirilmiş olacak. Yaylaın yaşlıları bazı geceler, o kaburgaları çıkmış peykenin üstünde, idare lam-basının altında bağdaş kurup teskin edecekler de Mehmet dayı teselli bulmak yerine bu defa da haremimin böyle taziye evine dönüş olmasına (cerreyecek. Gündüzleri, "yalaguz" Karabağda dağı taraflarındaki Tekmezar'a gidecek. Yatırla konuşmaya.

★

Yatırla dertlesirken bir yandan da mezar taşının etrafına, kuytu köşeye ve taş duvarların deliklerine naylonlar içinde büzüştürölüp sokuşturulmuş gazete kâğıdı tomarların, çer çöpü, öteberiği çıkarıp rüzgâra verecek. (***)

DOSYA

**“VE BU BENİM,
YALNIZ BİR KADIN”
FURUĞ FERRUHZAD**

Furuğ'un Türkiye'de çok tanınan, çok sevilen hatta aşkla sevilen bir şair olması hem çok güzel hem de inanılmaz! Onun şiirinin, çevrilirken az kayıp veren bir şiir olduğunu ve dokusundaki içtenliğini asla kaybolmadığını düşünüyoruz. Sanırım bu da insanların onunla kurduğu bağın doğrudanlığının zedelenmemesine olanak sunuyor. Furuğ'un inandığı gibi yaşayan bir sanatçı olması, her yerde her koşulda kendisini olduğu gibi sunması, korkusuzluğu, sözcüklerin insanlar arasında sahici bağlar inşa etmesine ve insanlığı değiştireceğine dair inancı, onun evrensel olmasını sağlayan temel öğelerdir bana göre. Furuğ'un ruhunun kumaşı isyanla ve samimiyetle örülmüştür. Bu samimiyet herkesin hissedebileceği kadar belirgindir.

MAKBULE ARAS EİVAZİ*

Bir şair her şeyden önce kurulu düzenle derdi olan kişidir. Furuğ, İran edebiyatının ve hatta dünya edebiyatının görüp görebileceği en isyankâr sanatçılardan biridir. Yalnız modern İran şiirine eyyeni bir soluk getirmekle kalmaması, kadın algısının da büsbütün değişmesinde büyük rol oynamıştır.

Ezber algılarını tutsağı olmayan Furuğ, kendi algısıyla dünyaya bakmayı başarmış, kendine inanarak yol almış ve nihayetinde gür, her yerden duyulabilen bir sese dönüşmüştür. Küçük yaşlarından itibaren mantıklı bulmadığı her kuralı delip geçen bu cesur kadın, şiirdeki köhne yapıları temelinden sallamaya girişmiştir.

Şairlerin sesiyle büyük

Furuğ, 1950'ler İran'ında şiirin de değişen hayat ritmini yakalaması gerektiğini düşünür. Klasik İran şiirini, Hayyam'ı, Hâfiz'i, Sâdi'yi sever, bu şairlerin sesiyle büyük, hatta yayımlanmayan ilk şiirleri duyurmak formundadır; ama artık ona göre yenicâğın sesini duyurmak için yeni bir şiir inşa etmelidir. Çağın insanının sesi olabilecek, günlük hayatın ritminin duyulduğu, gerçeklikle beslenen ve daima samimi bir şiirin pesindedir.

İlk şiirlerinde özgün sesini bulan, ancak büsbütün klasik şiirin ilkerlerinden uzaklaşmayan Furuğ, özellikle *İsyan* kitabından başlayarak *Yeniden Doğu's*a kadarki evrede her anlamda yeni bir şiir kurmanın peşine düşer. Şiir yüce duyguları şaşaalı kelimelerle anlatma sanatı değildir. Her kelime girebilmelidir şiire, dizelei içeriğin sesine yarak öbekenmeli, ama ölçülü biçili olmaya çalışmak için ezilip büzölmemelidir. Ahenk elbette önemlidir ama şiiri salt sese ve kuralı kafiye dizimine indirgemek ölü bir şiir doğuracaktır.

Kendi dönemindeki pek çok şaire meydan okur Furuğ, onların hayatın kopuk, kafiye peşinde kargalar olarak adlandırır! Şiirin ütü çizgisini bozma zamanı gelmiştir ve Furuğ bunu ustalıkla yapar. Kelmelerin öündeki gümrüğü kaldırır, her kelime şiire girebilmelidir, gerekirse argo söyleyişler bile! 'Ey Şanlı Vatan' adlı son derece güçlü, eleştirel şiirinde Furuğ, şairlere ve sanatçı geçinenlere dair şunları söyler:

...
öyle bir yer ki
perdenin aralığından ilk resmi bakışla
678 şairi görüyorum
ki bu hokkabazlar, garip dilenci kılıklarıyla
vezin ve kafiye peşindedirler çöplükte
ve ilk resmi ayak sesinden ürkip
birdenbire kara bataklıklardan havalanan
iş olsun diye karga kılığına girmiş, rumuzlu 678 bülbül
uyusuklukla, aylak aylak gündüzün kırsına uçuyor
ve aldığım ilk resmi nefese
heybetli Plasko fabrikalarının mahsulü
678 kızıl gülün kokusu karşıyor

Şiir Furuğ için bir var oluş formu

Şiir üzerine kafa yoran, şiirle yapıp şiirle kalkan bir şairdir Furuğ! Bütün hayatını arzu ettiği güçlü şiire adamıştır. Şiir, onun için bir var oluş formudur. Kafelerde sabahdan akşama oturup hep aynı şeyleri söyleyen ve sanatçı geçinenlerle yolları hep ayırır.

Furuğ'daki en dikkat çekici duygulardan biri telastır, bosa geçirilecek bir dakikası yoktur, hep yaratmak ister. Şiir yazar, film çeker, birkaç sinema filminde, birkaç tiyatro oyununda rol alır, dublaj yapar, resimle ilgilenir. Hatta geriye dönüp baktığında bir yol göstereni olmadığı için bosa geçtiğini düşündüğü zamanları için hayıflanır. Kehanet gibi dilinden düşürmediği bir şey vardır, erken öleceğine inanır, erken ölüp de tasarladığı işleri yapmadan gitmekten kaygılanır. Ve maalesef ki erken ölü Furuğ, henüz 32 yaşında. Birkaç hayata yetecek kadar güçlü bir sanatsal üretim bırakır geride. *İnanılmaz Soğuk Mevsimin Başlangıcına* adlı abidevi şiirinde de erken öleceğine dair sezgisinin izlerini görürüz:

...
yine tarayabilecek miyim saçlarımı rüzgârda
yine menekşe dizebilmek miyim bahçelerde
ve sardunyaları
pencerelerin ardındaki gökyüzüne dizebilmek miyim?
dans edebilecek miyim yine kadehler üzerinde

* Furuğ Ferruhzad çevirimi, yazar.

acaba yine kapının zili bir ses beklemeye sürükleyecek mi beni?

anneme dedim ki: "bitti artık!
hep düşündüğünden önce gerçekleşir olacak olan
gazeteye başsağlığı ilanı vermiyoruz"

Özgür olmanın hakkını veren Furuğ, özgürlüğü bütün sınırları bozarak kendisi istediği şekilde ve emlekle kurar. İnşa ettiği özgürlüğün sesi de şifirlerdir. İnsan kendi var oluşunu tamamlamadan başkalarının hayatında bir değere dönüşmez. Furuğ her şeyden önce iyi okuyan, dünyayı merakla ve iştahla kavramaya çalışan bir kadındır, içindeki isyanın kayda değer bir sese dönüşmesi ancak böyle mümkün olur.

Şiir serüveni baba evinde başlar

Furuğ, albay Muhammed Bakır Ferruhza'dın üçüncü çocuğu olarak dünyaya gelir, 29 Aralık 1934'te. Baba, kurallara bağlı ama bir o kadar da duygusal bir adamdır. Yedi kardeş, babanın sert otoritesi altında büyürler. Babaya en çok karşı çıkma cesareti gösteren ve bu yüzden çok hırpalanan Furuğ'dur. Bu gereklilikler evinde her şeyin bir kuralı, bir ölçüsü vardır, gülmenin, yemek yemenin, oynamanın... Bu kati sınırlar içinde zaman zaman şirin krizleri geçirerek, kendini yenden yere vurarak büyük Furuğ. Aslında babası tarafından sevilme ve anlaşılma muhtacdır. Bu açık, özellikle Avrupa'dan basına yazdığı mektuplarda kendini gösterir:

"Bazen aklınıza geldikçe, ama yalnızca sizin konuşmaya ihtiyacı duyduğunuz ama bizim dinlemek istemediğimiz zamanlarda ögüt verdiğinizizi hatırlıyorum! İçinde bulunduğumuz koşulları ve durumun hepsinden önemlisi hallet-i ruhiyemizin nasihatlerini izrak etmek uygun olup olmadığını düşünerek dikte etmeden ve sonra hiçbir açıklama yapmadan doğrudan nasihat etmeye başladınız. Kafanız önde, sürekli çatılmış kışlarla sanki korkuyor gibiydiniz. Eğer gözlerimize bakıp yüzümüze gülsenydiniz ve biz sizin sevginizi ve duygusalınızı sezseydik, bu sizin için kötü olurdu, o zaman bizi nasıl korkutup yönetecek ve kendinize itaat ettirecektiniz?"

Furuğ'un şiir serüveni baba evinde başlar ancak şiir yazması da diğer pek çok şeyi gibi onaylanmaz. Yaşadığı evin dar sınırlarından kurtulmak, gönlüne şiir yazmak ister. Uzak akrabaları Perviz Şapur'a aşık olur, Furuğ on beş yaşındadır, Perviz otuz. Bu evlilik her iki ale tarafından da onaylanmaz, ancak Furuğ açlık grevine girecek dediğini yaptırır ve evlenir. Kızımca baba evinden kurtulmanın da bir olağanlığı gibi gördüğü bu evlilik, sandığı gibi ona özgürlüğün kapılarını açmaz. On beş yaşında gençcek bir insanın duyguları sağlıklı bir karar almaya yetecek olgunlukta mıdır? Babasına yazdığı mektuplardan birinde Furuğ nasıl bir hayat istediğini kısaca özetler:

"Belki de siz benim hâlâ aşk romanları ve Resimli Tahrir Dergisi'nin öykülerini okumaktan aptallığım hafif bir kadın olduğumu düşünüyorsunuz. Keşke öyle olsaydım o zaman mutlu olabilirdim! O zaman en küçük bir sorumluluktan, ilerleme yolunda her atıldım korkan ve ömrünün sonuna kadar işçi kalmak isteyen bir kocayla küçük bir odacıkta yaşayarak kaynaşması kavgaya eden, komşu kadınların gevezelikleriyle, kıscacı artık anlamsız ve berbat şeylerle yetinen, ipek böceği gibi kendi kozasının karanlık ve sınırlı dünyasında kıvrılıp olgunlaşarak daha büyük ve daha iyi bir dünyayı tanımadan hayatını sona erdiren biri olurum! Ama

ben bu şekilde yaşayamam, yaşayamazdım da, kendimi tanıdıkça isyankarlığım ve dış başlığım da hayatın bu aptalcı akısıyla başladı"

Furuğ'un ruhu sıkıştığı yerden çıkıyor

Furuğ, özgürlüğüne giden yolun evlilikten geçmediğini idrak ettiği andan başlayarak bir yol arayışına girer ve en nihayetinde bütün kurumsal yapıları sarsan, toplumun hassasiyet zarını yırtan 'Günah' şiirini yazar, yer yerinden oynar! Günah, Furuğ'un yayımlanan ilk şiiridir ve sene 1951'dir. İran şiirinde ilk defa bir kadın bir erkeğe seslenerek şiir yazar, bununla da kalmaz onunla yaşadığı hazzı son derece çarpıcı biçimde dillendirir. Bu şiirden sonra bir cehennem düşer Furuğ, evini terk eder, Tahrir'da bir kiralık odada çok zor şartlarda yaşamaya başlar ve kısa süre sonra da ruh ve sinir hastalıkları hastanesinde bulur kendini. Onu ruhsal olarak bu kadar hırpalayanın ne olduğunu anlamak zor olmasa gerek ama biraz detaylandırarak sunalım görüşümüz: Baba, onursuzca davrandığını, ailesini küçülttüğünü söyler, bu genç ve güzel şair, Tahrir'daki aterkil sanat çevrelerinin iştahını kabartır, magazin dergileri Furuğ'u satış malzemesine dönüştürür, Kum'daki dini odaklardan şiiri yayımlayan Roşenfir dergisine tehdit telefonları gelir.

Hastaneden çıktıktan sonra tekrar eşi Perviz Şapur'a döner Furuğ. Ve bir yıl sonra oğlu doğar, evlilikteki sorunlar sürmektedir. Furuğ gidip gelip geleneksel aile kurumunun sivrî köşelerine çarpar. En nihayetinde Perviz'e evliliğinin kendisine bir özgürlük imkanı olamayacağını bütününü anlar. 1955'te ayrılmalarından sonra da Perviz'e mektup yazmayı sürdürür, ona karşı sevgisinin tükenmediğinin göstergesidir bunlar. Furuğ ev işleriyle uğraşacak, akraba ziyaretlerine gidecek, kıscacı kurulu bu düzenine sığacak bir kadın değildir, bunu en baştan beri bilir ancak edebiyatçı eşi Perviz'in kendisine alışlageldik aile düzeninin dışına çıkabilecekleri 'başka' bir yol arkadaşlığı sunacağını düşünür belki de.

Kuş sadece bir kuştur

Furuğ'un şiir peşinde zorlu yolculuğu, bu ayrılıktan sonra hayli yıkıcı mecalara sürüklenir. Maddi zorluklar sebebiyle baba evine tekrar dönmek zorunda kalması onun için hayatı çekilmez hale getirir. Bütün bunlara bir de 1952'de dünyaya gelen oğlu Kamyâr'ın velayetinin babaya verilmesi neticesinde, evladından ayrı kalmanın acısı eklenir. Furuğ, Perviz'in ailesinin özellikle annesinin baskısı neticesinde kendi oğlundan hayatı boyunca ayrı kalacaktır artık. Bu konuda Perviz'e yazdığı mektuplarda ona karşı bir suçlama söz konusu değildir. Öte yandan Kamyâr'la yapılan bir sözleşme, velayet konusunda ısrarcı olmayanın Furuğ olduğunu, bu konuda babasını suçlayamayacağını söyler. Furuğ'un bir özgürleşme mücadelesi verdiği ve bu mücadelede bütün bağlarından kurtulmak istediği de aşikârdır, nitekim kardeşi Feridun'a yazdığı bir mektupta bunu açıkça belirtir:

"Ferî, geçmişten bütününü koptum. Kamî'yi (Kamyâr) sokakta gördüğümde Cebrail omuzlarıma konmuşçasına titremeye başladım. Kalbim yerinden oynadı. Ancak onu istemiyorum. Bu ilgilere ve bağların faydası ne?"

Furuğ, 1956'da İtalya'ya gider oradan da kardeşi Mesut'un yanına Almanya'ya geçer. Bir yıldan uzun bir süreli kapsama bu yurt dışı seyahati onun inanç konusundaki hesaplaşmalarını tamamlamasına olanak sunar. Bir yılı aşkın süren bu deneyimini Fırdevsi dergisine gezi notları olarak yazar, onların bir bölümünde şunları söyler:

"Bugünlerde yerinden yurtdan uzaklaşmış bir kuşa benziyorum. Karanlık göklerde, boş alanlarda kanatlarını açmış yükseliyorum. Aydınlığın ve uçuşun kaynağına doğru gitmek istiyordum ama yolda yağmurların ipedi ayaklarıma dolardı ve rüzgarın nefesi uçuş yönümü içine alırdı."

Bu kuş sembolü Furuğ'un pek çok şiirinde de kendini gösterir. En bilinen örneklerinden biri de şu güzel şiirdir:

kuş, ne koku, ne güneş âh! dedi
bahar gelmiş
ve eşimi bulmaya gideceğim ben
kuş sofanın kenarından
uçtu, bir haber gibi uçtu ve gitti
kuş küçüktü
kuş düşünmüyordu
kuş gazete okumuyordu
kuşun borcu yoktu
kuş insanları tanı mıyordu
kuş havada
tehlike ışıklarının üstünde
bihaberliğin irtifasında uçuyordu
ve mavi anları
çalınca deniyordu
kuş, âh, sadece bir kuştur

Modern İran şiirinde zirve

Furuğ'un hayatındaki önemli olaylardan biri de İran'ın en önemli yönetmenlerinden ve yazarlarından İbrahim Gülistan'la tanışmasıdır. Bu tanışışığıyla başlayıp aşka evrilen son derece doğurgan, ama Gülistan'ın evli olması

sebebiyle de bir hayli zorlayıcı bir ilişkidir. Furuğ, Gülistan stüdyosunda sinemayla tanışır ve neredeyse şiire bağlandı-ğı kadar bağlanır sinemaya da. Montajla başladığı sinema serüvenine oyunculuk, yönetmen asistanlığı eklenir ve en nihayetinde kendisine uluslararası arenada büyük itibar ve şöhret getiren *Ev Karadîr* adlı 22 dakikalık belgeselin yönetmenliği gelir.

Tebriz yakınlarındaki Bababâğ adlı cüzamhanede çekilen bu belgesel sarımsı görüntülerle dolu, Furuğ'un şiirsellikle harmanladığı bir teknikte oluşturulmuş, son derece özgün bir yapıttır. Bütün dünyada pek çok sinemada, festivallerde ve televizyonda gösterilmiş, pek çok ödül almıştır. Anne-si babası cüzamlı küçük Hüseyin'i bu filmi çekimlerinde tanımış, ailesinin onayını alarak evlat edinmiş, Tahrân'a getirmiştir. Furuğ'un ölümünden sonra bütün aile Hüseyin'i sarıp sarmalamış, eğitimiyle yakından ilgilenmişlerdir. Hüseyin Mansuri şimdî Münih'te yaşıyor, çevriyle ve müzikle ilgileniyor.

Uluslararası sinema çevreleriyle bağ kurmasını sağlayan bu filmle beraber Bertolucci'yle de tanışır Furuğ, petrol üzerine bir film yapmak üzere Tahrân'a gelen Bertolucci, İtalyan televizyonunda yayımlamak amacıyla Furuğ'la, bir kısmı görüntülü olmak üzere, bir söyleşi kaydını gerçekleştirir ancak bu filmi tamamlayıp yayınlatması mümkün olmaz.

Furuğ'un sinemayla, tiyatroyla yakından ilişkisi sürerken şiiri de olgunlaşmaktadır ve *İşyan* kitabından yaklaşık altı yıl sonra yayımlanan, birbirinden etkileyici şiirlerden oluşan *Yeniden Doğuş*, hem Furuğ'un şiir yolculuğunda hem modern İran şiirinde zirvedir kanımca. Bu kitapla Furuğ'un artık hedeflediği şiire ulaştığını, gerçekleştirmeye çalıştığı bütününü başarıldığını söylemek mümkündür. Yedi şiiri içeren son şiir kitabı *İnanalım Soğuk Mevsimin Başlangıcına* adıyla ölümünden çok sonra 1974'te arkadaşlarının çabalarıyla yayımlanır.

13 Şubat 1967'de elim bir trafik kazasıyla bu dünyadan göçüp giden Furuğ, geride kalanlara hiç kaybolmayacak bir ses bıraktı. Onun şiirleri işyanın insanı büyüten sesini hep duyuracak bize. İnanıyorum ki Furuğ'un şiirlerini okuyan herkes ve özellikle kadınlar, onun rüzgarıyla özgürlük ülkesine gidecek gücü ve cesareti bulacaklar kendilerinde! Son söz, son kitabındaki son şiirle yine Furuğ'a bakalım:

Kuş Ölümüdür

İçim sıkılıyor
İçim sıkılıyor
avluya çıkıyorum ve parmaklarımı
gecenin gergin teninde gezdiriyorum

hiç ılık yok
hiç ılık yok

kimse güneşle tanıştırmayacak beni
kimse serçelerin şöleneine
götürmeyecek beni
uçmayla anımsa
kuş ölümüdür. (***)

KADIN ŞAİRLER

Şiir, zihinde düz yazının erişemedi kavramların bir aritmetik dayanışı zihinsel malzemeyi yüklenebilen, varoluşumuza dair algımızın sınır Şiir; zihinleri doğrudan birbirlerin kavramları birbirleri içine yediriş. metaforlar, duyu-duygu birlikteliği kullanımı ile bir yandan iletişimin yandan insana kendine dair bir şe

Tarih yazıcılığının erkek egemen t etmeye yatkın eğilimi bir taraftan karşılaştıkları engellerden sıyrılımlı kullanmaları veya anonim kalma t kadınların edebi kanondaki tarihî dünya şiirine katkılarını gizleyeme yazmaz; kadına şiir yazılır" bakışın Kararsız Okur'a taşıdık.

"Beni mahlûden arında bırakılmıyordum değil kalsaydı elbir beraber kurtulacaklarımı"

"Yünlü yegamın hiçbir şey onu kurtar ve yeniden ykarm"

"Sen öyle umursaz uyusun da bir köşede işte bu ykiden, sef bu ykiden işte Yegamdan çok öüne yakın olduğun için Beni bu destî ykiden işte Yegamın gâibi veyince sana"

"Ne istiyorsun kocamın elleriyle Bilm iştigimden"

- 1400-1500
"Eyledi ybir beni dendi be övüle meded Ökürüm ölmek ise herat be öle meded"

- Mevâriyet test: Sylvia Plath'ın Şiirlerinin İrshânı Bağlamında Analiz
"Kâlbân itirahı paratrak uçların itirahına uydugunda ortaya çıkan sözün hükümü var"

"Buna bir ayna koydum arada öüne geç bul; zen gahane bir okusun, Meâl suatidele öikmeden gir okusun, N'olacak ki, benek petronis seni kovsın?"

"sevemeyen bir kâpı kadar uzak deşildi hiç bir yer"
"Yılar alıyor evet yıllar kserin kendine varması"

"Çokki şiirler yazmamı konyosunuz bayem Bilmeyosunuz dardımadın gövderim Çoçuk pedetirim arkaında salıyosum, Karanlık okuyosum, şiflen yaktıyosum."

"Yüglün alışı ve ağılı yarlı öükün kadeyi ne kabul etmiş" Ahmed Şamkı

- Marzum roman - Anlatış şiir - "griş anımsa tencüme etmeyi hiç öğünemeyecimiz pas taci"

"...şâhı Meleköçü Pâkizâ Hâsemîfendi acaba bir gar mıydı yoksa yarım kalma bir girm kendisi mi..."

"Anılmak kocamda, demigî bir, Kocadı dünyâ, kocadı insan, Hiçbir şeyi anılmadan öetki"

- St. Petersburg geleneğinden, lirik - Racine, Platin ve Barataki edis - "Burda, yingim kara dumanında Gençiden ne katıyosa ykarak, Herşeyi puskırtık, Hiçbir darbe eniyeme bise antik"

İmediği küşelere uzanabilen,
 tanışmaya sırtlamayı beceremediği
 ilen, iletişimin niteliğini değiştirerek
 sınırlarını genişleten bir sanat dalı...
 lerine bağlayan canlı betimlemeler,
 dirip yeni anımlar sentezleyen
 kteligi kurup işleten ahenk ve ritim
 jimin olanağını artırırken diğer
 bir şeyler söyleyebiliyor.

nen bakışı ile kadın şairleri göz ardı
 aften kimi kadın şairlerin
 yılmak için erkek mahlası
 ılma tercihleri diğer taraftan
 arihi ağırlığını erozyona uğratsa da
 yemedi. Biz de bu ay "kadın şiir
 akışını yırtıp atan kadın şairleri

"Gene yazdım,
gene yazdım işi
On yılda bir kez
Beceririm bunu
beni"

- Hayatı boyunca 1eri derecede manik-depresif bozukluğa boğulmuş, 30 yaşında üçüncü inlifer denemesinde manikofaş başanlı oldu. Son denemesinde aşında inlifer etmiş inlifermediği, bir hesap hatası sonucu

"Hayal gücü eksikliği mi de evde kalacak yerde bir bu düpedüğümlü yerlere alıp gittim?"

Eski
Yunanca'dan
çeviren Kriton
Dingmen

"Sölgün
ormanlar deni
doğul,
Sensiz tarlaları
etme aldın,
Gel gir,
bahçeme,
Yalvarım..."

Bir Başka Göküztü-
Fazıl Duddu

Büyük Şilme - Halk

"yine de
diniyonum
akşam
rûzâna
guzurî, kimsiz
binlerce
tününden bir
olarık"

**Hicliğin Tanecikleri –
İsmail Aksoy**

Sen diyorum, girdi beni unuttun belki,
Gönderimi bilmiyorsun, siyah mı, mor mu?

[illegible]

"Büyümeye bir de
başarısız
uyunuz,
uykunun doruğunda
yapınız."

Robertson – Ayman Kufi

Cin Pazar ve Seğme

"Söyley verme bana,
Böylece söz vermeyi ben de
İlimiz de öğretilir öyle ya,
Asla aldatmadan, asla bağa kalmadan diğerine,
Varsın atılmadan kalenin zarfı avucumuzda"

Lodoslar Kanti –
Eğilimler

**Bu Benim Zip -
Aşk Sıra**

Toplu Şirketler –
İstanbul – İstanbul

neşre çıkıyorsa da tuzlu tulla
tuzlu kadın, diğeri kadın

Adam Alexander Pope'tan,
Bernhard Schenker'in ve
Günay Tarla'nın Çocukları dan
bahsed.

ancak istediği sayıya kapalı kadını
ellerini kurcaladı,
sıkık siyah saçlı sonra

İsine doğru yurdu ardından,
Gönderdiği yapı nidi
İkinciden söyledi annesine:
"Şunu öğrendim bütün
anlatıldıkandan,
Bir bakışını seviyorum
Benim sevdiğim adam"

Kafesteki Kupun Sanku
- Maya Angelou

Bütün Güzel Çocuklar
Sünbül – I. İsmayil – I. İsmail

EROS'UN KAHKAHASI VE CHUL-HAN'IN ISTIRABI

Aşkın dinamiği aynılıkları kırmakla çalışırken, aşktan ve aşkı biraz olsun gündemine almaktan fersah fersah uzaklaşan insanlar bugünün toplumunu temsil ediyor. Bu çağ Eros'un değil.

"Aşk hata yapabilen Tanrı'sı olan bir din yaratmaktır" diyor Borges. Peki ya bu aşk hata yapabilen tanrıların doluştuğu bir topluluk yaratırsa? Öyle ki toplum bir nevi aşklar ve aşık olunanların bir aradığı veya onlardan fazlası olamaz mı? Sosyolojik problemler öncelikle kronolojik bir seyir ile araştırır nesnesini. Bereket versin ki aşk zikredilmez teorilerin çoğunluğunda. Çünkü bilim/bilimsellik aşkın izdüşümünü dahi olsun kirletilseydi, kent girişinden kurtuluşumuz mümkün olmazdı. Pek tabii pozitif büyüteçler romantik kanıncılar avlarken, bu sözler oldukça işlevsiz gözüküyor.

Büyük bozumu yaşayan dünyada aşktan söz etmek oldukça muhafazakarca. Bu muhafazakarlığı sırtlanmak suçlu yalnızca aşktan söz edenlerin mi olmalıdır? Oysa Türk okurunu fikrîsel manada beslemeye başlayan bir yazar son yıllarda sıkça çevrilmeye başlandı; Byung Chul-Han. Eros'ta bulduğu felsefi imkânı edebî bir üslupla bize anlatıyor. Heidegger'den alıntılıdığı şekliyle ayak basılmamış bir yere gitmeyi göze alıyor adeta. Eros'un insinellekle sığlaştırılarak evrensel niteliğini kaybettirildiğini vurguluyor. Kitabın kapakğında yer alan Carl Fredrick Hill'in bağışan geyik çizimi bize bu çağrışıyı haykırıyor. Felsefi düşüncümü Eros'un Logos'a tercümesi olarak duyumsayarak günümüzde silikleşen ve itibarını kaybeden şeyleri öneri olarak getiriyor.

Kıyametin kopma vaadi

Sevmeye önce kendimizden başlamalıyız düsturu ile başkasını sevmek öğretilmiştir bize. Ne tuhaftır ki kendini sevmek narsisizm suçlamasına beraberinde getirir. Dolayısıyla kendini seven kişi başkası ile mukayese yaparken yakalar kendini. Kendisi artık başkasını sevmeyi öğrenmek için değil, kendini nasıl seveceğini öğrendiği bir ters-ayna vazifesi görmektedir. Bu yüzden Chul-Han bu durumu depresyon ile açıklar. O depresyonu narsisist bir hastalık olarak görürken, kişinin kendini sevmesine değil de kendini yalnızlaştırmasına bağlıdır. Oysa kişinin kendini narsisist bir şekilde sevmesi, başka olanın antitezi haline gelmesinden başka bir şey değildir. Peki bu durumdan bizi ne kurtarabilir? Chul-Han cevabı Eros'ta bulur. Ona göre: "Eros özneyi kendinden çıkarıp başkaya yönlendirir. Depresyon ise kendine doğru fırlatır". Fırlatılmış hissi bu çağın insanına yabancı gelmese de Eros'un vaadi korkutur. Bu korkunun üzerine giden insana felaketin tam ortasında dahi kalsa selamete müjdeleneceği öğütlenir. Eros'un vaadi tam olarak budur. Kıyametini koparacağı;

fakat sana sonsuz bir mutluluk bahşedeceğim. Bu söz çıkarmı kulağa oldukça romantik gelse de Chul-Han'ın bu çağın bunalımlarından kurtuluş önerisi olarak düşünülmeğe değerdir. Mesafe her zaman uzaklık değildir. Öyleyse uzaklığın da bir tür yakınlık olduğunu düşünebiliriz. Görebilmek de öyle değil midir? Elbette ki görebilmek bir mesafeyi gerektirir. Öyleyse mesafeye atfedilen negatiflik, uzaklığı da yakınlığı da belirler hale geliyor. Tıpkı özne ve başka üzerinden algılanan negatiflik gibi. Oysa günümüzde yakınlık ve hatta mesafesizlik muteber olmuş durumdadır. Aynılıklar belirlerken dahi başka ile olan mesafenin yok olması gerekir.

Tüketilebilir bir enformasyon çağında, aynılıklar cehenneminde hüküm süren rutinler pek kıymetlidir. Aşkın mesafeler ve becerilemeyi öğretmeye öğretirler, hepsi bu çağın suni aşkınlığına su taşıyor. Öyle ya her şey tüketime tabi olmalıdır ve başkaları da bu uğurda feda edilmelidir. Başka, bu çağ için fazlasıyla tehlikelidir. Metaforik düşünmek başkaları şart koşar ki düşünmek bile bu başkaların örüntüsüne dahildir. Eros'a ve dolayımında aşka atfı yapmadan fikir dahi üretilemez! Chul-Han bu çağda bize aşktan söz ediyor. Duyduğu ıstıرابı ise Eros'a atfeder. "Aşka düşmek fazlasıyla negatif sayılıyor. Oysa aşk tam da bu negatiflikten oluşur: 'Aşk bir imkân değildir, bizim inisiyatifimize bağlı değildir, bir temeli yoktur, bize aniden gelir ve bizi incirir'. Her şeyin mümkün olduğu, her şeyin inisiyatif ve projeden ibaret olduğu, becerilmenin egemenliğindeki başarı toplumunda ise incinme ve tutku olarak aşka geçit yoktur."

Aynılık cehennemi diyor Chul-han, başkaların feda edildiği güvenli bir aynının cehennemi. Aşkın dinamiği aynılıkları kırmakla çalışırken, aşktan ve aşkı biraz olsun gündemine almaktan fersah fersah uzaklaşan insanlar bugünün toplumunu temsil ediyor. Bu çağ Eros'un değil. ■■■■

EROS'UN ISTIRABI

Byung - Chul Han
 Çev. Şeyda Öztürk
 METİS YAYINCILIK 2019

"Dijital Devrim ile birlikte entelektüelitenin tanımını da değiştirdi; artık önemli olan herkesin ulaşabildiği bilgiyi edinmek değil, onu derinliğine analiz edip dünyayı yeniden yorumlamak..."

EMRAH SAFA GÜRKAN

İLK BASKI
50.000
—ADET—

Emrah Safa Gürkan'ın mizahla zekâyı buluşturduğu *Bunu Herkes Bilir*, "yanlış" sorulara farklı bir bakış açısıyla yaklaşarak bize tarihin koleksiyonerlik ya da antikacılık gibi bir hobi değil de, birey ve toplum olarak daha kaliteli yaşamamıza yardımcı olacak bir entelektüel uğraş olduğunu gösteriyor.

Hangi yaşta olursa olsun kendini geliştirmek için öğrenmeye zaman ayıranların zevkle okuyacağı bir başucu eseri...

"FURUĞ HEPİMİZE CESARET VERİYOR"

Nazan Kesal, Tiyatro Poyraz yapımcılığında hayata geçirdiği Yaralarım Aşkındır oyununda İran'ın en büyük şairlerinden Furuğ'un hayatını oynuyor. Tek kişilik oyun, vefatının ardından iki gün boyunca bekletilen, gömülemeyen şairin bu "iki günü"nden yola çıkıyor. Yaralarım Aşkındır, Kesal'ın 25 yıllık hayalinin ürünü. Furuğ şiiriyle ilk tanıştığında onun sesini duyurmaya karar veren sanatçı bu hayali için 25 sene beklemiş. Şairi neredeyse yakın bir dostu gibi tanıyan, Furuğ'un hikâyesini büyük bir heyecanla anlatan Kesal, "Furuğ benim kız kardeşim, bu duygumu ilan etmek ve çoğaltmak tek amacım" diyor.

Öncelikle nasıl tanıştınız Furuğ ile?

25 yıl önce Ercan'ın (Kesal) bana hediye ettiği şiir kitabıyla tanıştım ben Furuğ ile. Onat Kutlar ve Celal Hosrovsahi'nin birlikte Türkçeye çevirdiği kitap toplam 1800 adet basılmıştı ve bana gelen 1240. kitabı. O kitabı okuduktan sonra Furuğ bana, "Benim sancılarımı, yaşadıklarımı duyur herkese" diye fışıldadı. Yıllar boyunca bu hep içimde bir yerdedi. 1999 yılında ilk denemesini yaptım aslında. Diyarbakır'da 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde Furuğ'un çok sevdiğim şiirlerinden kolaj hazırlayıp bir performans yapmıştım. Bir-iki gösterimlik bir şeydi. Zamanın ruhundan bağımsız yaşayan bir oyuncu değilim. Her gün kadına şiddetin, travmanın, trafik olayların olduğu bir dönemde istedim ki hem ben tekrar Furuğ'un ruhuna geri döneyim hem de Furuğ aracılığıyla bütün kadınlara bir şey söyleyelim. O değişime bizim de bir katkımız olsun. Çünkü Furuğ'un benim değişimimde büyük katkısı vardır. Ben de çocukken çok cesaretli bir çocuktum, dışavurumcuydum. Risk almayı severdim. Furuğ ile bir ruh benzerliğim de var. İstedim ki bütün kadınlar Furuğ'un mücadelesine tanıklık etsin. 32 yıl gibi kısacık bir hayata o kadar çok şey sığdırmış ki Furuğ. Onunki bir var oluş mücadelesi olmuş. Kısa film çekiyor, *Ev Karadır* isminde, İran sinemasının mihek taşı oluyor; bir şiir yazıyor o güne kadar hiçbir kadının yapmaya cesaret edemediğini yapıyor, bir erkeğe ithaf ediyor. Resim yapmış, montaj yapmış, senaryo yazmış, oyuncu olmuş. Her anlamda öncü bir kadın.

Furuğ hayatıyla, şiirleriyle, mücadelesiyle kadınlara ne söylüyordunuz?

Furuğ aslında kendisi gibi ortak mağduriyeti yaşayan, kadın olduğu için dışlanan, şiddete uğrayan diğer kadınların sesi olmuş, dili olmuş, sözcüsü olmuş. Sadece kendisi için söylemiyor, yazmıyor, film çekmiyor. Bütün kadınların ortak der-

dini sanatına aktarıyor. Bir aktivist ve bunu sanatıyla yapan bir kadın. Romantik şair olarak adlandırılıp, kapitalist sistem onun "Kuş ölüyor sen uçuşu hatırla"sını alıp popülerleştirirse de Furuğ sadece bu değil. Evet, Furuğ romantik şiirleri de olan bir kadın, bir dönemi çok acı ve hüznle geçmiş ve bu şiirlerine yansımış; özellikle ilk dönem şiirleri olan *Tutsak, Duvar, İsyen...* Öyle bir dönemi var ki Furuğ'un *Yeryüzü Ayetleri, Yeniden Doğuş, İnanılmaz Soğuk Mevsimin Başlangıcına* gibi şiirleriyle hem onu beğenmeyen, şairliğini sorgulayan erkek şairlere bir tokat atmış hem de tüm dünyada daha çok tanınır hale gelmiş.

Yaralarım Aşkındır'da Furuğ büyük bir şair olmasının yanı sıra gerçek bir insan kimliğiyle de veriliyor; zaafı, sevilme ihtiyacı, babasıyla olan sorunlu ilişkisi... Zaman zaman çocuk su, zaman zaman muzip, hep bir güç bulup yeniden devam edebilen bir kadın var karışımızda.

Benim Furuğ'u yaparken amacım onu ikonlaştırmadan, putlaştırmadan, onun popüler yanlarından ziyade gerçek Furuğ kimdi onu ortaya çıkarmaktı. "Furuğ aslında kimdi" sorusunu önce kendime sordum. Furuğ aslında benim, Furuğ aslında sizsiniz, Furuğ benzer coğrafyalarda yaşayan, benzer travmalara tanıklık etmiş, yaşamış, maruz kalmış bütün kadınlar. Biz oyunu böyle bir noktadan ele aldık, onun ruh halinden yola çıktık. Çok zengin bir karakter vardı karışımızda. Ne kadar çok ağlıyorsa o kadar çok gülen bir kadın. Çok komik bir kadın, insanları mutlu etmekten mutluluk duyan bir kadın. Eski fotoğraflarına bakıyorum, etrafındaki herkes çok mutlu. Babasıyla olan ilişkisi de enteresan. Babası Şah Rıza'nın en önemli komutanlarından biri, aynı zamanda çok entelektüel bir adam. Onun kütüphanesi sayesinde şair oluyor biraz da. Soğumuş asker kalbi, güç, iktidar, erkeklik öğretisi babayı çok sevdiği kızından uzak tutuyor.

Nazan Kesa'nın canlandırdığı tiyatro metnini Şebnem İşigüzel yazdı.

Fotoğraf: Kutup Dalgakıran

Furuğ'un hikâyesi ne denli acı olsa da hep bir var oluş mücadelesini yaşamış... Ve hep ait olduğu topraklara geri dönmüş.

Şebnem'in (İşigüzel) çok güzel bir cümlesi vardır oyunda, "Ben ömrümü dönp dönp dolayıp doğduğum şehire aradım. Ve her defasında geri döndüm. Çünkü insan köklerinden uzağa gidemez. Bir ağacın kökleri neredeyse gövdesi oraya hayat verir. Gölgesi oraya düşer." Yani diyor ki Şebnem, daha doğrusu Furuğ'a dedirtiyor ki, ne yaşarsa yaşasın, ne kadar travmatik bir yaşamı olursa olsun yine İran, o topraklar, o coğrafya Furuğ'un sanatçı kişiliğini ortaya çıkarıyor. İnsan hatıraları neredeyse orada olmak istiyor. Gidip gidip geri dönüyor İran'a.

Oyun tam bir kadın dayanışmasıyla hayata geçirilmiş, yazarı (Şebnem İşigüzel), yönetmeni (Berfin Zenderlioğlu), yönetmen yardımcısı (Deniz Biber) da kadın... Tüm ekip de sizin gibi Furuğ tutkunu mu?

Bu oyun benim hayalimdi, rüyasını ben kurdum. Ama tek başıma yazamayacağımı, yönetemeyeceğimi, kendime dışardan bakmayı beceremediğim anların olacağını biliyordum. Önce Furuğ'u çok seven yönetmenimiz Berfin ile tanıştım. Furuğ'un kült haline gelmiş şirlerinden bir şeyler yapmaya çalıştık ama bu benim daha önce yaptığım projeye dönüşecekti. Ben daha farklı bir şey yapmak istedim, bir öyküye dönüştürüm ve bunu Furuğ kendi diliyle anlatsın istedim. Türkiye'de bunu kim yazabilir diye düşündük; listede birkaç iyi kadın yazar vardı, ama ben ilk Şebnem İşigüzel'i düşündüm. Onun hem kadına bakışını çok beğenirim hem de yazdığı romanları çok severim. Fikrini onunla paylaştığımda da bu büyük heyecan duydum. Onun da roman yazarı olarak başka bir şey yapmaya ihtiyaç duyduğu, hatta bir tiyatro eseri yazmaya karar verdiği bir dönemmiş. Ertesi gün Berfin, Şebnem, ben buluştuk. Şebnem'e nasıl bir şey hayal

ettiğimi anlattım. Amacım bir otobiyografi değildi, kendini ikonlaştıran, kendine methiyeler düzen bir metinden olabildiğince uzak durmak istedim. Furuğ öldüğü zaman cadı ilan edilmiş, iki gün boyunca ölüsünü bekletmişler, gömmemişler. Bu beni çok yaraladı, çok etkiledi. Bu boşluk, bu arafta olma hali, bu sıkışmışlıktan yola çıkmak istedim. Musalla taşından kalkıp ölüme bile direnen o kadını oynamak istedim. O bir metafor, bir simgeydi elbette. Bizim derdimizi daha iyi açığa çıkararak bir soyutlamaydı. Furuğ'un öldüğü zaman bile herkesi yaşama davet eden, ölüme meydan okuyan tarafını ele aldık. Şebnem de müthiş bir dünya kurdu, meseleyi bir kadın meselesine taşıdı. "Bir kadın kaç kere ölür" diye sordu seyirciye. Oyunda birkaç şirini kullandık Furuğ'un, kendi ölümünü yazdığı çok uzun bir şiiri var, İnanalım Soğuk Mevsimin Başlangıcına. Bu şiir benim omurgam oldu, onu parçalara böldük.

Son yıllarda Türkiye'de de büyük ilgi görüyor Furuğ, şirleri, hayatı keşfediliyor, posterleri basılıyor... Edebiyatın posterleştiği bir dönemde iyi bir malzeme olarak görülüyor olabilir mi?

Trajik bir öykü Furuğ'un. Onun dizelerindeki mananın şiir seven birini etkilememesi mümkün değil. Furuğ şirlerinin bu kadar hızlı biçimde dolasına girmesinin sebeplerinden biri de aslında kendi şairlik hünelerinden kaynaklanıyor. Klasik şiir kalıpları üzerinden yazmıyor. Günlük konuşma diline, gündelik ruh hallerini, bir kuşun nasıl uçtuğunu, bir kadının iç sıızlarını anlatıyor. Furuğ'u Furuğ yapan nüvelerden bir tanesi de kısacık yaşamı başarılarla dolu olsa da o başarılarla odaklanarak bir kadın olmaması. Söyle diyor: "Nelerle başarılı olduğumu bilmiyorum. Bilmek de istemiyorum. Çünkü geçebilirdim. Şiir akıttırdı, gidiştir. Başarılı olmak fikri insanı aldatır. Ben yaşamak istiyorum, yeni şeyler üretmek." Bir sanatçı duruşu olarak çok devrimci bir duruş bu.

ORTA DÜNYA'YA SON ZİYARET

Orta Dünya'nın kadim zamanlarına ilişkin üç büyük hikâyeden biri olan *Gondolin'in Düşüşü*, Tolkien efsanesinden bizlere ulaşan son kitap. Christopher Tolkien'in tıpkı *Beren ile Lúthien*'de olduğu gibi notlarıyla hikâyenin zaman içerisinde geçirdiği evrimi gözler önüne serdiği kitap, Alan Lee'nin eşsiz çizimleri ile süslenmiş olarak Orta Dünya'ya son ziyaretini yapmak isteyenleri bekliyor.

Geride bıraktığımız birkaç ay Orta Dünya gezginleri için iniş çıkışlarla doluydu. *Beren ile Lúthien*'in 2019 yazı biterken Türk okura sunulmasıyla birlikte son yıllarda zihnimizden -bir parçacık- uzaklaşmış olan Tolkien Efsanesi, yeniden gündemimizin merkezine oturmuştu. Hikâyenin geri kalanını ise hepimiz biliyoruz. *Hurin'in Çocukları*'nın yeni baskısı ve *Gondolin'in Düşüşü*'nün gelişle Orta Dünya'nın kadim zamanlarının en önemli üç öyküsünün -nihayet tamamlanmış olarak- dilimize kazandırılmasını beklerken gelen Christopher Tolkien'in ölüm haberi,

aldı. Kendi adıma; ilk kez 2017 yılında yayımlanan *Beren ile Lúthien*'in önsözünde, bunun derlediği son kitap olduğunu söyleyen Christopher Tolkien'in, ilerleyen yaşına rağmen son bir çabayla hazırladığı *Gondolin'in Düşüşü*'nden kısa bir süre sonra hayata veda etmesini oldukça sarsıcı buluyorum. Büyük bir hayale adanmış bir ömrün böylece tamamlanmış olmasının etkileyici bir yanı var. Çünkü Tolkien'in sağlığında yayımlanan *Hobbit* ve *Yüzüklerin Efendisi*'nin haricinde Christopher Tolkien tarafından derlenen kitaplar ayrı bir öneme sahip. Edebiyat tarihinde pek çok örneğini gördüğümüz üzere, büyük bir yazarın ardından onun eserlerinden hareketle "derlenen" kitaplar genellikle ticari kaygılar güdülerek hazırlanmış -deyim yerindeyse- köpürtülen hatta uydurulan çalışmalardır. Ne var ki, Christopher Tolkien için durum oldukça farklı.

Hayale adanmış bir ömür

Çoğumuz için bir teselli olan *Gondolin'in Düşüşü*, geçtiğimiz ayın başında İthaki etiketiyle raflardaki yerini

Bugün J.R.R. Tolkien'i bir nevi türün babası olarak görüp, çağdaşları hatta ondan önce "fantastik kurgu" sayılabilecek eserler veren yazarların çok ötesinde bir yere koymamızın nedeni; -tüm o baş döndürücü zenginliğin ötesinde- onun, o tek ve biricik hikâyesine beslediği güçlü ve emsalsiz sadakattir. Öyle sanıyorum ki, onun Orta Dünya'yı kurgulamaktaki motivasyonunun doğrudan okuru ile ilişkisi yoktu. Bir başka deyişle, bir şekilde *Hobbit* yayımlanmış olsaydı belki de hiçbirimiz Tolkien adını hiç duymamış olacaktık. Tolkien'in eserine duyduğu sadakat; mükemmeli bulma ve hikâyesini olgunlaştırma çabası, muhtemelen hemen her çalışmasının yarım kalmasına neden olacaktı. Christopher Tolkien'in henüz Orta Dünya'nın kurgulanması sürecinde başlayan ve süregelen katkıları, babasının ölümünün ardından devraldığı bu büyük mirası titizlikle inceleyerek okura ulaştırdığı kitapları biraz daha önemli kılıyor. Çünkü okurun nezdinde Orta Dünya'nın kıymetini artıran esasen bu çalışmalarla yüz yüze kaldığı derinlik ve zenginliğin ta kendisi.

Orta Dünya'nın kadim zamanlarına ilişkin üç büyük hikâyeden biri olan *Gondolin'in Düşüşü*, Tolkien Efsanesinden bizlere ulaşan son kitap. Ancak bunların ötesinde bu büyük ateşin ilk kıvılcımı ve J.R.R. Tolkien'in deyimiyle bu hayali dünyada yazdığı ilk hikâye olması nedeniyle ayrı bir öneme sahip. Christopher Tolkien'in tıpkı *Beren ile Lúthien* de olduğu gibi notlarıyla hikâyesinin zaman içerisinde geçirdiği evrimi gözler önüne serdiği kitap, Alan Lee'nin eşsiz çizimleri ile süslenmiş olarak Orta Dünya'ya son ziyaretini yapmak isteyenleri bekliyor. (●●●)

Kısa Kısa

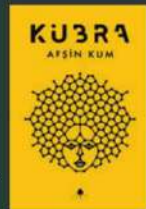

- Bilimkurgu ve fantazyanın en önemli ödülleri arasında yer alan Nebula'nın 2019 aday listesi açıklandı. Türk okurun yakından tanıdığı Ted Chiang'ın da aday listesinde olduğu ödüllerde, Sarah Pinsker'in hem en iyi roman hem de en iyi novella kategorisinde aday gösterilmesi dikkat çekiyor. Öte yandan geçtiğimiz yılların aksine, bu defa aday gösterilen eserleri okumak için fazla beklemeyeceğiz. İthaki Yayınları'nın, en iyi roman kategorisinde yarışan 6 eserden 4'ünü 2020 bitmeden okura ulaştıracağını duyurması, kuşkusuz hepimiz için mutluluk veren bir haber.

- Anxiety Is the Dizziness of Freedom* isimli eseriyse 2019 Nebula En İyi Novella ödülüne aday gösterilen Ted Chiang'ın öykü seçkisi Nefes, Monokl Kitap etiketiyle raflardaki yerini aldı. Daha önce Hugo, Nebula ve BSFA gibi önemli ödüllere layık görülen Chiang'ın yine Monokl Kitap tarafından yayımlanan *Gelis* isimli kitabında yer alan "Hayatının Hikâyesi" isimli öyküsü 2016 yapımı *Arrival* filmine esin kaynağı olmuştu.

- Sıcak Kafa* ile 2017 Gio Ödülleri, En İyi Roman ödülüne layık görülen Afsin Kum, yeni romanı *Kübra* ile bir kez daha okurları ile buluşuyor. Geçtiğimiz yıl *İstanbul 2099* isimli kolektif kitapta da boy gösteren yazar, bu defa okurlarına "insana ve makineye, akla ve vicdana, inanca ve iktidara dair keskin ve hızlı bir macera" vadedyor.

DÜNYASIZLAR: POST MODERN BİR HARUT İLE MARUT MASALI

Türk edebiyatının geleceği parlak yazarlarından Kaan Murat Yanık, üçüncü romanı *Dünyasızlar*'da, arka planda İkinci Dünya Savaşı'nın yer aldığı modern bir Harut ile Marut hikâyesi anlatıyor. Günümüz İstanbul'undan İkinci Dünya Savaşı'nın en şiddetli dönemine uzanan bu post modern hikâyede dünyasını kaybetmiş bir avuç kahraman, darmadağın olmuş bir dünyada var oluş mücadelesi veriyorlar. Hepsine yön gösterense geçmişin izleri, masallar, bugüne ışık tutan kadim anlatılar, hikâyeler...

***Dünyasızlar* içinde büyüün, savaşın, aşkın, edebiyatın, dostluğun olduğu; dün, bugünün iç içe geçtiği bir kitap... Kitapta Stalin, Hitler de var, kadim bir hikâyeye olan *Harut ile Marut* da... Tüm bu kişiler, arka plan, kavramlar nasıl bir hikâyeye hizmet ediyorlar?**

Dünyasızlar tıpkı önceki romanların *Butimar* ve *Uzakların Şarkısı* gibi kadim anlatılar üzerine inşa edilmiş bir roman. Merkezinde *Harut ile Marut* hikâyesi var. Bu merkeze hem bugünü hem geçmiş, dünyanın belki de en çok dönüştüğü dönem olan İkinci Dünya Savaşı'nı yerleştirdim. Bakü, Leningrad, Stalin, Hitler de hikâyenin içinde yer aldılar. Geçmişin, kadim anlatılar aracılığıyla iyileştirici etkisi var bu hikâyede. Anlatıyla, hikâyeyle, masalla, kadim metinlerle aslında modernizmin içindeki zehrin çözülmesi, bir çıkış yolu arayan karakterlerin şifa bulması da diyebiliriz. Nergis, o kadim anlatıların içine girerek dünyada kaybolan sesini, yüzünü ve ruhunu buluyor mesela. Bir yönüyle de İkinci Dünya Savaşı içerisinde iki dostun, Ayyaz ve Firuz'un hikâyesini anlatmak istedim.

Kitabın ismi ile neyi vurgulamak istediniz? Dünyasızlık nasıl bir şey?

Ursula Le Guin'in *Mölküsüzler*, Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar*'ı gibi *Dünyasızlar* da aslında bir var oluş mücadelesini anlatıyor. Dünyası kaybedilmiş karakterler bir arada. Nergis, dünyası erkek eliyle yok edilmiş bir kadın, Ayyaz ve Firuz da hayatları, geçmişleri, gelecekleri savaşın ortasında ellerinden alınmış iki karakter. Firuz ve Ayyaz'ın dünyası hem

Mara'ın ikisinin arasına girmesiyle hem de İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla değişiyor, bildikleri dünya yok oluyor aslında. Faşizm, komünizm, inanç problemleri ortasında dünyaları darmadağın oluyor. Mara'nın da bir dünyası yok aslında, ailesinin ona dayattıklarını yaşıyor. Kitapta yer alan tüm kahramanlar dünyasız bir yönüyle. Hiçbirinin dünya ile arasında sıkı bir bağ yok. *Dünyasızlar* ismi de var olmayan, aidiyet bağı kuramayacağımız bir dünya etrafına toplanmış karakterleri anlatıyor.

Dünyasızlar aynı zamanda tarihi bir roman. Arka planda İkinci Dünya Savaşı var. Bu dönemi özellikle mi seçtiniz?

İkinci Dünya Savaşı'nı uzun yıllardır ilgilim var. Biz tarihi rakamları ve savaşlardaki istatistikleri konuşarak yorumluyoruz ama önemli olan olguyu yorumlamak. Öncesinde ve sonrasında olanlara geniş bir açıyla bakabilmek. Edebiyatın formu değişti İkinci Dünya Savaşı ile birlikte; yıkıntı edebiyatı dediğimiz bir kavram ortaya çıktı. Hitler Almanya'yı köküne götüren yaşanan felaketler sinema ve edebiyata pek çok büyük basyapıt kazandırdı. Avrupa baştan sona değişti zaten; insanların kıyafetlerinden kiliselere gitme oranlarına, yeme-içe anlayışlarından okudukları kitaplara kadar her şey başkalaştı bu süreçte. Stalin'in savaşı kazanmasıyla birlikte dünyanın en büyük gücü Amerika ve Rusya haline geldi. Bununla birlikte Berlin duvarının ortaya çıkışı, duvarın bir şehri, bir ülkeyi ikiye bölmesi... Globalizmin o duvarı yıkması, o sürecin pek çok farklı alana ilham vermesi... İkinci Dünya Savaşı başından sonuna dünya tarihinin en önemli olaylarından

biridir bence. Savaş 78 milyon insanın ölmesine sebep oldu. Çok bilinmese de Azerbaycan Türklerinden de pek çok genç cephegedeydi. Bu tarih, bu hikâye içinde benim memleketim olması hasebiyle de beni çok etkiliyor.

Kitapta iki yakın dost Ayvaz ve Firuz milliyetçilik, inanç, Sovyetler, edebiyat, komünizm gibi pek çok konuda sürekli bir çatışma halindedir. İkisi de zaman zaman çelişkiye düşüyor, çareyi diğerinin onayında ya da desteğinde buluyor. Bu çatışmayı Doğu-Batı ikiliği olarak yorumlamak mümkün mü?

Bir zamanlar Doğu-Batı ayrımına keskin bir şekilde inanan biri olarak artık böylesi bir ayırım olduğuna düşünmüyorum. Düşüncelerim eskiden daha Doğucuydu, Batıların Doğuyu anlatma şeklini oryantalist buluyordum. *Butimar* romanını yazarken yurt dışına gitmem, bir süre Avrupa'da roman sanatı üzerine çalışmam Batı'yı daha önyargısız şekilde tanımama yardımcı oldu. Roman sanatını, kurguyu, karakter kurmayı orada öğrendim. Döndüğümde ikisini birleştirdim; zihnimde de yaşam şeklimde de hayata bakış açımda da hatta kitaplarımda da. *Butimar* ve *Uzakların Şarkısı* içinde Doğu-Batı çatışması var; fakat *Dünyasızlar*'da bir Doğu-Batı çatışmasından ziyade kafası karışık iki dünya vatandaşının, iki entelektüelin tartışmaları var.

Romanda sık Dostoyevski ve Tolstoy kıyaslaması yapılıyor. Bunu özellikle mi yaptınız? Siz bir tercih yapmak durumunda kalsanız, hangi yazarı seçerdiniz?

Romanda iki arkadaşın en sık tartıştığı konulardan biri Tolstoy ve Dostoyevski. Ayvaz Tolstoy'cu Firuz Dostoyevski'ci. Ben ikisini de çok seviyorum, bir ayırım yapmıyorum. Daha doğrusu yapmıyorum. *Anna Karenina* ile *Karamazov Kar-*

deşler benim için aynı öneme sahip. Elbette Rus edebiyatı bu iki yazardan ibaret değil. Puşkin'in başlattığı modern Rus edebiyatının Tolstoy ve Dostoyevski dışında pek çok önemli ismi var. Tolstoy da Dostoyevski de birbirine zıt, birbirine karşı cepheye iki yazar değil aslında. En nihayetinde romanın toplumu kurtaracağına inanan iki mütefekkirler. Dostoyevski insanın daha yabani, daha vahşi, daha karanlık tarafını ele alırken Tolstoy bunu daha uzaktan anlatır, kame-rayı daha geniş bir noktada tutar. Ama romanda bir çatışma noktası oluyor iki yazar.

Roman boyunca müzik de hep arka planda. Kahramanlar bazen söylüyor bazen de çalıyorlar...

Evet, Azeriler çok müzikal bir toplum, belki onunla da ilgili dir kahramanların sürekli müzikle iç içe olması. Ben roman yazarken daha çok enstrümantal müziği tercih ediyordum. Diğer konsantre sorunu yaşamama sebep oluyor.

Bazı yazarlar ilk cümleyi bulduktan sonra romanın devamının hızla geldiğini söyler. Siz de onlardan mısınız?

Benim için ilk cümlemin o derece bir önemi yok. Ben ilk olarak romanın omurgasını kurmaya çalışırım. Başından sonuna nasıl bir hikâye anlatmak istediğime karar veririm öncelikle. Kocaman bir kâğıda romanın başından sonuna nasıl ilerleyeceğimi çizerim, sonrasında işin içine karakterler girer. Karakterlerle birlikte diyalogları, yan karakterleri oluştururum. Sonrasında benim için devamı daha kolay gelir. Bu romanım için 2,5 yıl çalıştım. Neredeyse 40 gün evden dışarı çıkmadığım oldu, günde 12 saatten fazla yazdım. Pek kolay bir süreç değildi. Günde 12-13 saat dört duvar arasında bir başıma çalıştığım günler oldu. Acaba bu kitap gerçekten bitecek mi diye kendime sorduğum çok oldu. Tabii bir de bağışlık sistemim çoktú sanırım; düzensiz uyku, fazla kahve ve karakterlerin kurgu dünyasındaki alanına da girince birkaç defa hastalandığım oldu.

Okuduğum Türk yazarlar sayıca çok değiller. Türk edebiyatı bir noktada tıkanıp artık; beyaz yakalıların varoluş sorunlarıyla taşra edebiyatı arasında sıkışıp kalmış bir edebiyat var. Neredeyse herkes böylesi hikâyeler yazıyor. Bir de ideolojik ayrımlar giderek keskinleşmeye başladı. Edebiyatta sınırların, keskin çizgilerin olmadığına inanıyorum.

Yazma rutinleriniz var mı?

Her roman sürecinde izlediğim bir yol var, roman bittikten sonra son okuma kısmına geçerim ve bu kısım belki de yazma serüvenimin en zorlu bölümünü oluşturur. Romanı 8 kez baştan sonra, detaylı bir şekilde okurum. Her cümlemin üzerinden geçerim. Bu okuma kısmında mutlaka evde olmam, masa başında çalışmam gerekir. Diğer zamanlar hemen her yerde yazabilirim. *Dünyasızlar* için St. Petersburg, Bakü, Almanya başta olmak üzere pek çok yere seyahat ettim. Bu seyahatlerimde de sıkılıklı yazdım. Bir de yazma süreci çok enteresan, başladığınızda istediğiniz zaman bitiremeye bilirsiniz. Saatlerce metnin karşısından kalkmadığım çok olmuştur.

Edebiyatı keskin bir şekilde türlere ayırmak çok zor artık. Siz kendinizi tek bir türe dâhil edebiliyor musunuz?

Ben masalın ve realizmin bir arada olduğu hikâyeleri okumayı seviyorum. Romanlarımı da kadim hikâyeler üzerine kurmaya çalışıyorum. Roman ile masalı bir kürenin içerisinde koyuyorum; o kürenin etrafını, camlarını da bambaşka renklerle boyuyorum. O renklerin içinde aşk var, psikolojik eskizler var, itiraflar var, var oluş mücadelesi var, bunu ben de yaşamıştım denen mottolar üzerine yazılmış pasajlar var, kendini, insanı irdeleme var. *Dünyasızlar* romanını okuyacaklar hayatla, duygularla, tarihle ilgili çok fazla dedikodu duyacaklar. *Harut ile Marut* bu romanın kadim öyküsü oldu; bu öykü üzerine daha modern bir anlatı kurmaya çalıştım. Masalı anlatım benüyle gerçekçilik ama en çok da post-modern roman denilebilir benim romanlarım için.

Nasıl bir okursunuz? Neler okursunuz? Sizi takip eden okurlarınıza bu konuda neler tavsiye edersiniz?

Ben dünyayı, ülkeleri, kültürleri, o coğrafyalara ait kitapları, özellikle de çağdaş romanları okuyarak keşfediyorum. Benden ne okuyalım, nereden başlayalım diye öneri isteyenlere de hep böyle söylerim. İran'ı keşfetmek için Sâdik Hıdayet, Abbas Kiya'rüstemî, Furûğ okurum; Çin'i keşfetmek için Yu Hua, Yan Lianke okurum. Japon edebiyatında samuray geysalarından, Ninja mitlerinden geleneksel hikâyelerden başlayıp modern Japon edebiyatına geçiş yaparım; Yasunari Kawabata, Natsume Soseki, Jun'ichirô Tanizaki, Yukio Mishima, Kenzabure Oe, Haruki Murakami, Kobe Abe, Yoko Tawada, Sayaka Murata okurum. Avrupa'da değişen türleri merakla takip ederim. Doğu ülkelerini izlerim, Niğerya'da, İran'da neler okunuyor diye bakarım. Yunan edebiyatı, Balkan edebiyatı da izlediklerim arasında. Sıklıkla akademik okumalar yapıyorum. Bazen sevmediğiniz bir yazarı, kullandığı tekniği incelemek için detaylı okumak zorunda kalabiliyorsunuz. Roman üzerine yazılan kitapları okumayı da çok severim; örneğin Jale Palalı, Berna Moran. Bir tekniğin en iyi uygulayıcısı, hatta o tekniğin yaratıcısı kimse onun eserlerini de didik didik ederek okurum. Örneğin James Joyce. Joyce mütahş bir yazardır, bilinç akışı tekniğinin yaratıcısıdır. Ama

benim yazarım değildir. Tam olarak ne yaptığını, nasıl yaptığını anlayabilmek için yine de okurum. Elimde aynı anda birkaç kitap olur, biri akademik okumadır, birini de o dönem okumak istemişimdir o yüzden başlamışımdir mesela.

Sevdiğiniz Türk yazarlar, şairler hangileri?

Orhan Pamuk, İhsan Oktay Anar, Latife Tekin, İsmail Güzelsoy, Ayfer Tunç en çok okuduğum isimlerden birkaçı. Okuduğum, takip ettiğim Türk yazarlar sayıca çok değiller. Türk edebiyatı bir noktada tıkanıp artık; beyaz yakalıların varoluş sorunlarıyla taşra edebiyatı arasında sıkışıp kalmış bir edebiyat var. Neredeyse herkes böylesi hikâyeler yazıyor. Bir de ideolojik ayrımlar giderek keskinleşmeye başladı. Edebiyatta sınırların, keskin çizgilerin olmadığına inanıyorum. Her gün olmasa bile New York Times'ı, Paris Review'u okumaya çalışıyorum. Dünyada dünya edebiyatında neler olup bittiğidir benim için önemli olan. Çünkü rotayı dünyaya çevirdiğinizde daha doyurucu, daha besleyici oluyor. Transrealizm diye bir akım çıktı mesela, teknoloji ve gerilim iç içe sunuluyor artık. Bu akım Netflix'i de beslemeye başladı. Çin'de Corona virüsü ortaya çıktı, biz distopik roman okur, film izler gibi takip ediyoruz gelişmeleri. Drone'lar insanların üzerine ilaç sıkıyorlar filan. Ursula Le Guin'in, diğer bilim kurgu ustalarının romanlarında yazdığı şeyler birebir yaşıyoruz. Artık dünya böylesi bir geleceği konuşuyor. Biz yalnız Türk edebiyatına yönelik düşüncelerle bu gelişmeleri ıskalamış oluyoruz.

Okurlar son dönemde çok fazla alternatifle karşı karşıya... Kitap seçimi yapmak giderek zorlaştı. Herkes ne istediğini bilerek mi okuyor?

Günümüz edebiyatına çok büyük zararlar veren yayınevleri var. Din istismarcıları, ergenizm propagandası yapanlar, vampirli hikâyeler, arabeski, aşkı, sahte bir romantizmi pazarlayanlardan geçmiyor ortaklık. Ne yazık ki endüstri onlara uygun çalışıyor. Sosyal medya ile bu olumsuz örnekler kendilerine büyük bir alan açtılar. Ancak aynı sosyal medya sayesinde nitelikli eserlerin de kendilerine alan açabildiklerini görüyoruz birkaç yıldır. Ben son yıllarda insanlarda daha iyi kitaplara bir yönelim olduğunu görüyorum. Okur o bilince ulaştıktan sonra daha nitelikli şeyler arayışına giriyor. Kaliteli edebiyat dergileri, bloglar, kitap siteleri, podcastler nitelikli yayınlara ulaşmamızı sağlıyor.

Okuyucularınızla nasıl bir ilişkiniz var? İmza günlerinde, konferanslarda büyük kalabalıklarla karşılaşıyorsunuz...

Okurlarımla aramda güzel bir bağ var. Her şeyden önce şunu söylemeliyim ki yazar olmanın en güzel yanı, binlerce insanın evinde, kütüphanesinde yaşamaktır. Düşünsenize sizin zihninizdeki okur kitaba dönüşüyor sonra da insanları zihnine giriyor. Kitap bir çeşit düz, hayal gibi gibi... Söyleşiler ve imza günlerimde okurlarımla bir araya gelip roman kahramanlarının arkasından konuşuyoruz. Bu da çok güzel... (●●●)

Dilediğin Kitabı İstediyin Yerde Oku

Kobo E-kitap Okuyucular

Kobo Forma

- Sadece 197 gr
- 8.0" Carta E-Ink dokunmatik ekran
- Yatay ve dikey modda kullanım
- Sayfa çevirme tuşu
- 2 aya kadar şarj ömrü*
- H2O Protection™ ile içten dışa su geçirmez**
- 8 GB depolama alanı

Kobo Clara HD

- 6.0" Carta E-Ink dokunmatik ekran
- Sadece 166 gr
- 2 aya kadar şarj ömrü*
- 8 GB depolama alanı

Kobo Libra H2O

- Siyah ve beyaz renk seçeneği
- 7" Carta E-Ink dokunmatik ekran
- Yatay ve dikey modda kullanım
- Sayfa çevirme tuşu
- 2 aya kadar şarj ömrü*
- H2O Protection™ ile içten dışa su geçirmez**
- 8 GB depolama alanı
- Sadece 192 gr

* Şarj ömrü kişisel kullanıma göre değişir.

** IPX8 derecelendirme gerekliliklerini karşılamaktadır. 2 metre suda 60 dakikaya kadar su geçirmez.

BURCKHARDT'IN HAKİKAT YOLCULUĞU

Titus Burckhardt'ın en dikkat çeken yönü, okuyucunun dikkatini İslam sanatının modern dönemde üzerinde pek durulmayan niteliklerine yöneltmek olmuştur. Din ya da medeniyetin en zahirî tezahürünün bâtında olanı kendisine özgü bir biçimde yansıtmayı gerektiğini dile getiren Burckhardt, sanatın da tanımı gereği dışsallaştırma olduğu hatırlatmasında bulunmaktadır.

Geçtiğimiz yüzyılda, entelektüel ve manevî nüfuzları coğrafi sınırların ötesine geçen çok sayıda münevver ve mütefekkirle şenlendi gönül dünyamız. Asıl derdimiz, bu şahsiyetlerin Batılı ya da Doğulu olması değil ulaşır şerh etmeye çalıştıkları hakikatten ne oranda pay aldığımız. Entelektüel bir yolculuğa çıkmak için sanat ve içerdği hakikat oldukça kıymetli bir "yol ağız"ı hiç şüphesiz. Hakikate talip olan bizlere yol ağızları sunanlardan birisi de elimizdeki fotoğraflarında kalın çerçeveli gözlüğünün ardından hem entelektüel bir bakış hem de delici bir basiretle bakan Titus (Sidi İbrahim) Burckhardt (1908-1984).

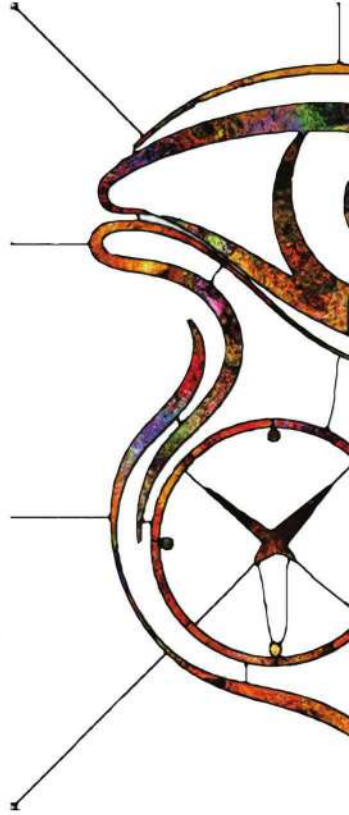
Sanatın içinde doğmak

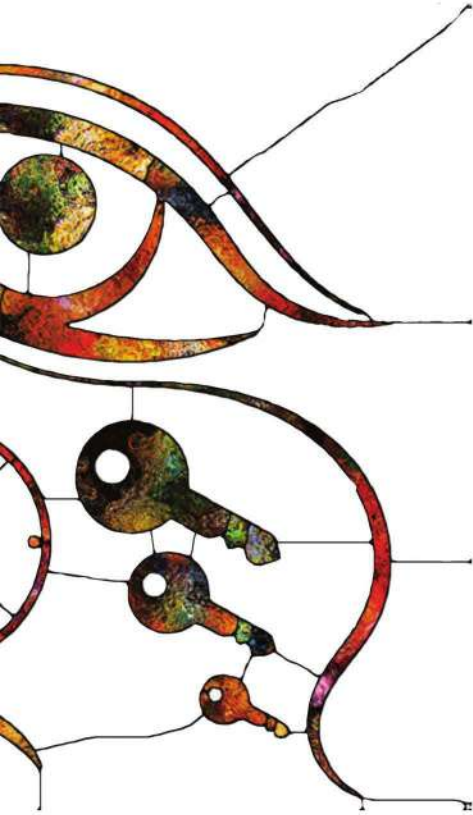
Titus Burckhardt, 1908'de Floransa'da Alman asıllı aristokrat bir ailede dünyaya gelir. Babası ünlü bir heykeltıraş ve amcası Jacob Burckhardt da bir sanat tarihçisidir. Parlak bir zekâ ve sezgiye sahip Burckhardt, ilkokul yıllarından başlayarak ömrünün büyük bölümünü birlikte geçireceği metafizisyon ve mütefekkir Frithjof Schuon'un (Seyh İsa Nurreddin) çocukluk arkadaşısı. Genç yaşta sanatın farklı yönlerine duyduğu ilgi nedeniyle İsviçre ve İtalya'da çeşitli sanat çevreleriyle irtibat halinde olur. İslam sanatına duyduğu ilgi, genç Burckhardt'ı modernitenin hâkim olduğu Avrupa'dan

Fas'ın Fez şehrine taşır. 1934'de Fas'ta İslam'la müşerref olarak İbrahim İzzeddin adını alır. Bu arada Şazeliyye'nin Derkâviyye koluna intisap eder Titus (İbrahim İzzeddin) Burckhardt. Hayatında bir dönüm noktası olan bu hadisenin ardından hem Arapçanın inceliklerine vakıf olma hem de bu beldelede yaşayan Süflilerin esrâreniz irfânına doğru uzun bir yolculukta bulunur. Yolculuk ya da sülûk, nasıl adlandırılırsa adlandırılırsın, Burckhardt'ı kutlu olanın peşinden sürükleyecek ve tadına vardırdı lezzetten bizlere de tattırmak için yoğun bir teffeküre girmesine vesile olacaktır.

Çobanlıktan ilim tahsiline

Burckhardt, sağlığını henüz yitirmemiş sanatı ve bu sanatı ortaya koyanların irfânını yerinde gözlemlemek için Fez civarında çobanlık yapmaktan tutun Karaviyyin Camii'nde geleneksel ilim tahsiline kadar farklı uğraşlar içine girer. Zihni yeni tecrübelerle çalkalanırken, Fez'de birlikte olduğu dervişlerin dillerinden "Fusûs" kelimesini düşürmedikleri dikkatini çeker. Bir gün eline İbn Arabî'nin *Fusûs'u* geçince, sevinç içinde dostlarının yanına çıkagelir. Belki de bir sırta erişmenin hazzıdır Burckhardt'ı bu denli sevindiren. Bir dervişin gülümseyerek söyledikleri, iç burukluğuna neden olmuştur, "*Fusûs'u* idrâk salahiyeti olanlara onu mütala

lazım gelmez, idrâk edemeyenler de zaten mütalaa etmeye ehil değil." Belki de Burckhardt'ın ileride Batılı okuyucular için *Fusus*'u tercüme etmesine vesile olan bu incelikli sözlerdir. Titus Burckhardt, İslam sanatı ve maneviyatına ilişkin telif ettiği eserlerin yanı sıra İbn Arabî'nin *Fusus*'u ve Cîlî'nin *İnsân-ı Kâmil*'i gibi çok sayıda klasik eseri tercüme etmiştir. Kısacası, son yarım asırda Batıda İbn Arabî'ye yönelik ilginin oluşumunda önemli katkı sağladığı açıktır. İlerleyen yıllarda kaleme aldığı *Tasavvuf Talimine Giriş (Introduction to Sufi Doctrine)* isimli eserinde hem bir teorisyen hem de bir pratişyen olarak tasavvufun inceliklerine dair oldukça önemli tespitlerde bulunur Burckhardt.

Sanatın cevheri, İlâhî Cemâldir

Burckhardt'ın en dikkat çeken yönü, okuyucunun dikkatini İslam sanatının modern dönemde üzerinde pek durulmayan niteliklerine yöneltmek olmuştur. Din ya da medeniyetin en zahirî tezahürünün batında olanı kendisine özgü bir biçimde yansıtmaya gerektiğini dile getiren Burckhardt, sanatın da tanımı gereği dışsallaştırmaya olduğu hatırlatmasında bulunmaktadır. Sanatın cevheri güzellik ya da cemâl olduğu için de dışsallaştırılan şeyle ilahî bir nitelikten bahsediyor olduğumuz aklıdan çıkarılmamalıdır. Eserlerinde Gelenek-

selci Ekol'ün önde gelen temsilcileri Guénon ve Schuon'un fikirlerinin özellikle sanat ve maneviyat alanındaki yorumu öne çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Burckhardt'ın dostlarının moderniteye yönelik eleştirileriyle aynı doğrultuda bir söylem geliştirdiğini görürüz.

İslam sanatının ihtişamı: Süleymaniye

Örneğin Burckhardt'a göre modernlerin soyutlamalarında, bilinçaltından gelen akıldışı dürtülere vasitasız ve ferdî bir cevap gözülenebilirken, Müslüman bir sanatkar için soyut sanat ezeli bir kanunun ifadesidir ve elden geldigince kesrette Vahdeti izhar etmektedir. Gönüldâşı Seyyid Hüseyin Nasr onun düşüncelerini teyit edercesine profan anlayışın egemen olduğu her yerde, soyutun dışavurumunun ağırlıklı olarak bir mahiyet kaygısı taşımayan gökdelenler olduğunu söyler. Oysa İslam sanatının dışavurumu, bütün ihtişamlarıyla kutsalı yankılayan Tac Mahal ya da Süleymaniye'dir.

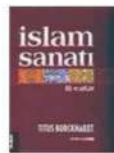
Kutlu olanın ardındaki simya

Bu bağlamda, Burckhardt'a göre göz/kalp aynasından görülebilecek olan kutlu eserlerin ardındaki sembolizm ve simya, hikmetle fennin evliliğinden doğan devasa bir vizyonu da ortaya koymaktadır. Geleneksel sanatların her formunu izah için *İslam Sanatı* gibi eserler kaleme alan Burckhardt'a göre günümüz insanı için görünür olanın tecrübesi, için ve aşkın olana yönelmekten daha kolay erişilebilir bir konumdur. Sanatsever Batılılar Rönesans'tan itibaren özellikle Hint sanatına çeken yön, Batı sanatında sürete/forma karşılık gelen ikonik bileşenleri barındırmazdır. Oysa Doğu sanatında suretin ardındaki sembolizm ve metafizik derinlik, içerdiği değişmez hakikati sezme kabiliyetine sahip olanlara rahatlıkla sunabilir.

Anikonik Sanat

Burckhardt'ın entelektüalitesi ve sezgisel, genelde Doğu sanatının özde ise İslam sanatının veçhine ya da özüne nakşedilen güzelliği keşfetme üzerine kuruludur. Burckhardt'ın deyimiyle anikonik bileşenleri içeren İslam sanatı dağarcığı, suret ve ötesini yani maneviyatın için olduğu mahiyeti hat, tezhip, çini, zillîc gibi sayısız forma açığa çıkarma kapasitesine sahiptir. "Ars sine scientia nihil est" (ilimsiz hüner hiçbir) düsturuyla hareket eden Burckhardt, bir UNESCO uzmanı olarak 1972-1974 yıllarında tüm mesaisini Fez şehrindeki tarihi eserlerin envanterinin çıkarılıp koruma altına alınmasına sarf ederek manevi açıdan beslendiği bu beldeye vefâ borcunu ödemeye çalışmıştır.

Hakikat arayışıyla türlü sarsıntılar ve sıkıntıların bir köşeye sıkıştırdığı yolcular için Titus (Sidi İbrahim İzzeddin) Burckhardt gibi kutlu sanat ve içerdiği kutlu hissi bize ulaştıracak nice hakikat yolcularının yetiştirilmesi temennisiyle... (***)

İSLAM SANATI

Titus Burckhardt
ÇEV. Turan Koç

KLASİK YAYINLAR

DİSTOPYAYA YOLCULUK: TOKYO'NUN SON ÇOCUKLARI

Tokyo'nun Son Çocukları, Yoko Tawada'nın distopik, biraz da klostrofobik bir romanı. Yoko Tawada'nın akademik yaşantısının getirdiği çok yönlü bakış açısıyla da *Tokyo'nun Son Çocukları*'na başlı başına ruh verdiği aşikâr. Roman, uzak bir gelecekte geçiyor olsa da, Tawada yer yer eleştirdiği konular ve yaptığı benzetmelerle mevcut sağlık, eğitim, kültür politikalarına da kahramanları aracılığıyla usulca göndermelerde bulunuyor.

Tarih, coğrafya, biyoloji, antropoloji, astronomi, matematik ve daha fazlasının, -bir de tabii ki, Türkiye'nin son iki haftasına damga vuran 10 yaşındaki kristal çocuğumuz Atakan'ın deyimiyle tüm bilimlerin babası olan felsefeyi unutmayalım- bir araya gelip, gidişattan her dem muzdariپ kehanetlerle kâinatı yorumlamadıkları bir gün bile olmamıştır muhtemelen. Geldi Batlamyus'un dünya merkezli evreni, gitti Kopernik'in Güneş sabiti. Bitki biliminden hayvanata evrilen Lamarck öldü, Darwin doğdu. Sevdâyı meydana getiren zahiri sebepleri sıralarken yükselen nabızları, "Normal olanı kanın bakiyesidir, karaciğerde meydana gelir, bir kısmı kana karışır, bir kısmı dalağa geçer" diyerek düşüren İbn-i Sina kondu, Farabi göçtü. Yerkürenin sırrına bilim de bir yerde çaresiz kaldı. Terkip bu ya; sığındık gönüllere, sızdık harflere. "Bir bahçeye giremezsen durup seyran eyleme. Bir gönül yapamazsan yıkıp viran eyleme" dedi Yunus, her şeye yetti.

Dünya üzerindeki tüm insanların tüketebileceğinden katlarca fazlasını ürettiği halde bir nefesini bile bize koklatmadığı oksijene karşılık Amazon'a mı şaşmalı, vücudumuzun elzem elementlerinin yıldızlardan bozma olduğuna mı? Yaprak kesen karınkaların muazzam mimarlığına mı hayret etmeli, onikiteilli cennet kuşlarına mı? Böylesi bir düzenin parçası olmak cânım seyyaremiz için ne anlam ifade ediyor bilmiyorum. Bütün türlerin bilgeleri toplanıp bir hüküm verse hakkımızda, neticenin bizim için parlak olmayacağı yönünde genel bir kanı var. Otokritliğimiz sağlam, aksiyo-numuz zayıf. Bir kısmımız hem aşırı optimistlerin ütopya-larında hem de pesimistlerin distopyalarında debeleniyor. Az önce kulaklarını çınlattığımız üzere, gidişattan her dem muhtarip kehanetlerle kâinatı yorumlayanlara biraz daha kulak kesildiğimizde uzak gelecekte insanları ürküncü şeyle-rin beklediği olasılığı yüksek. Yine de bilmek pek mümkün

Kitapta, bir dehşetin içinde kendisini karantinaya alan Japonya'ya, meyve krallığı olarak anılan ve şeftalisiyle meşhur Fukuşima'yı da hatırlatıyor. Ülkenin 2011 yılında yaşadığı deprem ve tsunami sonrasında gerçekleşen nükleer felaket, Çernobil'den sonra dünyanın en büyük nükleer faciası olarak anılırken, yaydığı radyasyon, üstünden 9 yıl geçmesine rağmen artarak dünyaya dağılmaya devam ediyor.

değil, belki de insan beyni ve duyuları evrildikçe evrilecek, tanımlar değişecek. İyi, kötü, korku ve umuttan 'eski insanların varoluş sancısı' olarak bahsedecekler. Belki de bu kelimelerin esamesi okunmayacak. Etimoloji yine revaçta olacak ama, 'merak' kendisini hiç eksiltmeyecek; keza insanı distopikleştiren şeylerin hammaddesi bir duygu.

Ölmeyen ihtiyarlar, büyüyen çocuklar

Yoşiro'nun yerinde olmak tüm bu farazlara kısmen son verebilir: Japonya'nın tüm dünyaya kapılarını kapattığı, ihtiyarların bir türlü ölemediği, çocukların büyüüp serpilediği bir zamanda 100 yılı aşkındır yaşamaya tüm kuvvetiyle devam eden Yoşiro'nun... Geçtiğimiz ay, Siren Yayınları'ndan çıkan *Tokyo'nun Son Çocukları*, Yoko Tawada'nın distopik, biraz da klostrofobik bir romanı. Eserin konusundan ziyade, akıcılığını sağlayan en önemli faktörlerden biri, Japon edebiyatındaki pek çok kitabın dilimize çevirisindeki başarısıyla adından söz ettiren Hüseyin Can Erkin kuşkusuz.

Yoko Tawada'nın akademik yaşantısının getirdiği çok yönlü bakış açısıyla da *Tokyo'nun Son Çocukları*'na başlı başına ruh verdiği aşıkâr. Roman, uzak bir gelecekte geçiyor olsa da, Tawada yer yer eleştirdiği konular ve yaptığı benzetmelerle mevcut sağlık, eğitim, kültür politikalarına da kahramanları aracılığıyla sulcu göndermelerde bulunuyor. "Sağlığınız için erken kalkın" diye çıkan haberlerin arkasından "Sabah geç kalkan çocuklar daha çabuk uzuyor" tespiti geliyor. Ara öğün yiyeceklerde iştah sorunundan yakınırken ani bir manevrayla, çocuklara atıştırılmalı verilmezse bunun buhrana yol açtığı analizleri yapılıyor. Yani Yoşiro'nun serzenişlerine dikkat edersek gelecekte değişmeyen şeyler de olacak gibi.

Sonsuzluğun ağırlığı

Bir ülke düşünün, kamusal alanda 40 saniyeden uzun yabancı dilde şarkı söylemek yasak, İngilizce öğrenmek hak getir! Çiftçi alan şehirler 12 yaş üstü çocukları olan aileleri onaylamıyor. Kadınları 55 yaş üzerinde, erkekleri ise kısır-laştırma ameliyatı geçirmiş olmaları şartıyla kabul ediyor. Besinler kolayca zehre dönüşebiliyor, yaşı geçkin ihtiyarlar ağır işlerde çalışabilirken, 10 yaşındaki çocukların dişleri kızırmızı bir ekmegi ısıramayacak kadar kırılabilir, ayakları elli adım yürüyemeyecek kadar celsiz. İşte o çocuklardan biri de Yoşiro'ya 'büyükdede' diyen Mumei. Öksürük tutunca öksüren, yiyecekler yutağında alçalıp yükselinece sadece kusan

ama bunu bir eziyet olarak görmeyen, bildiğimiz anlamıyla 'acı'yı dert etmeyen Mumei... Komşu kızlarının güneş enerjisi ile çalışan bir kaş giysisi giydiğini anlatan Yoşiro'nun durumu mu daha acı, yoksa "Ne kadar güzel bir elbise" diyen Mumei'nin mi? Galiba yerçekimine çoğu zaman yenik düşen ama bunu yaşamın olağan akışı olarak Mumei, kendisinin ihtiyar değil, yüz yaş sınırını geçtiği andan itibaren yürümeye başlayan yeni bir insan türü olduğunun farkında olan, sonsuz yaşamın ağır yükünü sırtlanmış Yoşiro'ya üstünlük sağlar gibi...

Fukuşima çağrışımı

Tokyo'nun Son Çocukları, içeriğinde ele aldığı konular itibarıyla insanda her daim baskın gelen ölüm korkusunun bir yansıması gibi sanki. "Yalnız ölümün çaresi yok" diye düşünürken, Yoşiro'nun, Mumei'nin, Marika'nın, Amama'nın ve başka kahramanlarının hikâyesiyle birlikte "Ölümsüzlük deva değil" diyor. Kitapta, bir dehşetin içinde kendisini karantinaya alan Japonya'ya, meyve krallığı olarak anılan ve şeftalisiyle meşhur Fukuşima'yı da hatırlatıyor. Ülkenin 2011 yılında yaşadığı deprem ve tsunami sonrasında gerçekleşen nükleer felaket, Çernobil'den sonra dünyanın en büyük nükleer faciası olarak anılırken, yaydığı radyasyon, üstünden 9 yıl geçmesine rağmen artarak dünyaya dağılmaya devam ediyor.

Şimdi Fukuşima dendiğinde aklıma bir şey daha gelecek. Tokyo'ya gelen bir bıçak ustasından aldığı bıçakla torununa, portakalın içinde gizlenmiş yaralı özütleri zamanı umut eden Yoşiro'nun sözlerini: Ey portakalın buruş kırış yüzü; ey, daha da içeride dışarıya tek damla sıvı bırakmayan zar! Bu kat kat zarlar yüzünden benim sevgili torunum meyve suyunun tadına varamıyor! (***)

ERTELENEN NOBEL VE TÜRLER ARASINDA SALINAN RAHATSIZ EDİCİ BİR ROMAN

Polonya'nın en saygın edebiyat ödüllerinden olan Nike Ödülü'nün sahibi olan Olga Tokarczuk, 2018 yılında da hem Man Booker Uluslararası Ödülü'ne hem de -bir yıl gecikmeli de olsa- Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Fakat Peter Handke skandalının gölgesinde kaldı.

Şuna hiç kimsenin itirazı olmaz sanırım: Dünyanın en saygın edebiyat ödülü kuskusuz Nobel Edebiyat Ödülü'dür. 1901 yılından günümüze kadar süregelen, köklü bir ödül. Edebiyatseverlerin, yazar ve okur kamusunun yakından takip ettiği bu ödül, 2006 yılında Orhan Pamuk'a, yani ilk kez Türk bir yazara verildi ve Türkiye'de de altı çizili bir dikkate mazhar oldu. Fakat yüz yılı aşkın bir süredir verilen Nobel Edebiyat Ödülü, tarihinde ilk kez bir skandalla gündeme geldi ve 2018 yılında verilmedi. 1935 yılında ödüle layık birinin bulunamaması ve İkinci Dünya Savaşı sırasında da altı yıl boyunca verilmemesinden çok ama çok farklı bir sebeple akamete uğradı: Cinsel taciz iddiaları, akademi üyelerinin istifaları, tartışmalar ve nihayetinde kamuoyunun güvenini sarsmamak adına ödülün iptali.

2019 yılına geldiğimizde, İsveç Kraliyet Akademisi hem 2018 Nobel Edebiyat Ödülleri'ni birlikte ilan etti. 2019 yılının Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan, Avusturyalı yazar Peter Handke oldu. Eserlerinin yanı sıra uç siyasi düşünceleriyle de tanınan, özellikle de Srebrenitsa katliamının baş sorumlusu Sırp lider Miloseviç'e olan desteği ve sevgisi tüm dünyaca bilinen Handke'nin ödül alması bambaşka bir gündem oluşturdu. Birçok yazar, entelektüel ve siyasetçi tarafından yoğun bir tepki alan Nobel komitesinden, altmış bin kişinin imzaladığı bir dilekçeyle, bu ödül kararının geri çekilmesi dahi istendi.

Türk okurunun yeni tanıdığı bir yazar

Tüm bunlar olup biterken, 2018 yılının Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Polonyalı yazar Olga Tokarczuk'un ismi, haliyle, epeyce bir gölgede kaldı...

Polonya'nın en saygın edebiyat ödülleri olan Nike Ödülü'nün sahibi olan Olga Tokarczuk, 2018 yılında da hem Man Booker Uluslararası Ödülü'ne hem de -bir yıl gecikmeli de olsa- Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. 1962 doğumlu Tokarczuk romanları ve öyküleriyle, kırktan fazla dile çevrilmiş bir yazar olmasına rağmen Türk okurunun pek de aşına olduğu bir isim sayılmaz. 2004 yılından itibaren öykü derlemeleri ve en meşhur romanı olan *Koşucular* (Alabanda Yayınları, 2016) Türkçeye kazandırılmış olsa da ismini pek de duyurabilmiş diyemeyiz. Timaş Yayınları tarafından geçtiğimiz şubat ayında yayınlanan ve Neşe Taluy Yüce'nin Lehçe aslından dilimize kazandırdığı *Sür Pulluğunu Ölümlerin Kemikleri Üzerinde* adlı romanıyla yeniden -hatta Nobel'i bir milat sayarsak, bir bakıma ilk kez- Türk okuruyla buluşmuş oldu Olga Tokarczuk.

İsmi, 18. yüzyılın en ünlü İngiliz mistik şairlerinden William Blake'in dünyaca ünlü eserlerinden biri olan *Cennet ve Cehennemin Evliliği*'ndeki bir dizeden alan ve her bölümü Blake'den bir alıntıyla açılan *Sür Pulluğunu Ölümlerin Kemikleri Üzerinde* romanı, kendi dili olan Lehçe'de ilk kez 2009 yılında yayımlanmış. Türkçeye ancak aradan geçen on bir sene sonra kazandırılan bu roman, aynı zamanda 2017 yılında beyazperdeye de uyarlanmış. Yönetmen koltuğunda Agnieszka Holland'ın oturduğu film, 67. Uluslararası Berlin Film Festivali'nin ana yarışma bölümünde Altın Ayı için yarışmak üzere seçilmiş ve İz adıyla Türkiye'de de gösterime girmiş, ama pek ses getirememiş maalesef. (Filmi izledim ve böylelikle hiçbir filmin bir edebiyat eserinin yerini tutamaya-acağı fikrim daha da güçlenmiş oldu.)

İç içe geçmiş birden fazla tür

Bir taşra anlatısı, bir kara komedi, bir polisiye, bir masal, bir gerilim... Kısacası, iç içe geçmiş birden fazla türün ortaya çıkardığı oldukça kendine has bir romanla karşı karşıyayız. Astrolojiye meraklı, yarım asrı devirmiş, bir taraftan William Blake şiirlerini tercüme etmeye çalışan bir İngilizce öğretmeni olan başkarakterimiz Janina anlatıyor bize tüm hikâyeyi. Avcılık, hatta çoğu zaman da kaçak avcılık yapan komşusu Koca Ayak'ın evinde ölü bulunması ile başlıyor her şey. Duruma bakılırsa, boğazına takılıp kalan bir geyik kemiği neden olmuş ölümüne. Peki, olay yerinde hazır bulunan geyikler, kendilerini hoyratça avlayan bu adamdan bir intikam almış olabilirler mi acaba?

Janina Duszejko böyle düşünüyor: Çünkü o hayvanların bunu yapabilecek güce olduğuna inanan, onların haklarını -belki biraz da abartılı bir şekilde- daima savunan, tuhaf, hatta biraz da kaçık ve yalnız bir kadın zaten... Bölüm başlarındaki ürkütücü düşündürücülükteki Blake alıntılarını bu tuhaf başkarakterimizin zihin ve duyguları dünyasıyla birleştirerek başta doğa ve insan ilişkisi olmak üzere yaşam-ölüm, suç-ceza gibi kavramları soru işaretli cümlelere dönüştürüp okurun beyninin bir köşesine bolca asıveriyor yazar.

Duszejko'yu bilgelikle delilik arasında getirip götüran yalnızlığı, onun kendiyile olan eğlenceli konuşmaları, insanlardan

uzaklaşıp doğaya ve özellikle de hayvanlara olan derin bağlılığı, romanın en ana izleşini oluşturuyor diyebiliriz. "Roman yazmak benim için, kendi kendine masal anlatmak gibi bir şey." diyor Olga Tokarczuk, tıpkı bu sözün sahibinin bir izdüşümü gibi okuyabileceğimiz karakterine kendi kendine masallar anlatılarak, bizi en başta da söylediğimiz gibi farklı edebi türlerin bir araya geldiği bir yapının içinde dolaştırmaya başlıyor. Felsefe ile kara mizah bir arada; tabii daha sırada gerilim, hatta polisiye de var...

Koca Ayak'ın evde ölü bulunmasından sonra, köyde birden-bire bir salgın gibi ölümler baş gösteriyor. Vahşice öldürülmüş, bir cinayete kurban gitmiş gibi duran bu insanların ortak yanları ne peki? Bir seri katil mi dolaşıyor etrafta, yoksa gerçekten doğanın, daha doğrusu hayvanların birer intikamı mı tüm bu olup bitenler? Kader, adalet, ayrımcılık, eşitlik ve daha birçok meselemin bu türden bir ölümün silsilesi üzerinden ele alınışı, romanın okurun beynine asıverdiği soru işareti çengellerini daha da anlamlı kılıyor.

Her anlamda oldukça farklı, alışılmadık bir tarza sahip, türler arasında salınan *Sür Pulluğunu Ölümlerin Kemikleri Üzerinde* romanından uzun uzadıya bahsedebilmek pek de kolay değil. (Bir romanı anlayabilmek için okumaktan başka ne gelir ki zaten bir okurun elinden?) Son olarak, şunu gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz ama: Çok seveceğiniz ve aynı zamanda hiç hoşlanmayacağınız, rahatsız edici bir roman var önünüzde; tıpkı insan gibi, tıpkı dünya gibi, tıpkı ölüm gibi, tıpkı hayat gibi, tıpkı kader gibi, tıpkı sizin gibi. (●●●)

SÜR PULLUĞUNU ÖLÜMLERİN KEMİKLERİ ÜZERİNDE

Olga Tokarczuk
ÇEV: Neşe Taluy Yüce

TİMAŞ YAYINLARI 2020

ORKUN GALOLAR

terskarga

** Aslında bir konu var
Neden konuşamayız!*

Bazen düşünüyorum da acaba okuduğumuz kitapların, hemen kolayca ulaştığımız bilgilerin kıymetini biliyor muyuz? Ya da daha doğru bir ifadeyle bu bilgilere ulaşmak için geçmişte türlü sıkıntılarla karşılaşmış, bunun için canlarını feda etmiş insanlara layık bir hayat sürüyor muyuz?

Önümüzdeki ay, türümüzün ilk defa uzaya çıkışının ve dünyanın çevresini uzaydan turlayışının 60. yıldönümü... 9 Mart 1934 yılında doğup, 27 Mart 1968 yılında henüz 34 yaşında hayata gözlerini yuman Sovyet kozmonot Yuri Alekseyevich Gagarin bunu gerçekleştirdiğinde henüz 27 yaşındaymış. Uçağı ile yaptığı rutin bir uçuş sırasında hâlâ gizemini koruyan bir şekilde uçağı düşerek ölmüş.

Elbette konumuz bu değil ama insanlığın, 1500'lü yıllarda matbaanın yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte yaklaşık 500 yılda uzaya çıkmasını sağlayacak bilgilere ulaşması hiç de kolay olmamış. Pek çok insan fikirleri ve yazdıkları nedeniyle çeşitli işkencelere maruz kalmış, idam edilmek ve diri diri yakılmak gibi akıbetlere uğramış. Medeniyetin gelişimi sırasında, tam da burada Freud'un sözünü anmadan geçmek olmaz: "Tarihteki ilk medeni insan karşısındaki mızrakla öldürmek yerine ona küfür etmeyi tercih

edendir."(!) Ya da "Kavga etmek yerine küfredmeyi seçen ilk insan uygarlığın kurucusuydu."(!) Ve yine 1933 yılında Naziler, Berlin'de başlattıkları kitap yakma eyleminde; Marx'tan Freud'a, Jack London'dan Erich Maria Remarque'a, Bertolt Brecht'ten Stefan Zweig'a ve Heinrich Heine'a kadar birçok yazarın kitabını yakarlar. Freud'un kendi kitaplarını da yakmaları üzerine söyledikleri: "Ortaçağ'dan beri epey ilerleme kaydettik, o zamanlarda olsak beni yakarlardı şimdi kitaplarını yakıyorlar."

Keşke olmasa ama örnekler çok fazla... Bunlar arasında belki de en az bilineni, 3 Ağustos 1546 yılında, doğum gününde, kitaplarıyla birlikte 37 yaşında yakılarak öldürülen; matbaacı, yayıncı, kitapçı, çevirmen ve çok renkli bir kişilik olan Étienne Dolet...

Dini konulardan uzak durmak istemesine rağmen Protestanlığın kurucusu Luther'in takipçilerinden rahip Jean de Caturce'un 1532 yılında yakılması üzerine açtığı özgürlük bayrağı nedeniyle kilise tarafından çeşitli cezalara uğramış. Araya giren hatırlı kişiler ve arkadaşları sayesinde bu cezalardan kurtulmuş ta ki evinde yapılan bir aramada Calvino'nun, Olivetano'nun ve Melanto'nun kitaplarının bulunması sonunu getirmiş...

Kitaplardan

"Okuman yazman var mı?" dedik.

"Harfleri tanıyorum da birbirine vuramıyorum" dedi. Okuyamıyordum. Epey kaldı bizimle...

Bir gün "Ne vakit gözü açılacak, ne vakit gerçekleri görecek bu halk" gibisine dertleşiyorduz...

"Baba." dedi, "Bu millette benim gibi, harfleri tanıyor da birbirine vuramıyor."

Bir Gün Tek Başına / Vedat Türkali

"Gideceğiniz yer neresi olursa olsun, başınıza neler gelirse gelsin kitaplara sığınmaktan vazgeçmeyin. Okumak, ruha can verir."

Dünyasızlar /
Kaan Murat Yanık

Dolet'in yargı süreci Paris Parlamentosu'nun kurucularından Alphonse Honoré Taillandier tarafından 1846 yılında yayımlanmış ve daha sonra da Dolet'in bronz heykeli 1889 yılında Maubert meydanına dikilmiş, 1942'deki Alman istilası sırasında heykel sökülmüş ve eritilerek yok edilmiş.

Sokrates'ten Bruno'ya kadar pek çok düşünür ve bilim insanının sonu kötü olmuş. Bu insanlar boşuna ölmediler. İnsanın hikâyesi biraz da meydan okumanın hikâyesidir. Zira fiziki yetersizliğinin üstesinden gelip, diğer türlerin arasında hayatta kalmayı başarmak için gücü yetersizdi. Bunun için aklını kullanır. İnsanı, düşünürler çeşitli şekillerde tanımlamışlar. Kant: "İnsan, mücadeleci bir hayvandır." Bergson: "İnsan, araç yapan bir hayvandır." Albert Camus: "İnsan, itiraz eden hayvandır." Gzalı: "İnsan, tutarsız bir hayvandır." Descartes: "İnsan, konuşan hayvandır." Kant: "İnsan, eleştiren hayvandır."

Mücadele eden, araç yapan, itiraz eden, tutarsız, konuşan ama eleştirmekten geri durmayan... İnsan... Kıymetini bilelim her sözcüğün. Kırmadan, dökmeden düşünelim. Ağzımızdan çıkan her söz ya da öğrendiğimiz her yeni bilgi için; yine insanlık tarihinde bir başka çığır açan, Ay'a inen ilk insan Neil Armstrong'un Ay'a inerken dediği gibi söyleyelim: "Benim için küçük, insanlık için dev bir adım(!)"

bir varmış:

"Artık öyle bir noktaya geldik ki, insanlar şahıslarına yöneltilen bir suçlamayı, mensubu oldukları topluluğun tümüne yöneltilen bir saldırı olarak değerlendiriyor."

Palto / Nikolay Vasilyevic Gogol
(31 Mart 1809 - 4 Mart 1852)

bir yokmuş:

"Asla izin verme
Seni çelişiklere sürüklemelerini!
Cehalete gömülür bilgiler,
Cahillerle tartışmaya girdiklerinde."

Yarat Ey Sanatçı / Johann Wolfgang Von Goethe
(28 Ağustos 1749 - 22 Mart 1832)

Pia Mater

Konuştüğüm bir öğretim görevlisi, roman okumama sebebi olarak kendisine bir şey katmadığı endişesi olduğunu söylemişti. İşte bunun gibi endişe (bence yersiz ama yine var böyle insanlar!) taşıyanlar için harika bir kitap var!

Pia Mater, Serkan Karaismailoğlu tarafından yazılan kitap Elma Yayınevi'nden çıkmış...

Sinirbilimci olan Serkan Karaismailoğlu'nun daha önce yayımlanmış olan *Kadın Beyni Erkek Beyni* ve *Beyinde Ararken Bağışakta Buldum* adlı kitaplarından sonra ilk defa bir romanı okuyucuyla buluşmuş. Kendi deyimiyle Nöro-Roman... İçinde bolca bilim var! Fakat son derece akıcı... Beyin, sinirler ve nöronlar üzerine, merak etmenizi sağlayacak bir kitap.

Bir bilim insanından roman okunur mu diye bir ön yargınız yoksa (ki olmasın!) kesinlikle okunmalı... Karakterlerin isimlerine kadar güzel kurgulanmış bir kitap: Güzel, şaşırtıcı, ilham verici... Hiç bitmesin, istenen kitaplardan...

"Kim, sana 'Sen benim sağ kolumsun' derse, ilk yapman gereken bu kişinin solak olup olmadığını kontrol etmek olsun."

"Bir Afrika kabilesinden şöyle bir söz vardır:

'Köyü tarafından seilmeyen çocuk, sonunda o sevgi sıcaklığını hissetmek için köyünü yakar.'

Yani bugün dünyayı yakanlar, aslında zamanında ihtiyacı olan sevgiyi alamayan çocuklardır.

Başka bir şey değil..."

"Eğer aşık olup olmadığınız konusunda kafanız net değilse tek bir şeyden emin olabilirsiniz. Aşık değilsiniz. Çünkü aşk sorgulamaz. Sadece çarpar. Öyle bir çarpar ki seni yere serer."

"Nerede bir sokak çocuğu görseler kafalarını çevirirlerdi. Çünkü biz bu insanların nöronlarının hissetmek bile istemediği sıkıcı gerçeklerdik..."

"Senin frekansın 60 Hz iken sineğin frekansı 250 Hz'dir. İşte bu nedenle elinde rulo yaptığın gazeteyle bir karasineği öldürmek çok zor... Çünkü senin büyük bir hızla salladığın gazeteyi o sinek, Matrix filminde kurşunların kendisine gelişini ağır çekimde gören Neo gibi görür ve gazeteden kolayca kurtulur."

@terskarga

bilgi@terskarga.com

KAHİR KUVVET SOSYAL MEDYA

yaz-ciz
selahattin demirci
selahattin87demirci7@gmail.com

Gece 03.00.
Banliyö uçlarında sık ağaçların arasında kay-
bolmuş gösterişsiz bir bina görmehtesiniz.

Yapının içi dışından daha nite-
likli... Bir o kadar da ne-
çin kullanıldığı
anlaşılmaz
güç
karmasık
bir yerdi.

Katların muayene masalarında iki kişi yarı baygın yatıyor ve arala-
rında bir paravan vardı. Ve buraya
nasıl geldiklerini hatırlamıyordu?

Saatler öncesi.

ŞİMDİ

İki arkadaşın beyninin
arka kısmından epifiz
bezinin olduğu yere
çip takılmış ve o
çipleri birbirlerine
inili ufaklı
kordonlarla
bağlanmışlardı.

Gençler neden doğa bize öğretir? Çünkü karanlıkta
epifiz bezimiz DMT'yi burada daha çok üretir. DMT
namı diğer ruh molekülüdür.

Önce....

ŞİMDİ

Tarihi 5 Mart 2020.
Ruh bizim anlayabildi-
ğimiz bir şey ise epifiz bezin-
de almış.

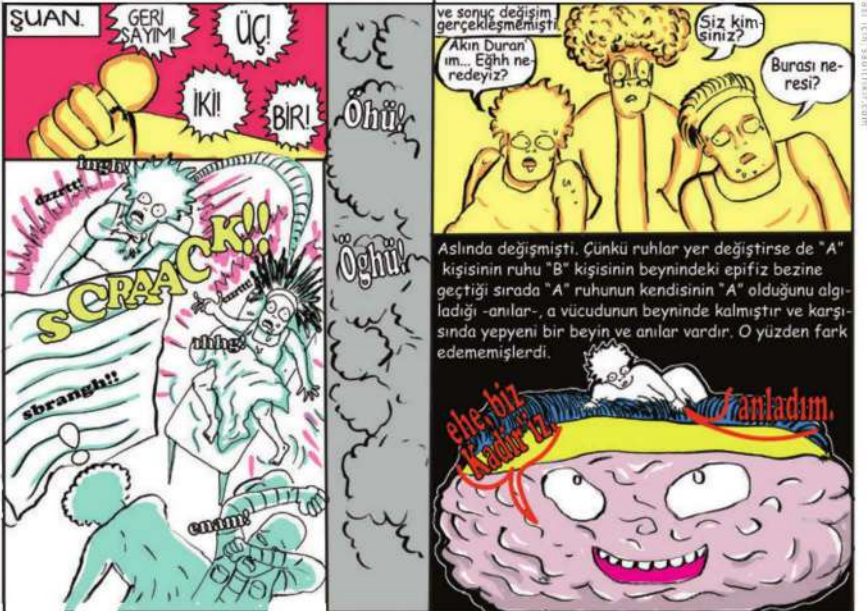
DMT spirit molekül
olmasından dolayı aslında para-
dokstur. Spirit, ruh iç dünyadır.
Molekül ise dış dünya.

Enfusi tefekkür insa-
nın iç alemine yolculuk iken a-
faki tefekkür de dış alemde yıl-
dızları ve ötelere düşünmektr.
O yüzden karşıt değil iç içe
olması doğal bence.

...ve bugün bu iki
insanın ruhlarını takas
edeceğiz.

GÜNCEL

KEREM GÖRKEM

mkgorkem@gmail.com

YAZARA KARŞI YAZAR: BERNHARD'IN ÇIRAĞI

Fatih Balkış ve kitaplarıyla ilgili yazılan hemen her yazıda Thomas Bernhard'ın adı geçiyor, geçmeli de. Yazarın üslubu, tıpkı öteki kitaplarında olduğu gibi, Karaçam Ormanı'nda da handiyse Bernhard'ın metinleri üzerine bina ediliyor. Fakat bu, çiğ bir 'yerel şube' imgesinden çok, hiç tanışmadığı ustasından zanaatını adamakıllı öğrenmiş bir çirağı getiriyor aklı.

Fatih Balkış'ın adı okura yabancı gelmeyecektir. *Fars*, *Yerçekimi* ve *Baht Dönüşü* kitapları Can Yayınları tarafından basılan romancı, dört yıllık bir aradan sonra dördüncü romanını da çıkardı. Bugüne dek hep iyi işlerle karışımıza çıkan Kafka Kitap'ın, ilk Türkçe edebiyat örneklerinden biri olarak sunuldu *Karaçam Ormanı*'nda. Bu noktada İlker Aksoy'un ve eski editörüm Öykü Özçinik'in çabasıyla adeta "diriltilen" Cahide Birgül'ün isimlerini de anmak lazım... Türkçe edebiyat okurunun, bu vesileyle, Kafka Kitap'ı radanna almasını öneririm.

Roman, "Ekim ayının on altısında, PEN International'ın düzenlediği Karaçam Ormanı Buluşmaları'nın üçüncüsüne katılmak için" yola düşen yazar-anlatıcının, söz konusu davet ve yıllar önce terk ettiği ülkesine böylelikle geri dönüyor oluşuyla ilgili bilinçaltı anlatılarıyla başlıyor. Esasında başlıyor demek doğru değil... Zira metnin tümü, yazar-anlatıcının bir zaman sonra karşısında olacak öteki yazarla yer yer konuşup yer yer susarak sürdürdüğü bir tür iletişim anlatısını çağırıyor. Ev sahibi konumundaki kadın yazar, hapse girip

Karaçam Ormanı'nda, "Ekim ayının on altısında, PEN International'ın düzenlediği Karaçam Ormanı Buluşmaları'nın üçüncüsüne katılmak için" yola düşen yazar-anlatıcının, söz konusu davet ve yıllar önce terk ettiği ülkesine böylelikle geri dönüyor oluşuyla ilgili bilinçaltı anlatılarıyla başlıyor. Esasında başlıyor demek doğru değil... Zira metnin tümü, yazar-anlatıcının bir zaman sonra karşısında olacak öteki yazarla yer yer konuşup yer yer susarak sürdürdüğü bir tür iletişim anlatısını çağırıyor.

çıkımsı, bu vasıtayla bir çeşit sürgüne mecbur bırakılmış ve kendini Karaçam Ormanı'ndaki bu sığınakta unutmus. İssiz orman köyündeki bu "remote" yaşamı istenir kılının yalnızca politik meseleler olmadığı zamanla anlaşılacak ama daha mühimi, yıllar önce dışa-göçmüş davetli yazar ile ev sahibinin kaygı, korku ve heyecanlı birbirlerinden çok uzakta duran iki paralel çizgi gibi görünecek.

"Ah bu Karaçam Ormanı, demişti kadın yazar. Ormanda her şey toprağın bir parçası, başlangıcın ve sonun aynı anda var olduğu, hep bir başlangıçlar ve sonlar katmanları. Yapraklar, çalılar, çiçek tozları, her şeyin üzerini örten hafif bir sis bulutu. Orman kendi kendisinin efendisi. Ormanda bizi nasıl bir duygunun sarmaladığını anlayamayız. Hem güvendedizdir, hem de tehlikelere açığızdır. Zararsız bir hayvan, sözcğelim bir geysik görmek çizimi feralhatır. Aslında korktuğumuz şey hiç görmediğimiz yurtcu hayvanlardır."

İnziva ve kolektif üretim mekânı olarak K. kasabası

Ev sahibi yazarın Witold Gombrowicz saplantısı -herhalde yanlış bir ifade olmayacaktır- bir noktadan sonra romanın ana hatlarından biri haline geliyor. Öyle ki, uzun zamandır 'yazmadığı' Gombrowicz hakkındaki kitabın evrenini konuk yazara açıyor. Bir yazarın, henüz bitirmediği kitabından daha mahrem nesi olsun da paylaşsın? Bir "yazara karşı yazar" diyalogu olarak sürmesini tahmin ettiğimiz metin, okuru, kendi sürgününün izini Gombrowicz'in günlükleri ile sürdürdüğünü anladığımız kadın yazarla yana yana yürüyen bir kulak olarak yazar-anlatıcının aktarım aracına dönüşerek şaşırtıyor.

Okur nezdindeki bir diğer olası şaşkınlık, romanın hemen başında anlatılan Karaçam Ormanı Buluşmaları'nın detayıyla ilgili. Yazar-anlatıcı, bu buluşmanın sonunda içeride-dışarıda temali bir metin üretmesi gerektiğinden bahsediyor. Bir de üçüncü bir yazardan... Aralarına sonraki sabah katılacak olan öbür yazar ve ev sahibisiyle bir hafta geçirecek. Anlıyoruz ki, ülkenin "orta batısında" olarak tarif edilen K. kasabası bir inziva ve kolektif üretim mekânına dönüşecek. Gelgelelim, kadın yazarın zihninden taşıp da gelen Gombrowicz'ten başka bir "öbür yazar" belirmiyor. Ve belki

de gün bitmediğinden, yani o bir hafta geçmediğinden olacak, okur, elinden tuttuğu *Karaçam Ormanı'nda* adlı roman-dan başkaca bir içeride-dışarıda temali metne rastlamıyor.

"Yazdıklarım yeter, diyorum kendi kendime, anlattıklarım, hikâyelerim, kurduğum dünyalar bir yerlerde kendi ayakları üzerinde duruyor, ama devam edemeyeceğim, diyorum. Sonra ne oluyor biliyor musun? Karaçam Ormanı'nın aslında o kadar da güvenli olmadığı geliyor aklıma. Kuytularındaki o tuhaf işaretlerin sanki bana bir şeyler anlatmaya çalışması kanımı hızlandırıyor, daha fazlasını yapabileceğimi düşündürüyor. (...) Başlangıçta yani Karaçam Ormanı'na ilk gelişimde bir daire çizeceğimi düşünüyordum, yani başlangıç noktasına geri döndüğümde yolculuğum tamamlanmış olacaktı ve ben yeniden, romanım biter bitmez şehre geri dönecektim."

Fatih Balkış ve kitaplarıyla ilgili yazılan hemen her yazıda Thomas Bernhard'ın adı geçiyor, geçmeli de. Yazarın üslubu, tıpkı öteki kitaplarında olduğu gibi, *Karaçam Ormanı'nda* da handiyse Bernhard'ın metinleri üzerine bina ediliyor. Fakat bu, çığ bir "yerel şube" imgesinden çok, hiç tanışmadığı ustasından zanaatını adamakıllı öğrenmiş bir çırağı getiriyor aklı. Bir çırak olarak yazar, *Yerçekimi*'nden bu yana yazdığı her metinde ustalığa bir adım daha yaklaşıyor. Türkçeyi apacık, tüm imkânlarıyla kullanmanın yanında, zihnini odalarının kapısını birer birer aralıyor. (***)

KARAÇAM ORMANI'NDA

Fatih Balkış
KAFKA KİTAP 2019

ARALIK KALAN SON PERDE

Furuğ Ferruhzad'ın hayatına sinema, İbrahim Gülistan ile tanışmasıyla girdi. Furuğ şüphelerle alındığı film şirketinde hemen yeteneklerini kanıtladı ve İran'ın en şiirsel belgeseli *Ev Karadır*'a imza attı.

İran edebiyatında ve özellikle İran şiirinde, erkek egemenliğine karşı kadın rüzgarının ilk estiren şairin sinemaya giriş macerasının ilk perdesi, iki arkadaş tarafından bir partide İran sinema dehasına önerilmesiyle başlar. Bu sabit fikirli, dik başlı ve dahi adam, hakkında pek de iyi şeyler konuşulmayan bir kadını işe alırken tereddüt eder ve bu tereddüdünden iş arkadaşına söz eder.

İran'ın en güçlü sol partisi Tude'nin etkin bir üyesi olan İbrahim Gülistan siyasi faaliyetleri bırakmış ve petrol şirketinin reklam işlerini yapmaya başlamıştır, bu nedenle sol camiadan arkasından epeyce konuşulur. Eşini aldatarak 'Günah' şiirinde bu aldatmanın hazzını anlatan ve herkesin tepkisini üzerine çeken şair Furuğ ile İbrahim Gülistan'ın yolları Gülistan stüdyosunda kesişir.

Furuğ için farkındalık zamanı

Furuğ'un macerasının önemli değişimlerinden biri montaj masasına geçmesiyle başlar. Furuğ'u işe alıp almamak konusunda tereddüt eden İbrahim Gülistan, kısa zamanda onun çok yetenekli bir sanatçı olduğunu fark eder, petrol şirketinden sipariş aldığı dört bölümlük belgeselin montajını Furuğ'a verir.

Furuğ, film montajında da edebiyatta olduğu gibi başarılı olduğunu kanıtlar. İbrahim, Furuğ'u, masraflarını Gülistan filmi karşıladığı bir montaj eğitimi için İngiltere'ye gönderir. Bu montaj eğitimi Furuğ'un macerasında yeni bir perdenin açılmasını sağlar. Furuğ bu eğitimden döndükten sonra petrol şirketinin sipariş ettiği belgesellerden biri olan *Bir Yangın* filminin montajını bitirir. Bu belgesel petrol şirketi tarafından fazla şiirsel bulunup kabul edilmese de İran'ın ilk uluslararası ödülünü kazanır.

Bu eğitimden farkındalığı ve duyarlılığı artmış olarak dönen Furuğ, başka konularla ilgilenmeye, onlar üzerinde çalışmaya koyulur. Belgesellerden birinin setinde yer alır, ilk yönetmenlik denemesini yapar. Bunlarla birlikte Gülistan film Keyhan dergisine kısa reklam filmleri de çekmektedir. Meşhed'de bir cüzam hastanesi açılacaktır, Keyhan dergisi bu açılışın bir video hazırlanmasını ister. Ekip gider, çekimi

yapıp döner. Cüzam hastanesinden gelen görüntüleri Gülistan izledikten sonra bundan bir belgesel yapma önerisini cüzamılar yardım deneghi başkanına iletir. Teklif kabul edilir, böylece Gülistan şirketi insani nitelikleri ön planda bir belgesel yapma amacıyla işe başlar.

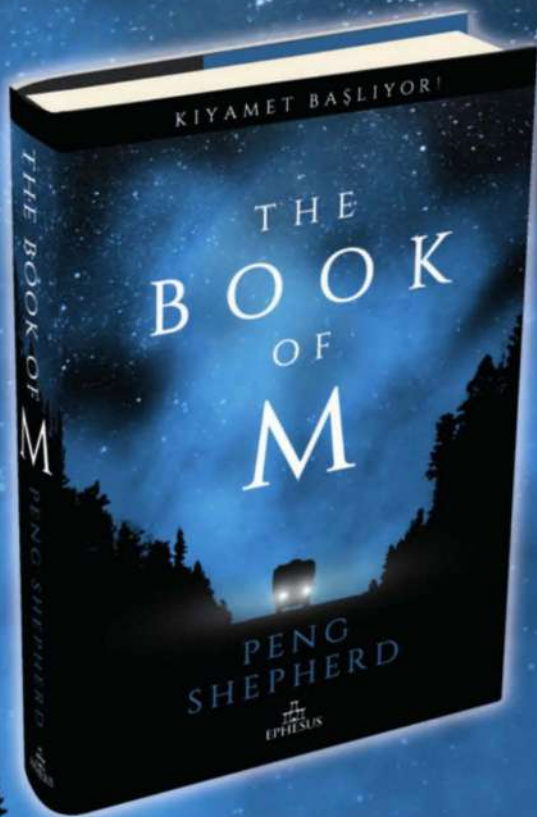
Furuğ liderliğinde altı kişilik ekip cüzam hastanesine gönderilir ve orada on iki gün kalırlar. İlk iki gün ekip sadece mekâna alışmaya çalışır. On iki gün boyunca cüzam hastalarından hiç korkmadan, tiksinden onlara dokunarak, *Ev Karadır* filmindeki sahneleri çekmiştir Furuğ. Her şey olduğu gibi çekilmiştir. On iki günden sonra Furuğ ve ekip cüzamhaneden ayrılırken Furuğ, kolyesini, bilekliğini ve ekibin elinde kalan bütün parayı cüzam hastalarına vermiştir ve oradaki hastalardan bir çiftin çocuğunu evlatlık almıştır. Furuğ ölene kadar oradaki hastalarla mektuplaşmayı sürdürür. Hâlâ İran'ın en önemli ve şiirsel belgeseli sayılan *Ev Karadır*, prestijli Sight and Sound sitesinin 2012 yılında yaptığı dünyanın en iyi belgeselleri sıralamasında ilk sıralarda yer almıştır.

Bu film, 1963'te yapıldığı yıl Tahran Sinemacılar Birliği'nde ilk kez gösterilir ve çok sert eleştiriler alır, akabinde ilk defa sinema eleştirmenleri bir belgesel film üzerine eleştiri yazırlar yazarlar dergilerde. *Ev Karadır* Almanya'da, Oberhausen film festivalinde 1964'te en iyi belgesel film ödülünü kazanır ve Furuğ'un ölümünden sonra bir saygı duruşu olarak festival *Ev Karadır* filmiyle açılır. Furuğ Ferruhzad adına festivale bir ödül konur.

Furuğ yaşarken bununla ilgili İtalyan yönetmen Bertolucci ile yaptığı röportajda şu açıklamayı yapmıştır: "Ben orada sadece cüzamhaneyle ya da cüzam hastalarıyla ilgili bir film yapmak isteseydim bu çok sınırlı bir film olurdu ama o mekân benim için, yaşadığımız dünyanın küçük bir örnektir."

Furuğ'un hayatı, düşündüğü ve kardeşi Feridun'a yazdığı gibi maalesef ki çok erken sona erer. Yine Feridun'a, İran'daki kadınların, İran'da kadın olmanın zorluklarını ele alan, 100 sayfa olduğunu belirttiği bir senaryodan söz eder ancak bu senaryonun başına ne geldiği, nerede olduğu bilinmemektedir. Furuğ'un hayatı da ucu açık biten bir filmdir, yapmayı tasarlayıp yapamadığı filmlerin, tiyatro oyunlarının, şiirlerin gölgesiyle kararmıştır sahne ışıkları. (Devamı)

KIYAMET BAŞLIYOR!

KİTAPLARDA KENDİMİZİ ARAMA SANATI: BİBLİYOTERAPİ

Kapaklarını sevdiğimiz kitaplar, metroda yanımızdaki okurken gözümüzün kaydığı satırlar ve sevdiğimiz birisinden duyduğumuzda okumak için sabırsızlandığımız kitaplar... Hepsi bibliyoterapiye dahil midir? Okumak bizi iyileştirecekse yazarları kim iyileştirmeli diye düşünüyorum. Yazmanın da terapi yerine geçtiğini duymuştum bir yerlerden.

Kitapların dünyasına yaptığımız yolculukları düşünmeye başlayalım. Önce kitapların oluşma sürecini sanki ilk defa öğreniyormuşuz gibi hatırlamamız iyi olabilir. Zihnimizde beliren düşünceler olgunlaşınca onları harflerle kelimelere dönüştürürüz. Kelimeler sözcükler halinde ağzımızdan dökülür, uzun bir konuşma halini alır. Konuşmaya dökülmeden önce bir kağıdın üzerine serilir, bu elektronik olarak yapılabileceği gibi konuşulduktan sonra da olabilir, içimizi dolduran düşünceler böylelikle kamusal bir nitelik kazanmaya hazır. Yeterince kelime bir araya geldiğinde yayın dünyası bunların diğer insanlar tarafından okunmaya değer olup olmadığına karar verir. Bu süreci yazarın kendisi de üstlenebilir ama genelde yayıncı katmanı sürecin yürütücüsüdür. Diğer insanlar kafalarındaki düşüncelerin cevaplarının ötekilerin beyinlerinde olup olmadığını anlamak, sorularına daha önce verilmiş cevapları görmek veya aynı soruları soran insanlarla karşılaşmak için kitapları okurlar. Kültürler arasındaki geçişkenlik hemen hemen böyle bir süreçle sonuçlanır. Karşımıza kocaman bir yazı dünyası çıkar. Bu sürecin içinde kuşkusuz kurmaca bir oyuna dönüşür.

Kitapların büyüğü evreni terapi yerine geçer mi?

Şimdi başımızın sıkıştığı veya canımızın sıkıldığı bir anı düşünelim. Kitaplara marucaat ediyoruz. Rus edebiyatından ya da modern Japon edebiyatından bir eseri seçtik ve okumaya başladık. Hayatımızda karşılaştığımız durumlarla muhatap olan sadece biz değiliz. Rahatladık ve kitabı etrafımızdaki kişilere de tavsiye ettik. Tüm bunları yapar-

ken içimizde tanımını yapamadığımız bir duygu belirdi. Şimdi açıklamanın zamanıdır: Bibliyoterapi yaptınız. Kendi kendinizi kitaplarla iyileştirmeye çalıştınız ve belki de bunu başardınız. Tatminkar bir sonuçla karşılaştıysanız tekrar yapma ihtimaliniz artıyor. Başka kitaplarla başka yolculuklara çıkacaksınız. Bibliyoterapi tanımına ilk olarak Yeni Delhi'den bir İngiliz gazetesinin köşesine yazısını gönderen yazar sayesinde tanıştım. Bir kitapsever olarak kitapların büyüğü evrenini bir terapinin aracı haline getirme düşüncesi irkitti. Kitaplar bizi iyileştirmeye yarar mı yararmalı mı? Cevapları mı vermeli yoksa yeni sorular mı yerleştirmeli zihnimize? Bu sorular için kendimle mücadele ederken sosyal medya üzerinde yazıya döktüm düşüncelerimi. Kıymetli bir psikiyatristimiz bibliyoterapinin tamamlayıcı bir terapi yöntemi olarak işe yaradığını yazdı. Kitapların rehberliğinde içine düştüğümüz kuyulardan çıkmamız mümkün olabiliyormuş. Kişisel gelişim veya sağlıklı beslenme kitapları değil sadece, dünya klasikleri de bu yolculuktaki arkadaşlarımız arasında.

Kişisel boyuttan toplumsal katmana geçtiğimizde kitapların dünyanın geleceğini şekillendirmede hatırı sayılır bir yer tuttuğunu kabul etmemiz gerekir. Gutenberg'in oluşturduğu matbaa galaksisi bu süreci hızlandırdı. Düşüncelerin olgunlaşma ve yayılma süreçleri tarihte hiç olmadığı kadar hızlandı. Yazarların zihninden çıkan düşünceler milletlerin bibliyoterapisi haline geldi. Dostoyevski öldüğünde çalkantılar içindeki Rusya'yı bir araya getiren bu ortak duyguyu belki.

Şu ana kadar dünyanın farklı şehirlerinde gezdiğimiz kitapçıları, dillerini bilmediğim kitapların arasında ne aradığımızı

Millet Kütüphanesi Ankara'da kapılarını açıyor. Tüm Türkiye, ülkenin bu en büyük kütüphanesinin açılmasını dört gözle bekliyormuş meğer. Neredeyse göğe değecek şekilde tasarlanmış kütüphane; Türkiye'nin belki de en büyük bibliyoterapi merkezi olmaya aday. Kafamızdaki kelimelerin, birbirimiz hakkında düşündüklerimizin tamamı raflara yerleştirilmiş durumda. Türkiye'nin çektiği sancılardan cevabı belki de raflar arasında dolaşan kişilerin bulacağı satırlarda gizlidir.

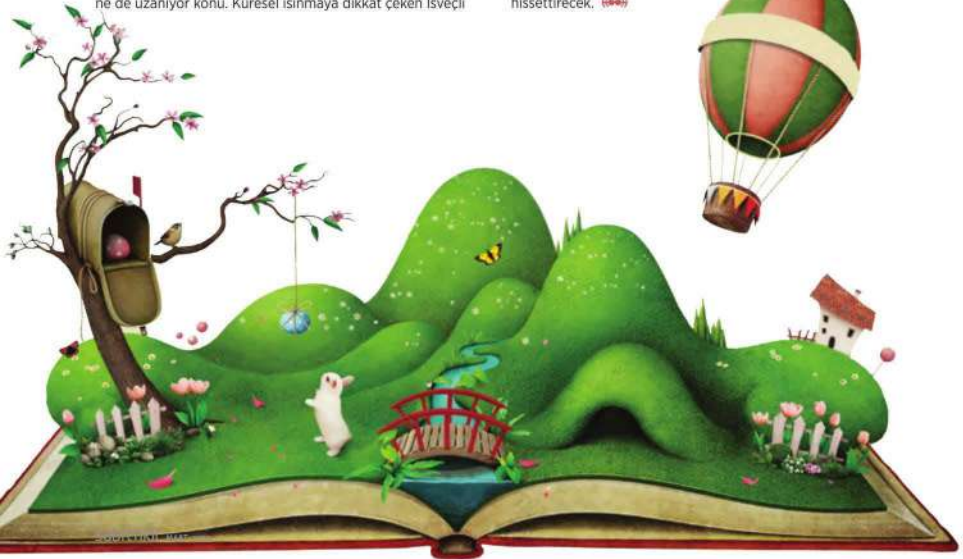
bilmediğim yolculukları nereye yerleştirmem gerekiyor? Kapaklarını sevdiğimiz kitaplar, metroda yanımdaki okurken gözümüzün kaydığı satırlar ve sevdiğimiz birisinden duyduğumuz için okumak için sabırsızlandığımız kitaplar... Hepsi bibliyoterapiye dahil midir? Okumak bizi iyileştirecekse yazarları kim iyileştirmeli diye düşünüyorum. Yazmanın da terapi yerine geçtiğini duymuştum bir yerlerden.

Orada olduğunu bilmek bile güzel: Millet Kütüphanesi

Sonra üzerime yuvarlanarak gelen bir haber: Okumayı çok seven 10 yaşında bir çocuk. Öyle böyle değil, felsefe kitaplarını yemiş yutmuş, büyümüş de küçülmüş birisi. Herkes onu konuşuyor, muhtemelen kısa süre sonra yerini başka bir harika çocuğa bırakacak ama okuma üzerine konuştukları video tüketicilerinin iştahını kabartıyor. İşte bu diyor herkes, bu çocuklardan biraz daha olsa bakın görün siz ülkeyi bekleyen geleceği. Kitaplar üzerine konuşmak kadar kitaplar üzerine konuşanlar hakkında konuşmak da terapinin bir parçası olmalı. Herkes kitap okumanın faydeleri üzerine konuşurken bunun küçük çocuğun gelişimi üzerine etkilerine de uzanıyor konu. Küresel ısınmaya dikkat çeken İsveçli

öğrenci aktivistin okulu kırması gibi filozof çocuğumuz da okulun kendisini zihnen beslemede yetersiz kaldığını ifade ediyor.

Kamusal alanda herkesin katıldığı bir bibliyoterapi seansına dönüşen gündemin içine başka bir haber yerleşiyor. Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi Ankara'da kapılarını açıyor. Tüm Türkiye, ülkenin bu en büyük kütüphanesinin açılmasını dört gözle bekliyormuş meğer. Neredeyse göğe değecek şekilde tasarlanmış kütüphane; Türkiye'nin belki de en büyük bibliyoterapi merkezi olmaya aday. Kafamızdaki kelimelerin, birbirimiz hakkında düşündüklerimizin tamamı raflara yerleştirilmiş durumda. Türkiye'nin çektiği sancılardan cevabı belki de raflar arasında dolaşan kişilerin bulacağı satırlarda gizlidir. Dünya düşüncesinin, edebiyatının kütüphanelerde şekillendiğini düşünecek olursak haksız bir beklenti değil. Vatan düşüncesinin bayraklarından Namık Kemal'in düşüncelerinden önemli kısmının Britanya Müzesi'nin okuma salonunda şekillendiğini biliyoruz. Şimdi ise vatan topraklarında böyle büyük bir kütüphane var. Belki hepsini okuyacak kadar zamanımız ve enerjimiz olmayacak ama kitapların orada olduğunu bilmek bile bize kendimizi iyi hissettirecek. **(Göz)**

IVO ANDRIÇ, NASREDDİN HOCA FIKRALARINI OKUMUŞ MUDUR?

Bosna sınırları içerisindeki Travnik'te doğup büyümüş Sırp yazar İvo Andriç, en çok Drina Köprüsü adını taşıyan muhteşem eseriyle tanınıyor. Nobel Edebiyat Ödülü'nü de kazanan yazarın, geçen ay Türkçeye kazandırılan dokuz hikayelik Sinan'ın Tekkesinde Ölüm isimli kitabını okuduğumda aklıma bizim Nasreddin Hoca ve yazarın Hoca fıkralarını okuyup okumadığı geldi. Zira Andriç'in, Travniklilere has bir hikâye olarak tanımladığı 'Vezirin Filinin Hikâyesi' başlıklı kitabın ilk hikâyesi, çok bilinen bir Hoca fıkrasının Balkanlara uyarlanmış hali.

Nasreddin Hoca, Beylikler devri Anadolu'sunun en bilge karakterlerinden birisi. Ona izafe edilen fıkralar yediden yetmişe hemen herkesin neşe kaynağı, aynı zamanda tasavvufi felsefi manalar da içeren bu fıkralar hem güldüren hem de düşündürüp ders veren türden. Hoca'nın en meşhur fıkralarından birisi ise, her ne kadar aynı dönemde yaşamasalar ve biraz da anakronizm içerse de, Timur'un Anadolu'ya geldiği sırada yanında getirdiği fil ile Nasreddin Hoca ve Akşehirililerin maceralarının anlatıldığı fıkra. Mustafa Özcelik'in Nasreddin Hoca adını taşıyan (İstanbul: Nar Yayınları, 2015) kitabında yer alan rivayete göre;

"Timur, Akşehir'e bir erkek fil getirmiş. Başboş gezen fil, ekili alanları silip süpürmüs. Bağlara bahçelere zarar vermiş. Üstelik filin yiyeceğini de Akşehirililer karşılıyormuş. Kısacası fil, ahalinin başına bela olmuş. Akşehirililer dayanamayıp hocaya gitmişler:

- Hoca Efendi, demişler. Timur'a ancak sen söz geçirebilirsin. Şu işi bir halletsen.
- Haklısınız, demiş hoca. Yarın benimle birlikte on on beş kişi gelsin. Birlikte Timur'a gidip derdimizi anlatalım.
- Ertesi gün, Hoca önde Akşehirililer arkada yola koyulmuşlar. Timur'un çadırına yaklaştıklarında Hoca ardına dönüp bakmış ki kimseler yok. Hepsini korkudan kaçıp geri dönmüşler.
- Timur, Hocayı görünce:
- Hayrola Hoca, demiş. Bir isteğin mi var?
- Efendim, demiş Hoca, biz, filinizi çok sevdik. Ama zavallı hayvanın yalnızlıktan canı sıkılıyor, rica etmek de dışısını de getirseniz".

Vezirin Filinin Hikâyesi

Drina Köprüsü adını taşıyan muhteşem eseriyle tanınan ve Nobel Edebiyat Ödülü de kazanan; Bosna sınırları içerisindeki Travnik'te doğup büyümüş Sırp yazar İvo Andriç'in geçtiğimiz ay Türkçeye tercüme edilen ve dokuz hikâyeden oluşan Sinan'ın Tekkesinde Ölüm isimli kitabını okuduğumda aklıma bizim Nasreddin Hoca geldi. Kitabın ilk hikâyesi, Andriç'in, Travniklilere has bir hikâye olarak tanımladığı 'Vezirin Filinin Hikâyesi' başlıklı hikâyeye aslında tam da Nasreddin Hoca'nın yukarıda aktardığım, Timur'un fili fıkrası ile neredeyse tamamen örtüşüyor. Sadece kişiler, dönem ve coğrafya değişmiş. Nasreddin Hoca'nın hikâyesi 1402'de

İvo Andrić'in, ustalığı, akıcı dili, muhteşem betimleme gücü bu kitabında da kendisini gösteriyor. Balkan coğrafyasında farklı milletlerin ve dinlerin bir arada yaşama tecrübeleri, gündelik hayat, şehir hayatı ile kırsal hayatın karşılaştırılması, örf ve adetler, Osmanlı Devleti'nin yıkılış döneminde Bosna merkezli yaşanan sancılar bütün detaylarıyla ve muhteşem bir üslupla ortaya konulmuş.

Timur'un Anadolu'ya gelip Ankara Savaşı'nda Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezid'i mağlup etmesinin öncesi veya sonrasında Akşehir'de geçiyor. Akşehir ahalisi, Osmanlı topraklarında gazabı dillere destan Emir Timur'dan korktuğu için, rivayete göre onun getirdiği şımarık filin aç gözlülüğünden ve çarşı pazara verdiği zarardan bıktıkları halde, bir türlü huzuruna çıkıp sükayet edemiyorlar. Nihayet ahalî toplanıyor, içlerinden onları seçiyorlar, başlarına da hem bilgeliği hem de nüktedanlığı ile tanınan Nasreddin Hoca'yı getiriyorlar.

Hikâyenin devamını farklı bir coğrafyada ve farklı isimler üzerinden, bu defa Andrić'in betimlemeleri üzerinden sürdürüelim. 'Vezir'in Filinin Hikâyesi'nde olayın geçtiği yer, Bosna eyaletinin yönetim merkezi olan Travnik. Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da günden güne kan kaybettirdiği 1820 yılında gerçekleşen bu hikâyenin korku salan yönetici tiplemesini ise Bosna valisi olup aynı zamanda kâğıt, sümen ve sekiz yüz çeşidi geçen kamış koleksiyonuna sahip Celâleddin Paşa temsil ediyor. Halkın neşe kaynağı, nüktedan karakter ise, Travnik çarşısında bir ipek dükkânının sahibi olan Aljo Kazaz. Buradaki hikâye de Nasreddin Hoca'nın hikâyesinin aynısı. Bosna'ya vali tayin edilen Celâleddin Paşa bir süre sonra yönetim merkezi olan Travnik'e bir fil getirir. Zaman içerisinde bu fil esnafı canından bezdirir. Ahalî filin taşkınlıklarından, ortalığı kırıp dökmelerinden bıkmasına rağmen korkularından bir araya gelip valiyi durumu anlatmaya cesaret edemezler. Nihayet on kadar esnaf, Aljo Kazaz'ın önderliğinde her ne pahasına olursa olsun durumu valiyi anlatmaya karar verirler. Ancak kalabalık yolda birer ikiye azalır, nihayet onun en büyük destekçisi olan Tosun Ağa da vezirin konağının bulunduğu tepeye çıktıkları sırada ortadan kaybolunca Aljo tek başına kalakalır. Uzun hikâyenin kısısı bu badireyi atlatır ancak kendisini yarı yolda bırakan ahalîye de bir ders vermeyi ihmal etmez. Onlara Paşa'ya şunları söylediğini belirtir:

"Pek kıymetli Paşam, ben buraya bütün çarşı adına gönderildim. Başınızı ağrıtmak değil niyetim, yalnızca sekreter efendiden, nasıl desem, size bir dileğimizi ve ricamızı iletmesini istemek için buradayım; sizin bu filiniz, deyim yerindeyse, kentimizin iltiharı ve güzelliği oldu ve bu filden en azından bir tane daha getirseniz çarşıdaki herkes bahtiyar olacak. Bu sayede bütün Bosna bize imrenecek ve hayvan da böyle yalnız ve arkadaşsız kalmayacak. Çünkü onu kendi hayvanlarımızdan çok sever olduk. İşte size bütün çarşı adına bunları söyleyem, bu ricayı iletmem için yolladılar beni, tabii yine de ne yapacağınızı en iyi siz bilirsiniz. Yalnızca eğer üç dört tane daha sipariş ederseniz, bu biz çarşı ahalisine hiç yük olmaz. Ve başka bir şey işitirseniz de inanmayın, bunlar ancak çarşıda bizim selamı sabahı kestığımız kötü kalpli, yalancı

insanların sözleri olacaktır. Böyle birden karşınızda bittiğim için de beni bağışlayın."

Görüldüğü üzere, bu fıkra başından sonuna Nasreddin Hoca'nın Timur ile hikâyesine bir atıftır. Zorbalığıyla tanınan Celâleddin Paşa'nın beyaz bir toz içerek kendisini zehirleyip intihar etmesi ile son bulan hikâye, sanki Timur'a yenildikten sonra parmağındaki yüzükte bulunan zehir içmek suretiyle hayatına son verdiği rivayet edilen Yıldırım Bayezid'e, diğer bir deyişle yine 1400'lü yılların başına bir gönderme gibi okunabilir. En azından benim zihnimde bunu çağırırdı.

Akşehir'den Balkanlara

İvo Andrić'in bu hikâyesi Nasreddin Hoca fıkralarının sadece Anadolu ve Azerbaycan sahasında değil, aynı zamanda Osmanlı hâkimiyeti altında yüzyıllar boyunca İslam kültürünün kök saldığı Balkan coğrafyasında da okunduğunun ve halk tahayyülünde önemli bir yere sahip olduğunun en somut ifadesi. Anlaşıldığı kadarıyla bu coğrafyanın bir ferdi olarak İvo Andrić de Nasreddin Hoca fıkralarını okumuş, bu fıkralardan -en azından bir tanesinden- etkilennmiş ve Vezir'in Filinin Hikâyesi başlıklı hikâyesinin kurgusunda bu fikrayı merkeze yerleştirmiş.

İvo Andrić'in, ustalığı, akıcı dili, muhteşem betimleme gücü bu kitabında da kendisini gösteriyor. Balkan coğrafyasında farklı milletlerin ve dinlerin bir arada yaşama tecrübeleri, gündelik hayat, şehir hayatı ile kırsal hayatın karşılaştırılması, örf ve adetler, Osmanlı Devleti'nin yıkılış döneminde Bosna merkezli yaşanan sancılar bütün detaylarıyla ve muhteşem bir üslupla ortaya konulmuş. İvo Andrić, gelenek ile bugün arasında muhteşem bir köprü kurarak, ders niteliğindedir pek çok öneride de bulunmuş okuyucuya. Zaman zaman kendi içinden yetiştirdiği toplumu, bencillikleri, zenginliğin verdiği gururu, vurdumduymazlıkları acımasızca eleştirmiş. Bosna'nın en zeki insanların Travnikliler olduğunu söylerken bir taraftan da onları hicvetmekten geri kalmamış. Keyifle okuyacağınızı düşündüğüm bir eser. (***)

SİNAN'IN TEKKESİNDE ÖLÜM

Ivo Andrić
Çev. Müge Günay

İLETİŞİM YAYINLARI 2020

OKUR ŞİİRE DÂHİL: EREN SAFİ'NİN ŞİİRLERİ

Eren Safi, gündelik hayatın akışında normal karşıladığımız birçok durum; taşıdığımız inanç ve düşünceler; o inanç ve düşünceleri dışa vurma, ifade etme, savunma şeklimiz; o inanç ve düşüncelerin eylemlerimize yansıma biçimi vb. başta olmak üzere hemen her şeyi kendisini de ayırt etmeksizin şiirlerinde eleştiri konusu edinir rahatça.

1977 doğumlu bir şair Eren Safi. Şimdilik yayınlanmış iki şiir kitabı var: *Kamaşır* ve *Twitter Tepesindeki Okçular*. *Kamaşır* toplamında yer alan Mürsidim Kocakarı ve Bir Kişi Bomba şiirleri özel şiirler sayılabilir. Bu şiirler gerek *Kamaşır*'daki gerekse ikinci kitap olan *Twitter Tepesindeki Okçular*'daki bir muhabata doğrudan söyleyişe dayalı ve bu yüzden kimilerinin retorik diyebileceği. Eren Safi'nin ise siyasi dediği, bizimse hitabi olarak nitelermeyi tercih ettiğimiz şiirlerden farklıdır. Eren Safi'nin asıl şiiri bu sebeple Mürsidim Kocakarı ve Bir Kişi Bomba'da tebellül eden özel yolda değil, hitabi şiirlerin oluşturduğu bir muhabata konuşmaya dayalı diyalog yolda ilerler. Safi, kendine muhatap olarak çoğu kez "sevgili okuyucu"yu seçer, onunla arasında bir bağ kurmayı tercih eder. Özellikle ikinci şiir kitabının telmihli isminde de anlaşılacağı üzere öz bakımından Eren Safi'nin şiirlerinde kendini hemence belli eden ilk husus, taşıdığı yoğun eleştirelliktir. Eren Safi, gündelik hayatın akışında normal karşıladığımız birçok durum; taşıdığımız inanç ve düşünceler; o inanç ve düşünceleri dışa vurma, ifade etme, savunma şeklimiz; o inanç ve düşüncelerin eylemlerimize yansıma biçimi vb. başta olmak üzere hemen her şeyi kendisini de ayırt etmeksizin şiirlerinde eleştiri konusu edinir rahatça. Bu şiirlerde eleştiri; pastiş, parodi, telmih, ironi, tahfif, abartma vb. teknikler aracılığıyla etkili bir tarzda dile getirilir. Büyük ölçüde şiirlere hâkim dramatik akıştan kaynaklı gündelik konuşma diline has, doğal ve doğrudan söyleyişte 'imge'lere ya da imge benzeri donukluklara, anlam pıhtılaşmalarına pek rastlanmaz. Şiirlerde dile gelen eleştiri ve anlam birliğinde tam yüzden bana kalırsa Eren Safi şiirlerinde işleyen anlam anılarıyla imgesiz bir imgelemdir. Bu imgelem var sayar, farz eder, birbirinden farklı ihtimalleri ortaya koyar, eleştirilerini bu ihtimallere uygun bir biçimde sıralar ve bu ihtimalleri de kuşatan genel bir hükme ulaşır.

Sürekli konuşan şiirler

Eren Safi'nin çoğu kez doğal ve doğrudan söyleyişle (Eren Safi'nin kendi tabiriyle "ağızdan konuşmak") kurduğu dra-

matik monologlara dayalı şiirlerin ağırlığı özellikle *Twitter Tepesindeki Okçular* kitabında yoğunlaşır. Bu kitaptaki şiirlerde dizeler önceki kitaba nazaran cümleleşip daha da uzar, dramatik ifadelerde şair monologlarını "sevgili okuyucu"yu muhatap alarak hitabileştirir. Sürekli bir konuşmadır bu şiirler esasen. "Canı ne zaman acısa" şaka yapmadan, doğrudan yaşadığımız hayatları konu edilerek, inançlar ile hayat rutinindeki unsurlar ("dügün törenleri", "alışveriş", "nişan", "ilişkilerde yaşanan aksaklıklar") arasındaki farklılaşmaları, çelişkileri eleştiren şiirler bunu yaparken gündelik konuşma kalıplarını bütün kır, çapağı ve çaprasıklığıyla kullanır. Bu kır ve çapağı gündelik hayatta çok sık karşıladığımız küfür ve argolar da dahildir:

*Küfür bile çıkmıyor ağızından oysa
Biliyorsunuz halbuki sin kaffi ayrı ayrı sin kaffi hatta
lik kemik esirgemem alimallah Allah ne verdiyse yok*

Gündelik konuşma kalıpları içinde denk geldikçe söz oyunlarına da başvurur Eren Safi, hatta zaman zaman kendine özgü söz oyunları icat eder. Kelimeler arasındaki ses yakınlıkları bu tür söz oyunlarının üzerinde yükseleceği ilk basamaktır. Böylelikle ifadelerinin gücünü gündelik konuşmaların doğal gelişimini belirginleştirdiği bir izlek etrafında sapıtarak sıyanan Eren Safi, konuşma gereksinini şakaya değil, canının yanmasına bağlarken yeri geldiğinde şaka yapmaktan da çekinmez. Nef'i'nin Sıham-ı Kaza'sına telmihle bulunan Sıham-ı Sanal şiiri bu tür bir buluşun ürünüdür.

Eren Safi'nin eleştirel söyleyişlerinden çoğu kez şairler ve şiirler de (hatta o an yazılan şiir de) nasibini alır;

*"Yok bu numarayı yaptık evvelden dini şiire alet ettik çokça
...
Şiirsel ifade
Mesela zonk desem ben şimdi bundan sonra zonk şiirsel bir
ifademiz olacak, mi ayrı
Zonk"*

Eren Safi

Şiirin merkezi hep Türkiye

Şiirlerde yöneltilen eleştirilerden nasibi miktarınca bu şiirlerle muhatap okuyucu da önemli bir pay düşürülür. *Kamaşır* kitabının "Okuyucuya" adlı ilk şiirinde şiirlerinin okurlarına Charles Baudelaire'in ünlü dizelerini anarak "Şen okuyucu kardeşim ikizim benzerim" diyen Eren Safi, hemen ardından onu "Hyprocrite okuyucu mon kaitak mon köpek" diye nitelemekten de çekinmez. Fakat, şiirlerde konuşan öznenin kendini bu şiirlerin okuyucularından çok ayrı yerlerde gördüğünü de düşünmemek gerekir. Okuyucu ile şiirde konuşan öznenin rabitası "sapık" olarak nitelenip okuyucunun kendinden şiirde konuşan özneye bakması talep edilir sözcüğü.

Eren Safi'nin şiirlerinde temel eleştirel tutum Müslüman halkın yanında şekillenir. ABD, İsrail başta olmak üzere sözümona dünyayı idare edenlere sert eleştiriler yönelten Eren Safi'nin eleştirilerinden dünyada olup bitene kayıtsız kalan, kapitalist sistemin açıklarından istifade etmek için kendilerine çeşitli fıkhi bahaneler icat edenler de nasip olur. Eren Safi'nin şiirlerinde sık sık Abdülaziz Bayındır, İhsan Eliaçık, Meşar Nuri gibi ilahiyatçılar kadar FETÖ bağlantılı, sosyal medyadan siyasi mesaj üretip dini görevlerini tamamladıklarını zanneden Müslümanlara da eleştiriler yöneltilir: "Yok Müslüman yalan söylüyor da Ya Resulallah/Anam babam feda olsun/Yalandan Müslüman olur mu?"

Bütün bu eleştirilerden kendini de ayırt etmez Eren Safi'nin şiirlerinde konuşan özne. Bu şiirlerde Menderes, Özal gibi siyasi figürlerden Dostoyevski, Baudelaire, Eliot, Cöntürk, Özel, Nuri Pakdil gibi edebi figürlere; Yahudiler, Ermeniler gibi kızılan bazı milletlerden Türkistan, Almanya, Libya, Irak, Suriye gibi farklı coğrafyalara değinirse de şiirin merkez tasarımı hep Türkçede ve Türkiye'de kalmayı yeğler. Yeri geldiğinde kendi yanlışlarını, hatalarını, önemsiz addedilen eylemlerini konu edinip o eleştirilerin önemli bir kısmını kendine de yönelten özne, "Bi bilmeseydim Allahım kafirlerin de bildiği şeyleri yoksa kolay Amerika/Cünkü zaten kafir ne bilir ilahi ente maksudına ve rızaika matlubına" şeklinde konuşur.

Fenerli Soneler

Eren Safi sıkı Fenerbahçe taraftarı bir şair. Şiirlerinde Fenerbahçe taraftarlığını açık ve seçik bir şekilde dile getirir; *Kamaşır*'da Fenerli Soneler adlı bir bölümde Fenerbahçe için yazdığı şiirleri bir araya getiren Eren Safi, diğer şiirlerinde de yeri geldiğinde Fenerbahçe'den bahsetmekten çekinmez. Sözcüğü *Twitter Tepesindeki Okçular* kitabındaki bir şiirin ismi de "Fenerbahçe Yenilmez" Anlamazdın Anlamazdın'dır. *Kamaşır*'da ayrıca Sezen Aksu ve Müslüm Gürses şiirlerine de yer veren Eren Safi, özellikle Sezen Aksu ile ilgili şiirinde Türk milletinin ağzından "Kralımız kraliçemiz/Sezenimiz Aksumuz" demeyi de ihmal etmez. Bu dizelerle birlikte popüler figürler etrafındaki duygusal karmaşayı ortaya seren Safi'nin şiirlerindeki eleştirel damar böylelikle daha da kuvvet kazanır.

Şiirin yazılma sürecini şiire dahil eden bir şair Eren Safi. Okuyucuyu şiire dahil etmesinin önemli bir sebebi bu. Bu şiirleri okurken sanki okuduğunuz şiiri şairle birlikte yazıyormuş hissine kapılmanızın sebebi de bu. Şair şiirinde kendi kendine konuşurken, sayıklarken bile okuyucu da o konuşmaya ve sayıklamaya dahil olur. O konuşmanın ve sayıklamanın bir ucu da okuyucudan başlar, ona dokunur, onda sona erer, (www)

Yazıda geçen kitaplar

GÜNCEL

ÖMER YALÇINOVA
oyalcinova@gmail.com

NEDENSİZ İYİLİKLE KÖTÜLÜĞÜN NEDENİ

Faruk Duman roman boyunca düşünüyor ve düşündürüyor. O yüzden romanda sık sık aforizmatik cümlelerle karşılaşırız. Anlatıcının da düşündüğünü, hiç olmazsa karakterler üzerinden düşünmeye devam ettiğini gösteren cümlelerdir bunlar. Duman, ilginç cümleyi ortaya attıktan, okuyucunun dikkatlerini üzerine çektiikten sonra, soğukkanlı, acelesiz, paniğe kapılmadan, sakın sakın anlatmaya devam ediyor.

Köpekler İçin Gece Müziği'nin ilk baskısı Can Yayınları tarafından 2014'te çıkmış. Yeni baskısıysa, Ocak 2020'de Yapı Kredi Yayınları'ndan çıktı. Bu arada üç baskı yapmış kitap.

Faruk Duman dikkat çeken bir romancı... *Köpekler İçin Gece Müziği*'nin okuyucu üzerinde negatif etkiye neden olduğu söylenebilir. Roman bitince okuyucu merak içinde kalıyor. Bu arada epey hırpalandığını da düşünüyor. Çünkü kasvetli hava roman boyunca hiç dağılmıyor. Karakterler sürekli şüpheli hareketlerde bulunuyorlar. Karakterlerin kendileri de tedirgin zaten. Romanda normal olanla anormal olan,

"real"le "surreal" sürekli yer değiştiriyor, iç içe giriyor. O aradaki boşlukla uğraşmaktan okuyucu yoruluyor. Yorgunluktan ziyade geriliyor. Faruk Duman biraz da romanında bu gerginlikten, merak uyandırıcı yöntemden faydalıyor. Roman bu şekilde sürükleyici, ilgi çekici bir hale geliyor.

Fantastiğe bir kala

Romanın ismi neden *Köpekler İçin Gece Müziği*'dir, bunu da romanın sonunda anlıyoruz. Bu yöntemi zaten Faruk

Faruk Duman bir nevi insan elinden ne geliyorsa onu yapar demeye getiriyor Köpekler İçin Gece Müziği'nde. Bu bazıları için kötülüktür, bazıları içinse iyilik. İnsan olmak böyle bir şeydir. Kötüysen istemesen de kötülük yaparsın. İyiysen aynı şekilde istemesen de iyilik yaparsın.

Duman roman boyunca ustalıkla kullanmıştır. Yani önce ortaya bir şey atmak. İlgili çekici bir şey atmak: Köpekler için gece müziği. Sonra da bunun ne anlama geldiğini sorgulamak. Nedir ki bu diye sordurduğunda okuyucuya, hedefi on ikiden vurmuş oluyorsun. Fakat sonrasında etkileyici bir açıklama sunmadığında, içi havayla dolu bir balonmuş bu, dedirtme tehlikesi de olan bir yöntem. Faruk Duman, içi havayla dolu olaylar anlatmıyor. Düşünüyor ve düşündürüyor. O yüzden romanda sık sık aforizmatik cümlelerle karşılaşılıyor. Anlatıcının da düşündüğünü, hiç olmazsa karakterler üzerinden düşünmeye devam ettiğini gösteren cümlelerdir bunlar. Duman, ilginç cümleleri ortaya attıktan, okuyucunun dikkatlerini üzerine çektikten sonra, soğukkanlı, acelesiz, paniğe kapılmadan, sakın sakın anlatmaya devam ediyor.

Tarik'la Filiz, uçurum kenarından kurtulabilecekler mi? "Avciatmaca" kimdir, gerçek ismi nedir, ne iş yapar, nasıl yaşar? O kartalı (Timsah), o atı (Kahve), o köpeği (Akçatopal) nasıl evcilletmişti? Pekli, ağzından burnundan kan gelene kadar dövdüğü çocuk (Murat) kimdir? Neden sürekli dayak yemektedir? Kara Zühre, neden kocası "Avciatmaca"nın yanında yaşamaz? Tarik'la Filiz'e ne olacak? Sorular daha da çoğaltılabilir. Soruların birçoğuna da, romancı ikna edici cevaplar veriyor. Romanın sonunda sadece "Bundan sonra ne olacak?" diye merak ediyoruz. Onun dışında kurguda bir sıkıntı yok. Olay ve kişiler birbirine sımsıkı bağlanıyor. Bundan sonra ne olacak sorusunu sordurarak, romancı, romanın başında kullandığı yöntemi sonunda da kullanmış oluyor. Diğer romanlarında bu olayların devamı var mıdır bilmiyorum. Fakat olsa, bunların derinliğine kolay ulaşamayacaktır.

Duman'ın Köpekler İçin Gece Müziği'nde yaptığı tasvirler de ilgi çekicidir. Orman, yağmur, kokusu, karanlık, kartal, at, köpek, tavşan bir dekor değildir romanda. Adeta onlar da canlı, olayları etkileyen, olaylardan etkilenen romanın birer karakteridirler. Düşünürler, hissederler, vefa gösterirler, korkarlar, kaçarak ve saldırırlar. Faruk Duman ormanı, tavşanı ve diğerlerini tabii romanın o koyu, karanlık, çamurla dolu, bitmek bilmeyen, gerilim dolu atmosferini oluşturmak için kullanır. Romanda düşünen kartalın, aldığı emri ne pahasına olursa olsun yerine getiren köpeğin, ayrıca masalsi, surreal dediğimiz atmosferin oluşturulmasında

büyük etkisi vardır. Zaten her birinin bir isminin olması, yani kişileştirilmesi de bu yüzden. Mesela kartal yani "Timsal" yarıklı halde "Sincabi gagasıyla tuttu, pençesinin altına aldı, çok geçmeden parçalara ayırdı. Kanı temizleyen yağmura söve söve yedi." (s. 88). "Söve söve yemek" insana özgü bir hareketken, bunu kartal yaptığında, romanın atmosferi bir anda değişiyor. Karanlık, umutsuz ve gergin atmosferle birlikte fantastiğe doğru bir adım da atılıyor. Her ne kadar romancı, gayet realist düşünse, romanını realist bir anlayışla kurgulasa bile,

İnsan olmak böyle bir şey

"Nedensiz kötülük" kadar "nedensiz iyilik" de romanın konularından biridir. Murat'ın "Avciatmaca"yı neden kurtardığını anlamayız. Oysa kendini nedensiz bir şekilde dövdü dürmüştür. Haşim Bey, çok içkenca etme diye uyarmasına rağmen. Kara Zühre'nin aynı şekilde Tarik'la Filiz'e neden yardım ettiğini de anlamayız. "Avciatmaca"nın neden Murat'ı çok dövdüğünü ve köpeklerin hepsini neden total ettiğini de. Kötülüğü, romancı kısmen de olsa "Avciatmaca"yı konuşturarak açıklama gereği duyar. Tam bir nedene de dayandırmaz aslında. "İnsan olmak"la açıklar sadece: "Her zaman istemediği şeyler yapana, kırk yıl düşünse aklına gelmeyecek şeyleri akıl edene insan denir. Bu nedenle insan korkunçtur." (s. 67). "Nedensiz iyilik" ise, Hızır inancı üzerinden temellendirir, o da yine kısmen. Kara Zühre Hızır'ın kendisini alıp götürmesini beklemektedir. Deli Fahri hikâyesi üzerinden buna inanmıştır. Hızır'ı gördüğünü, ondan söz aldığını kimseye söylememesi gerektiği halde söyleyen Deli Fahri'nin hikâyesinden çok etkilenmiştir. Murat'ın "nedensiz iyiliği" ise, saf ve iyi bir adam olan baba-sı Kadir'e bağlanabilir.

Dolayısıyla romancı bir nevi insan elinden ne geliyorsa onu yapar demeye getiriyor. Bu bazıları için kötülüktür, bazıları içinse iyilik. İnsan olmak böyle bir şeydir. Kötüysen istemesen de kötülük yaparsın. İyiysen aynı şekilde istemesen de iyilik yaparsın. Romanda temelde işlenen istenen konu, bu yüzden kaderdir de denilebilir. ☹☹☹

KURGU DEĞİL, GERÇEK KAHRAMANLAR...

Çocuk kitapları yazarı H. Salih Zengin yeni hikâyelerinde; Yunus Emre, Mimar Sinan, Fatih ve Evliya Çelebi gibi kültürümüzün dünyaya mal olmuş on önemli ismini anlayacakları bir dil ve üslupla günümüz çocukları ile tanıştıyor. Kurgu kahramanlara alışmış zamane çocuklarının da yadırgamayacağı kahramanlara dönüştürerek.

İlk, orta, lise, üniversite eğitim hayatımızın kaçınılmaz bir parçasıdır tarih. Zaten Türk olanın, Türkiye'de yaşayanın öyle ya da böyle tarih bahsi, tarih bilinci ya da tarih tartışması içermeyen bir hayatı olabilir mi? Köklü, şanlı ve acısıyla tatlısıyla oldukça hareketli bir geçmişe sahip olan bir milletin fertleri olarak daha ilkokula gitmeye başlamadan bir şekilde bu kültürle, bu tarihle ve şahsiyetleriyle yüzleşiriz.

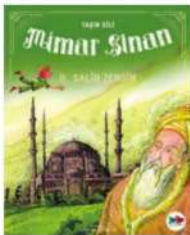
Eğitim hayatımız boyunca da az maruz kalmayız geçmiş bilincine. Özellikle kahramanlıkların ve iz bıraktıkları kahramanların hikâyelerine. Yine de uzun yıllar boyunca bazen resmî, bazen gayri resmî, bazen de alternatif yollarla süren bu tarih aktarımının ne kadar başarılı, sağlıklı, kalıcı ve etkili olduğu tartışma götürür.

Çocuk edebiyatı alanında yıllardır yazdığı kitaplar ve çıkardığı dergilerle tanıştığımız Hacı Salih Zengin son çalışmasında bu çok tartışma götürülen alana da el atmayı seçmiş. "Ağaç yaşken eğilir" diyerek çocuklara belli bir tarih bilincini, onlara en fazla hitap eden yönüyle, tarihin kahramanlarıyla verme gerekliliğini görmüş ve 10 kitapta oluşan bir *Tarihî Kahramanlar Serisi* kaleme almış.

"Tarihimizde büyük işler başarmış kişilikleri çocuklarımıza ne kadar aktarabiliyor ve okutabiliyoruz? Dede Korkut, Fatih Sultan Mehmet, Yunus Emre deyince kaç çocuğun zihninde bir şeyler canlanıyor? Kronolojik bir bilgi aktarımının ötesine geçip tarihimizdeki siyasi, kültürel, manevi gerçek kahramanlarla kayda değer bir şeyler öğretebiliyor muyuz?" sorularından yola çıkmış Salih Zengin.

Fatih Sultan Mehmet kim dede? Pubg oyuncusu mu?

Öz kültürüyle bağ kurmak

Tarih şuurunu çocuklara kazandırmanın en uygun yolunun didaktik ve kronolojik bilgi aktarımı olmadığı düşünceyle tarihi yazan kahramanları ön plana çıkarmış Zengin. Yazarın; "Çocuklar kahramanları sever ve kendilerini onlarla özdeşleştirir. Bu hiç var olmayan bir çizgi film kahramanı da olabilir, geçmişte yaşamış gerçek bir kişilik de. Önemli olan çocukların bir kahramanla bağ kurabilmesi ve onu sevmesidir" yaklaşımının eseri geçtiğimiz günlerde Vakvak Yayınları'ndan çıkan 10 kitaplık *Tarihî Kahramanlar Serisi*.

H. Salih Zengin bu 10 hikâyelik seri ile kendine bir misyon yüklenmiş: Bu, edebiyatın gücü sayesinde çocukların hayal gücüne seslenerek kültürümüzdeki abidevi şahsiyetleri çocukların dünyasında gün yüzüne çıkarmak. Hatta, bu misyon salt geçmişten bugüne bir nakilciliğin ötesini de hedefliyor gibi.

H. Salih Zengin'in yarının büyükleri olacak en değerli varlıklarımızın rahat anlayacakları bir dil ve üslubunun yanında, Dağıstan Çetinkaya'nın çocuk muhayyilesine hitap eden masalsi resimleriyle bezenen *Tarihî Kahramanlar Serisi* ile güdülen hedefi şöyle ifade etmek mümkün: Kültürümüzde derin izler bırakan karakterleri yetişkinlerin fazla ciddi, az renkli dünyasının kalıplarından kurtararak çocukların zengin ve rengarenk hayal gücü evrenine taşımak, burada yeniden yaşatmaya başlamak.

Bir başka deyişle; çocukları kültür ve tarihimize çok uzaktan bakan birer izleyici olmaktan kurtararak, o kültürün özneliyle hemhal kılmak ve kendi geçmişleriyle daha canlı bir tasavvur bağı kurmalarını sağlamak...

Kültürümüzün on kahramanı

Tarihî Kahramanlar Serisi'nde kültürümüzün abidevi on ismini hikâye formatında bir araya getiren H. Salih Zengin, sıkıcı bir tarih öğretisinin uzağına bugünün çocuklarının anlayacağı bir dil ve üslupla her bir karakteri bir kahraman olarak tanıstırıyor çocuklarla. Yazar, dedesiyle sohbet eden küçük bir çocuğu her kipta farklı bir metaforla geçmişe doğru bir zaman yolculuğuna çıkarıyor ve her kipta anlatılan kahramanın yaşadığı dönemde görünmez olarak dolastırıyor.

H. Salih Zengin'in çocukların rahat anlayacağı bir dil ve üslubunun yanında, Dağıstan Çetinkaya'nın masalsi resimleriyle bezenen Tarihî Kahramanlar Serisi kitabının amacını şöyle ifade etmek mümkün: Kültürümüzde derin izler bırakan karakterleri yetişkinlerin az renkli dünyasının kalıplarından kurtararak çocukların rengarenk hayal gücü evrenine taşımak, burada yeniden yaşatmaya başlamak.

Bu yolculukta çocuklar geçmişte kısıtlı imkânlarla büyük işler başarmış, çağlar ötesine geçerek günümüzde de adını yaşatan büyük isimleri yakından tanıma fırsatı buluyor. Kimler mi? Destanlarımızın Atası Dede Korkut, Tıp İlminin Büyük Bilgini İbni Sina, Gönüllerin Sultanı Hz. Mevlana, Şiirimizin Süt Dişi Yunus Emre, Çağ Acıp Çağ Kapatın Padişah Fatih Sultan Mehmet, Müziğin Dehası Dede Efendi, Bir Dünya Gezgini Evliya Çelebi, Dünya Haritasını Çizen Denizci Piri Reis, Taşın Dili Mimar Sinan ve Dünyayı Güldüren Bilge Nasrettin Hoca...

Yazar Zengin bu serideki hikâyelerinde yer verdiği şahsiyetleri geleceğin öncüleri için rol model olacak isimler arasından seçmiş ve nedenini şöyle açıklıyor: "İçinde yaşanan kültür ve medeniyetin öncü isimlerinden bîhaber olunarak dünyada söz sahibi olmak mümkün değil. On farklı alanda büyük işler başaran on tarihi kahraman, geleceğe yüzünü çeviren çocukların geçmişte sırt dönmeleri için bir rehber niteliğinde."

Yazar H. Salih Zengin de, cizer Dağıstan Çetinkaya da, yavınca Vakvak Yayınları da vazifesini tamamladı. Şimdi sıra çocuklarda. Artık çocuk okurlara düşen, kahramanını seçmek ve geleceğin kahramanı olmak için kolları sıvamak. (***)

"FARKLI ALANLARDA DA KİTAP YAYINLAMAYI HEDEFLİYORUZ"

Liber Plus, Indie, Dedalus ve Liberus olmak üzere toplam üç farklı markanın bir arada olduğu bir yayın grubu. Son olarak İsveçli ünlü polisiye yazarı Hakan Nesser'in üç kitabını birden yayınlayan Indie, kitap-kafe konseptine sahip mağazalarıyla da grubun diğer markalarından ayrı bir yerde duruyor. Liber Plus Yayın Yönetmeni Faruk Akhan'a Indie Kitap'tan yola çıkarak kuruluş hikâyelerini, keşke biz yayımlasaydık dedikleri kitapları ve hedeflerini sorduk.

Yayın dünyasıyla ilişkiniz nasıl başladı?

Öncelikle edebiyat dergisi çıkarma girişiminden başlamalıyım. 2009 yılında Marmara Üniversitesi'nde mühendislik okumaya başladım. O dönem daha hareketliydi ve dergiler belli bir network'e dâhil olmayan kimseyi muhatap almıyordu. En mütevazı dergiler için bile bu geçerliydi. Biz de lise arkadaşım Rıdvan Temizer ile SUS isimli bir edebiyat dergisi çıkarmaya başladık. Dergiye başladıktan sonra da kendi network'ümüz olmuş oldu. SUS üç sene sürdü. Toplam 15 sayı çıkarabildik. Sonrasında ara verdim, dört yıl boyunca aralıklarla reklamcılık ve kitapçılık yaptım. Henüz reklam sektöründeyken ilk olarak Liber Plus dergisine başladık. Dergi bir 3H Hareketi'nin bünyesinde hazırlıyorduk. Dergi bir yıl sonunda yayınevine evrildi. Spesifik bir alanda kitaplar yayınladık. O yılın sonunda 3H bir dernek olarak devam etmeme kararı aldı ve ben şahsen devraldım yayınevin. Sonra ismini Liberus yaptık. Liberus'un yayın politikası edebi metinler basmaya uygun değildi. Ben de Indie markasını kurdum. Bugün Indie'de okurun talep edebileceği ve yayıncılık anlamında iddialı işler yapmaya çalışıyoruz.

Indie isminin özel bir anlamı var mı?

İsmi anlamı İngilizce bağımsız kelimesinin kısaltılmış hali. Müzik sektöründe hâlihazırda kullanılıyor. Ama iki yıllık reklamcılık sürecinde isimlerin sanıldığı kadar önemli olmadığını öğrendim. Asıl sonrasında yaptıklarınız o isimle eşleştiriliyor. Indie ideal bir yayınevi adı olmayabilir. Ancak özellikle bu sezonda yaptığımız işler ne yapmaya çalıştığımızı göstermiştir diye umuyorum.

Son dönemde kitap-kafe konseptindeki mekânlar daha çok ilgi görüyor. Indie Kitap kendi mağazasında kafe hizmeti de

veriyor. Bu konseptten mi yola çıktınız?

Önce bir düzeltme, kitap satış mağazalarımız yaygın olan kitap-kafe konseptini benimsemiyor. Buralar öncelikle yayınevimizin kitap satış mağazası. Oysa kitap kafelerde kitap dekordan ibaret. Bizde ise yayın grubumuzun kitapları okurları için ulaşılabilir durumda. Dedalus, Indie, Liberus markalarımızda toplam 250 başlıkta yayın bulunuyor. Küçük bir kitapçı kadar kitap çeşidi demek bu. Bunun yanında kafe ve üzerine de indie markasıyla ayrıca bir girişimimiz var.

Kaç kişilik bir ekiple çalışıyorsunuz?

Yayınevinde 6 kişiyiz. 2 editörümüz, bir sosyal medyacımız, sevkîyat ve muhasebeye bakan birer arkadaşımız var.

Şimdiye kadar kimleri bastınız? Kitaplara siz mi karar veriyorsunuz? Kriterleriniz neler?

Şimdiye değin ilk kitabı olan isimlerin öykü ve romanlarını yayınladık. Yeni sezonla birlikte çeviri kitaplara başladık. İsveçli polisiye yazarı Hakan Nesser'in Van Vetereen serisinin ilk iki kitabını ve Intrigo serisinin ilk kitabı olan *Tom'u* yayınladık. Bilimkurgu dünyasında muteber bir yeri olan Alastair Reynolds'ın öykü derlemesini iki kitap olarak yayınladık. *Keşif Uzağı (Relevation Space)* serisi de önümüzdeki aylarda yayınlanacak. Ayrıca uzun süredir baskısı olmayan Edward Gibbon'ın *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi* kitabının ilk 4 cildini ve Alphonse de Lamartine'in *Osmanlı Tarihi*'ni yayınladık. Yeni başladığımız diğer bir seri olan Sağlık serisinde de Prof. Dr. Yavuz Selvi'nin *Sosyal Jetlag* kitabı geçtiğimiz ay yayınlandı. Dedğim gibi Indie ana akım bir yayınevi olma yolunda. Niteliği bozmadan farklı alanlarda kitaplar yayınlamak istiyoruz.

Ana akım bir yayınevi olma yolundayız dediniz. Indie için butik yayınevi diyemeyiz öyleyse... Sizce butik yayınevi ne anlama geliyor?

Butik yayınevi konusunda uzlaşa olduğunu sanmıyorum. Kitap sayısı az diye bir yayınevine butik demek doğru değil. Yayın portföyünün ne kadar spesifik olduğu, editöryal anlamda ne kadar özelleştigiğe bağlı. Jaguar mesela butik bir yayınevidir. Dedalus da keza. Kitap sayıları arasında ciddi fark var. Ama Indie görece az kitabıyla butik midir emin değilim. Ana akım bir yayınevi profili çizerken butik olarak tanımlanmak doğru gelmiyor bana. Bir de şu var ki butik yayınevleri için butik kalmak Türkiye şartlarında hayli zor. Sektörün dağıtım profili yayınevlerini yayın sayısında ve içerik olarak farklı alanlarda yayın yapmaya zorluyor. Hal bu iken bir yayınevi butik kalmakta ancak sermaye desteği varsa diretebilir. Eninde sonunda butik olmaktan çıkmak durumunda kalır. Bu durumda Indie'ye butik diyemiyorum. Ama bir özelliği olan okurun talep edebileceği ve yayıncılık anlamında iddialı işler yapmaya çalışıyoruz.

Bir yayınevi olarak çeviri ve grafik tasarımı, kapak tasarımı konusunda nelere önem veriyorsunuz?

İlk prensibim bir yazarın tek çevirmeni olması. Bu yüzden çeviri kitaplarla çevirmenlerle süreklilik arz eden anlaşmalar yapma yoluna gidiyorum. Nesser ve Reynolds kitaplarında bunu yaptık. Grafik ise çetrefilli mevzu. İç mizanpajda okunurluk ön planda. Bir okur olarak kendim de bunu talep ederim. Kapak tasarımı ise rüştünü ispat etmiş tasarımcılarla çalışıp, tasarımcılara inisiyatif bırakmayı tercih ediyoruz.

Türkiye'de sevdiğiniz, özellikle takip ettiğiniz yayınevleri var mı?

İlk zamanlarından beri Dedalus (şimdi takip etmeme gerek kalmadı), Jaguar, Monokl, Kolektif, Metis, Ayırntı. Bunlar

dışında Kafka, Kronik, İthaki hep listelerini kurcaladığım yayınevleri.

Keşke biz yayımlısaydık dediğiniz kitaplar/yazarlar hangileri?

Bu soru yayıncılar için zor. En son Eric Hoffer'in *Kesin İnançlar*'ını yayınladı Olvido mesela. Çok istiyordum. Karl Popper kitapları Serbest Kitaplar'dan çıktı. Dönem dönem rekabet ettiğimiz yazar/kitaplar oluyor, ama esas itibarıyla kendi yayıncılığımı farklı konumlandırıyorum. Başka yayınevlerinin bastığı kitapları okur olarak zevkle okuyorum. Rekabeti tetikleyecek bir haset duygum yok. Ticari anlamda rekabet edebilme konusunda Indie hayli butik henüz. Ama yayıncı olarak yayın listeme aldıklarımı farklı bakıyorum. Orada okur olmaktan çıkıyorum sanırım. Bu yüzden bu soruya net bir cevap veremedim. Bu kitap Indie'ye yakışır dediğimiz oluyor elbette; ama onları anmayı da doğru bulmuyorum. (eee)

Edward Gibbon'un uzun süreli başkası olmayan Roma İmparatorluğu'nun Gelişimi ve Çöküşü Tarihi kitabı da Indie Kitap tarafından basıldı.

GÜNCEL

ABDULLAH HARMANCI

abdullah_harmanci@hotmail.com

UZAKLIK YARALAR YAKINLIK YORAR

Ali İşık'ın acele etmeyen, yavaş yavaş anlatan, okuru yormayan, detaylarda boğulmayan, öykünün finaline doğru okuru telaşesizce taşıyan bir tavrı var. Yazarın üçüncü öykü kitabı *Uzaklık Yaralar* postmodern uygulamalar anlamında da oldukça yetkin bir anlatıma sahip.

Ali İşık üçüncü öykü kitabını neşretti: *Uzaklık Yaralar*. Özellikle ikincisine göre bu kitabının postmodern uygulamalar anlamında daha "seyrelmiş" olduğunu gördüm. Görece daha serbest, daha sade bir anlatıma sahip *Uzaklık Yaralar*.

Yazarın yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızla ilgili bir mesleğinin olması veya bu alana ilgi duyması Türk öykücülüğü bakımından yenilik teşkil eden öyküler yazmasına sebep olmuş. Kitabın bir bölümünü bu yeniliğin belirlediğini söyleyebiliriz. Afrika veya Balkanlar'da yaşananlar, öykülerin

konusu haline geliyor. Boşnak bir Müslümanın senelerce hapiste kaldıktan sonra ansızın çıkan bir afila ailesine kavuşmasını anlatan "Eve Dönüyorum" hem konu hem de mekân anlamında öykücülüğümüz için yeni. Farklı, "Beyaz Ev" ise Afrika'da dışarıdan gelenlere nasıl bakıldığını, özel olarak da Türklere nasıl bakıldığını göstermesi bakımından ilginç. Burada "beyaz adam"la Türk olan bir "beyaz adam"ın ayrı ayrı algılanması, Türklere daha olumlu bir bakış sergilenmesi önemli bir ayrımlar. Kitabın "uzaklıklara" ilişkin öykülerinden biri ise "Tam O An". Afrikalıları çekeceği güzel fotoğrafları

'Atlar da Gitti' ve 'Dilsiz Uşak' öyküleri, Ankara merkezli bir bürokrasinin resmedilmesi, bir anlamda da eleştirilmesidir. İnsanların sabah kalktıkları andan eve döndükleri zamana kadar geçen sürede kendi çıkarları veya kariyerleri için adım atmaları, her söz ve davranışlarını bazı kişisel amaçları için planlamaları modern dünyanın bireyi kapattığı bir "kapan", bir hapishane gibi algılanır ve böyle öyküleştirebilir.

için malzeme gören bir Batılı ve fotoğrafını çekmek istediği kişinin bu durumu anlayarak Batılıya olumsuz bakışı yansıtılıyor. Afrika'yı ve Afrikalıyı aşağılayarak bakan Batılı bakış malumumuzdur çokça. Ama burada bu bakışı yakalayan ve ona hak ettiği küçümseyici tavrı iade eden yerli bir bakış daha var. Bir yerde oryantalizmle oksidentalizm aynı karede birleşmiş. Hasılı, Ali Işık, Türkiye'nin çok uzaklarından mekanlar ve insanlar devşirecek onu öykülediğümüzün bir konusu haline getirmeyi başarmış.

Modern dünya kapanı

"Yakınlık yorar" derken, yani kitabın ismine kafiyeli bir başlık ilave ederken kitapta yer alan başka bir konuya dikkat çekmeyi amaçladım: Özellikle 'Atlar da Gitti' ve 'Dilsiz Uşak' öyküleri, Ankara merkezli bir bürokrasinin resmedilmesi, bir anlamda da eleştirilmesidir. İnsanların sabah kalktıkları andan eve döndükleri zamana kadar geçen sürede kendi çıkarları veya kariyerleri için adım atmaları, her söz ve davranışlarını bazı kişisel amaçları için planlamaları modern dünyanın bireyi kapattığı bir "kapan", bir hapishane gibi algılanır ve böyle öyküleştirebilir. Şimdi okuyacağımız satırlar, şehrin ve modern hayatın insan için nasıl bir kapana dönuştüğünü örnekler: "Her sabah aynaya baktığında, karşısında, tek amacı yaşamak zorunda kaldığı şehirden kurtulmak olan bir adama dönuştüğünü görebiliyordu. Şehir gün geçtikçe daralan cam bir fanusa dönuşmüştü. ... Gün geçtikçe şehrin bir satranç tahtasının üzerine kurulduğuna dair düşünceleri netleşmişti. Herkes sabah evinden sanki bir hamle yapmak üzere çıkıyordu." (s.78-79)

Aynı öyküde şair Adonis'ten yapılan alıntılar, belki yazar için kaçış adresini göstermesi bakımından önemlidir. Kaçış daima kentten uzağadır. Kaçış daima doğaya doğrudur. Bunu sadece Ali Işık bağlamında söylemiyorum. İnsanoğlu, kentte yitirdiğini doğada bulacağına inanır ve sağlamak için yonünü kırsala çevirir. Yakınlık yorar ama insanın da kaçış

kurtulacağı bir yurdu, bir telafi imkânı vardır. Bu da belki biraz tabiatısa biraz da sanattır. Kitaptaki 'Seher Yeli' öyküsü bence bu kaçışın ifadesidir. 'Kaçış' kente rağmen yeniden durum almak ve ruhunuza çeki düzen vermek ise elbette kaçış olmaktan çıkar. Bu bir anlamda dirilişe dönuşür. Kitapta doğaya ve siire atfı yapılmış, yazarın alıntılarımız bölümde girdiği açmazı nasıl telafi edeceğine dair bir işaret değeri taşıyor. 'Yeniden' öyküsü de bu yenilenme, değişme, dirilme teşebbüsünde köyün, çocukluğun bir adres olabileceğine işaret eder.

Postmodern edebiyat oyunları

Kitapta yer alan ve son zamanlarda ülkemizde hızla yükselen seyahat etme alışkanlıklarımız paralelinde yazılmış olan 'Acelemez Var' da seyahatin yeni biçimlerine yöneltilmiş bir eleştiridir. Duyumsamadan, durmadan, diledimeden, düşünmeden, hissetmeden, özümsemeden hızla yapılan yolculuklar insana kişisel bir tatmin duygusu vermez, doyumsuzluk verir. Kitabın son öyküsü de belki başka bir yazımızın konusu olmalıdır. Bu öykü, dört Balıkesirli öykücünün birbirleriyle oynadıkları bir oyundur. Oyunun üçüncü halkasıdır. Postmodern edebiyat bu tür oyunlaştırmaları sever.

Ali Işık'ın acele etmeyen, yavaş yavaş anlatan, okuru yormayan, detaylarda boğulmayan, öykünün finaline doğru okuru telaşsızca taşıyan bir tavrı var. 'Seher Yeli'nde bu telaşsız ve hararetsiz anlatım birden hızlanıyor. Dil şiirleşiyor. Devrik ve eksiltili cümleler anlatının hararetini artırıyor. Tempo bir hayli yükseliyor. Son cümlemiz: *Uzaklık Yaralar*, geride bıraktığımız yılın en iyi öykü kitaplarından biri. (***)

UZAKLIK YARALAR

Ali Işık

PRUVA 2019

İMGE: MEŞHUR VE MEÇHUL

İmge, ben her kadar edebiyat bağlamında kullansam da daha baskın olarak sanatta kullanılan bir kavram. Kant'ın başını çektiği "idealist" estetikçilerin takipçisi olan Gaston Bachelard'a göre imge "düşkuran bilinç" in ürünüdür ve "imge, imgelemin dolaysız bir ürünü olması dışında başka bir şey değildir."

Doksanlı yıllarda şiir hakkında yaptığım okumalarda "imge" kavramı farklı bağlamlarda o kadar çok karşışa çıkmıştı ki 2000'lerin başında bir arkadaşım bana "İmge nedir?" diye sorduğunda "Bilmiyorum" demekten başka çarem kalmamıştı. İmge, simge, eğretileme kavramlarının birbirleri yerlerine kullanımına çok şahit olmuştum mesela. Ayrıca herkes kendi poetikasını açacağı bir maymuncuğa çevirmişti imgeyi. Beni bu cevaba iten temel sebep söz konusu metinlerde imgeğin üzerinde uzlaşılmış bir kavramdan ziyade şiirsel bir etiket gibi yer almasıydı. Eskilerin bir tanımlama için asgari geçerlilik şartı olarak ifade ettiği "etrafına mani ağıyarına cami" cümlesi şiirdeki "imge" kavramı için devre dışı kalmıştı adeta. İmgeğin ne olduğu ve ne olmadığı bilgisini kelimenin tam anlamıyla kaybetmişim. Hatta o dönemden bir espriyli buraya aktarırsam söz konusu sıkıntıyı bir tek benim çekmediğim de anlaşılabilir. "Oy imgelem, imgelem. Sen gelmezsen ben gelem."

Peki, imge nedir? En basitinden başlayalım. TDK sözlüğünden. İlk anlam "Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlünen şey, düş, hayal, hülyâ." Doğan Büyük Türkçe Sözlükte ise kelimenin tarihine ilişkin önemli bir bilgi var. Bu tanımdan anlamıyla ilgili "kaosu" da okumak mümkün. "Hayâl'e karşılık olarak kullanılan ve Fransızca 'image/ımağ' kelimesine benzetilerek yapılan kelime."

İmge, ben her kadar edebiyat bağlamında kullansam da daha baskın olarak sanatta kullanılan bir kavram. Kant'ın başını çektiği "idealist" estetikçilerin takipçisi olan Gaston

Bachelard'a göre imge "düşkuran bilinç" in ürünüdür ve "imge, imgelemin dolaysız bir ürünü olması dışında başka bir şey değildir." Buna karşılık Aristoteles'ten Marx'a uzanan karşıt fikir imgeyi içsel kaynaklı olarak kabul etmez. Nitekim Rus estetikçi Pospelov'a göre "İmgeler, her zaman, yaşamı tekil görüngüleriyle, yani gerçekliğin her görüngüsü için karakteristik olan o bireysel ve genel boyutların birliği ve karşılıklı girişimi içinde yansıtılır." (Gaston Bachelard, *Mekânın Poetiki*, Çev: Aykut Derman)

Kavram Atölyesi başlığı altında kesin ve net bir tanım sunmadığımın farkındayım. Ancak "atölyede" olmak ümitvar olmaktadır ve yolda olmak, yola devam etmek hedefe ulaşmak kadar ve belki de hedefe ulaşmaktan bile daha kıymetlidir diyebilirim. Bu noktada Melih Cevdet Anday'ın imge tanımlarına yarayabilir: "Şiir, bilinen sözcüklerle bilinmedik sözler kurmaktır, demıştim bir yazımda. Bunu, bilinen sözcüklerle bilinmedik imgeler yaratmaktır biçiminde de yürütebiliriz." (Akan Zaman Duran Zaman)

Nitekim Melih Cevdet Anday da "nihai hedeften" değil yola devam etmekten dem vurmuş. (•••)

İMGİNİN İLK İ'İ

Yay ve Lir - Octavia Paz
İmgeğin İcadı - Yalcın Armağan
Metafor Ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri - Oğuz Cebeci

İmgeğin Pornografisi - Zeynep Sayın
İmaj ve İmge İnci - Aydın Çolak
İmge, Gerçeklik Ve Kültür - Cemal Şakar
Sözden İmgeye Batı Sanatında İkonografi - Uşun Tükel ve Serap Yüzcüoğlu Arsal
İmge Nedir - Metin Cengiz
Yazı, İmge ve Gerçeklik - Rasim Özdenören
Sözün Düşüşü - Jacques Ellul
İmgeğin İktidarı - Louis Marin

Yazıda geçen kitaplar

PSM TİYATRO

KENDİNİ BULACAKSIN!

Sezon boyunca sahnelenen birbirinden keyifli oyunlarla tiyatro tutkunları, Zorlu PSM'de buluşuyor.

23. İstanbul Tiyatro Festivali · 39 Basamak · Akciğer · Alice Müzikali · Baba Bir Delinin Hatıra Defteri · Bir Garip Orhan Veli · Bırak İçeri Gireyim · Cimri · Çinyo İle Markonyo · Çıplak Vatandaşlar · Damdaki Kemancı · Don Kişot'um Ben · Esaretin Bedeli · Evlat · Gerçek · Hakikat, Elbet Bir Gün · Hedda Gabler · Hipokrat · İÖ · İstila! · Kalabalık Duası · Kaldırım Serçesi · Kel Şarkıcı · Kibarlık Budalası · Klan · Kral Lear · Lal Hayal · Lıkır Okula Gidiyor · Lıkır'ın Doğum Günü · Metot · Muse 90401 "Bir Esin Perisi Davası" · Mutluyduk Belki Bugüne Kadar · Neyzen · Nihayet Makamı · Nina · İçti Doldurulmuş Martıların Hassasiyeti · Pencere · Red Light Kişi · Şatonun Altında · Serhat Kılıç · Müzikoman · Sevgili Arsız Ölüm · Dirmiş · Sır · Son Beş Yıl · Süper İyi Günler · Tartuffe · Tırnak İçinde Hizmetçiler · Vahşet Tanrısı · Yak Bunu · Yaralarım Aşkandır · Zebircet · Zorlu Çocuk Tiyatrosu: Hayal Çalan Cadı · Karton Şehir · Lunapark Gezegeni

+4 yaş

YENİ
KİTAP

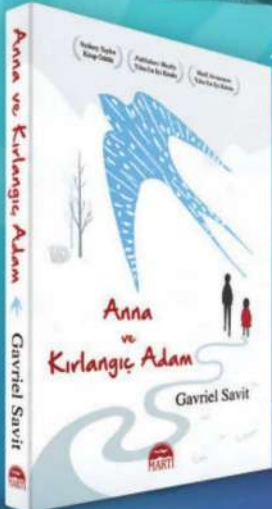
#marticoğrafyaları

203 SİRADAN
OBJEYLE MODERN
ZAMANLARDA
AŞK

YENİ
KİTAP

YENİ
KİTAP

@marti yayinlari